

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การเสริมสร้างความสามารถของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยง
สัตว์น้ำไทยเพื่อก้าวเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน:

สถานภาพและการมองไปข้างหน้า

โดย รศ.ดร.เรืองไร โตกฤษณะ และคณะ

ธันวาคม 2556

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การเสริมสร้างความสามารถของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทย
เพื่อก้าวเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน:

สถานภาพและการมองไปข้างหน้า

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. รศ.ดร.เรืองไร โตกฤษณะ	นักวิชาการอิสระ/คณะเศรษฐศาสตร์
	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2. ดร.กุลภา กุลดิลก	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3. นางกุลภา บุญชูวงศ์	สำนักงานส่วนเศรษฐกิจ กรมประมง
4. นางสาวเบญจวรรณ คงชน	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
5. นางสาวธัญธาดา มะวงศ์ไ	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

คณะนักวิจัยขอขอบพระคุณ รศ. สมพร อิศวิลานนท์ นักวิชาการอาวุโส สถาบันคลังสมองของชาติ และ รศ.ดร.จันทร์จรัส เรียวเดชะ ผู้อำนวยการฝ่ายเกษตร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ที่ได้กรุณาให้การสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ทั้งยังให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการทำงาน

การทำงานวิจัยครั้งนี้ได้รับความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐจาก กรมประมง สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กรมการค้าต่างประเทศ กรมเจรจาการค้า และนักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษา ผู้แทนสมาคมวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป สมาคมอาหารแช่เยือกแข็ง สมาคมผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทย สมาคมกุ้งไทย สหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้ง เครือข่ายคนไทยกึ่งไทย ผู้แทนหน่วยธุรกิจสัตว์น้ำที่เกี่ยวข้อง และผู้แทนเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทย คณะนักวิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้กรุณาสละเวลาให้สัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการทำงานวิจัยและสละเวลามาร่วมประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อการสร้างเสริมความสามารถของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทย

การทำงานในพื้นที่ที่ศึกษา คณะนักวิจัยได้รับความร่วมมือและการอนุเคราะห์ให้ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่กรมประมงในพื้นที่และเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่ซึ่งทำให้การทำงานวิจัยครั้งนี้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ คณะนักวิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้อนุเคราะห์ให้ข้อมูล

คณะนักวิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานการศึกษาครั้งนี้จะมีส่วนในการสร้างเสริมความสามารถของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทยในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ผลผลิตสัตว์น้ำที่ได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติลดลงตามความเสื่อมโทรมของทรัพยากรประมงจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้ได้ผลผลิตมาทดแทนส่วนที่ลดลงจากธรรมชาติ ในภูมิภาคอาเซียนผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงคิดเป็นร้อยละ 47.67 ของผลผลิตจากภาคประมงโดยรวม (ทั้งที่จับจากแหล่งน้ำธรรมชาติและที่เพาะเลี้ยง) ประเทศที่มีส่วนแบ่งจากผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสูงกว่าเกณฑ์นี้แล้ว ได้แก่ สปป.ลาว สิงคโปร์ อินโดนีเซีย เวียดนาม และฟิลิปปินส์ ในประเทศไทยผลผลิตจากการทำประมงลดลงแต่ยังไม่สามารถเพิ่มผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้ขึ้นมาถึงใกล้เคียงหนึ่งของผลผลิตรวมจากภาคประมงได้ ทั้งนี้เมื่อเกิดปัญหาในการเพาะเลี้ยงกุ้งผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำลดลงอย่างชัดเจน

ในการศึกษาค้างนี้ กำหนดกรอบการศึกษาไว้เป็นสัตว์น้ำ 12 ชนิด โดยเลือกจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งที่มีปริมาณผลผลิตมากที่สุด 6 ชนิด ได้แก่ กุ้งขาว ปลากะพงขาว ปลากะรัง หอยแครง หอยแมลงภู่ และหอยนางรม และเลือกสัตว์น้ำจืดที่มีผลผลิตมากที่สุด 6 ชนิด ได้แก่ ปลานิล ปลาดุก ปลาตะเพียน ปลาสลิด ปลาสวาย และกุ้งก้ามกราม มีการดำเนินงานห้าขั้นตอน คือ

- รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจากการศึกษาที่ผ่านมาและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ ตามมาด้วยการสัมภาษณ์ผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน
- รวบรวมข้อมูลการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจากการสัมภาษณ์ในพื้นที่ คณะนักวิจัยได้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่จากกรมประมงเลือกพื้นที่ที่จะสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทั้ง 12 ชนิดในปัจจุบัน
- ศึกษาศักยภาพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน
- ศึกษาการค้าสัตว์น้ำจากการเพาะเลี้ยงเพื่อเปรียบเทียบศักยภาพการค้าสัตว์น้ำของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน ประกอบด้วยการส่งออกและการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำระหว่างประเทศไทยกับแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน การค้าสัตว์น้ำระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน และการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนไปตลาดหลักนอกภูมิภาคอาเซียน
- จัดประชุมรายงานผลการศึกษาและระดมความเห็นจากเกษตรกรและตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทย

แนวทางการพัฒนาของรัฐสำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทย การกำหนดแผนพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ผ่านมามุ่งเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำด้วยการขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงเป็นหลัก นอกจากการเพาะเลี้ยงกุ้งแล้วในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ ยังมีการพัฒนาด้านเทคนิคการเพาะเลี้ยง การผลิตอาหารของสัตว์น้ำ การป้องกันและควบคุมโรคพยาธิ การแปรรูป การเก็บรักษา และการตลาด เป็นรองการขยายพื้นที่เพาะเลี้ยง

ในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกรมประมงให้ความสำคัญแก่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำสี่กลุ่ม คือ กุ้ง ปลากระพงขาวและปลากะรัง หอย และสัตว์น้ำจืด การเพาะเลี้ยงกุ้งมีปัญหาการเกิดโรค ความเสื่อมโทรมของสภาวะแวดล้อม และการตกค้างของยาและสารเคมีในสินค้ากุ้งส่งออก การเพาะเลี้ยงปลากระพงขาวและปลากะรังมีปัญหาโรคาลูกพันธุ์ปลากระพงขาวต่ำในช่วงต้นและปลายฤดูเพาะเลี้ยง การขาดแคลนพันธุ์ปลากะรัง และต้นทุนค่าอาหารสูง การเพาะเลี้ยงหอยมีปัญหาเกษตรกรขาดแหล่งทุน ขาดแคลนพันธุ์ และสภาวะพื้นที่เลี้ยงเสื่อมโทรม ปัญหาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดได้แก่การกำหนดเขตส่งเสริมที่ยังทำได้ไม่ชัดเจน การตลาดที่ไม่เข้มแข็ง การเลี้ยงปลานิลไม่ได้ปลานขนาดตัวใหญ่และมีอัตราการรอดต่ำ รวมทั้งต้นทุนค่าอาหารสูง และยังมีปัญหาที่ถูกกล่าวหาเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็กโดยเฉพาะแรงงานต่างชาติในอุตสาหกรรมประมง

ปัจจุบันมีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในรูปของ สหกรณ์ กลุ่มจดทะเบียนนิติบุคคล กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มธรรมชาติ กรมประมงส่งเสริมการรวมกลุ่ม Cluster กุ้ง มีการดำเนินการประกันราคาสัตว์น้ำซึ่งจัดทำให้แก่เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งขาว

กรมประมงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำปี 2555-2559 โดยกำหนดวิสัยทัศน์เป็น “เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำยั่งยืน ผลผลิตมั่นคง และปลอดภัย” กำหนดพันธกิจส่งเสริมพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ให้ผลผลิตที่มีคุณภาพปลอดภัยและเพียงพอ ส่งเสริมฟื้นฟูแหล่งเพาะเลี้ยง การวิจัยและพัฒนากระบวนการผลิต การพัฒนาการตลาด องค์กร และบุคลากร

นอกจากนี้กรมประมงยังจัดทำยุทธศาสตร์กุ้งโดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อเพิ่มศักยภาพพื้นที่การเลี้ยงและสายพันธุ์ ศักยภาพการผลิตตามมาตรฐานสากล เพิ่มมูลค่าหลังการเก็บเกี่ยว เพิ่มศักยภาพการตลาด และผลักดันการวิจัยเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมกุ้งโดยให้ความสำคัญแก่การแข่งขันในตลาดต่างประเทศ อย่างไรก็ตามภาคเอกชนที่เข้ามามีบทบาทมักเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่

นอกจากนี้กรมประมงได้จัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาปลานิล โดยกำหนดพันธกิจเป็นการส่งเสริมเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้ได้ผลผลิตสูงต้นทุนต่ำ การส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร การพัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพได้มาตรฐานตลอดจนสร้างมูลค่าเพิ่ม การเพิ่มอุปทานในประเทศและสร้างรายได้จากการส่งออก ทั้งยังมุ่งจะพัฒนาระบบข่าวสาร

ในส่วนของการสร้างเสริมความสามารถให้แข่งขันได้ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกรมประมงได้จัดสัมมนาในเรื่องของการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกับการประมงไทย ศึกษาสู่ทางการลงทุนธุรกิจประมงในประเทศสมาชิกอาเซียน จัดทำ Fisheries National Single Window เชื่อมโยงกับกรมศุลกากร เป็นแกนนำในการดำเนินการ ASEAN Shrimp Association ประสานงานกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ พัฒนา ASEAN Shrimp GAP จัดตั้งศูนย์เครือข่ายสถาบันสุขภาพสัตว์น้ำอาเซียนเพื่อการอบรมเตือนภัยและหาทุนสนับสนุนการพัฒนาการเลี้ยงกุ้งในอาเซียน และจัดตั้งคณะกรรมการเตรียมความพร้อมในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยร่วมมือกับกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน สมาคมประมงนอกน่านน้ำ และสมาคมเยือกแข็ง

ในปี 2556 กรมประมงมีโครงการพัฒนาการประมงสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประกอบด้วย ธนาคารพ่อแม่พันธุ์สัตว์น้ำโดยมุ่งไปที่กุ้งและปลานิล การเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตปลานิลและปลาสวายในระบบปิดเชิงพาณิชย์ การเพิ่มศักยภาพความเข้มแข็งกลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งทะเล การใช้ประโยชน์จากปลาเบญจพรรณ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับ SMEs การพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของผู้เลี้ยงปลาน้ำจืด การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรประมง การเสริมสร้างความเข้มแข็งของหน่วยรับรองของกรมประมงและภาคเอกชน และการเพิ่มประสิทธิภาพการควบคุมตรวจสอบการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำและปัจจัยการผลิต การถ่ายทอดความรู้เพื่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การเผยแพร่ความรู้ให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จัดตั้งศูนย์ข้อมูลประชาคมอาเซียนด้านการประมง จัดประชุม ASEAN Network of Aquatic Animal Health Centers และจัด ASEAN Seafood Show

การเพาะเลี้ยงกุ้งขาว ประเทศไทยนำลูกพันธุ์กุ้งขาวเข้ามาเลี้ยงแทนกุ้งกุลาดำที่มีปัญหาโรคและอัตราการรอดต่ำนับแต่ปี 2540 และกรมประมงอนุญาตให้นำเข้าพ่อแม่พันธุ์ปลอดเชื้อเข้ามาเพาะพันธุ์ได้ในปี 2545 ปัจจุบันนับว่าเทคนิคการเพาะเลี้ยงกุ้งของประเทศไทยก้าวหน้ากว่าประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ มีความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการและภาครัฐแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ร่วมกันพัฒนาอุตสาหกรรมกุ้งไทย เอกชนผู้เพาะเลี้ยงกุ้งขาวทั้งในภาคธุรกิจและเกษตรกรมีความเข้มแข็ง มีการรวมตัวกันในหลายรูปแบบทั้งที่เป็นสมาคมผู้ประกอบการ สหกรณ์ ชมรม และกลุ่มเกษตรกรหลายรูปแบบ แต่ผลผลิตกุ้งในระยะหลังเริ่มลดลงอีกเพราะปัญหาอาการตายในระยะต้น (Early Mortal Syndrome, EMS) ซึ่งส่งผลให้รัฐต้องจัดหางบประมาณนำเข้าพ่อแม่พันธุ์และปรับปรุงการเพาะฟักให้ได้สายพันธุ์ที่แข็งแรง

จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งในสุราษฎร์ธานีมีต้นทุนการเพาะเลี้ยงต่ำที่สุด ต้นทุนการผลิตจากการศึกษาที่ผ่านมาอยู่ระหว่าง 76.20 – 102.39 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตจากฟาร์มส่วนใหญ่จะส่งผ่านผู้ค้าตัวแทนนายหน้าท้องถิ่นเข้าสู่ตลาดกลางก่อนส่งเข้าห้องเย็น ปัญหาที่พบในการเพาะเลี้ยงกุ้งขาว คือ โรค ความแข็งแรงของลูกพันธุ์ ความแปรปรวนของภูมิอากาศ อาหารกุ้งมีราคาสูง และเกษตรกรขาดข้อมูลด้านการตลาด และในปี 2555 มีปัญหาราคากุ้งตกต่ำ อย่างไรก็ดีตามปัญหา EMS ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคอาเซียนส่งผลให้ผลผลิตลดลงและราคากุ้งสูงขึ้นมากในปี 2556 อนึ่งพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเพาะเลี้ยงกุ้งขาวมีการนำมาใช้เต็มศักยภาพยากที่จะเพิ่มผลผลิตจากการเพิ่มพื้นที่เพาะเลี้ยงได้

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่ที่ศึกษา ซึ่งสำหรับกุ้งขาวคือที่อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าเมื่อเปรียบเทียบกับ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ การเพาะเลี้ยงกุ้งขาวมีกำไรมากที่สุด 694,857 บาทต่อไร่ต่อปี เนื่องจากเกษตรกรตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์สามารถเลี้ยงได้ถึงปีละ 4 รอบ

ในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนไทยเป็นผู้นำในการเพาะเลี้ยงกุ้งขาวอย่างชัดเจนผลผลิตและพัฒนาการสูงกว่าประเทศสมาชิกอื่นๆ ยากที่ประเทศอื่นๆ จะเข้ามาแข่งขัน เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งขาวในประเทศไทยมีความสามารถในการเลี้ยงกุ้งและการดำเนินธุรกิจการค้ากุ้ง

การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีโอกาที่จะช่วยให้ผู้เพาะเลี้ยงกุ้งของไทยขยายฐานการผลิตไปยังประเทศสมาชิกอาเซียนได้ ซึ่งปัจจุบันมีผู้ประกอบการธุรกิจรายใหญ่ในเครือเจริญโภคภัณฑ์เข้าไปดำเนินการอยู่แล้ว หากได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ ผู้ประกอบการธุรกิจรายอื่นๆ โดยเฉพาะที่มีขนาดธุรกิจรองลงมาสามารถจะแสวงหาช่องทางการลงทุนเพิ่มรายได้จากการประกอบธุรกิจนี้ในประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นได้

เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าต่อหน่วยของกุ้งขาวจากการเพาะเลี้ยงระหว่างประเทศในภูมิภาคอาเซียนพบว่าประเทศไทยมีมูลค่าต่อหน่วยต่ำที่สุดซึ่งสะท้อนว่ามีต้นทุนการผลิตต่อหน่วยต่ำที่สุดนอกไปจากที่เป็นประเทศที่ผลิตกุ้งขาวได้มากที่สุดในกลุ่มอาเซียน เวียดนามมีมูลค่าต่อหน่วยสูงกว่าไทยแต่ต่ำกว่าอินโดนีเซีย ในด้านปริมาณผลผลิตเวียดนามยังเป็นรองอินโดนีเซีย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพื้นที่เลี้ยงกุ้งในเวียดนามมีอยู่จำกัดมากกว่าพื้นที่เลี้ยงกุ้งในอินโดนีเซีย จึงมีปริมาณผลผลิตกุ้งมากกว่าเวียดนาม แต่เวียดนามมีมูลค่าต่อหน่วยต่ำกว่าคาดว่ามีประสิทธิภาพในการผลิตมากกว่าอินโดนีเซีย มาเลเซียและฟิลิปปินส์มีประสิทธิภาพการเพาะเลี้ยงกุ้งขาวที่ด้อยกว่าไทย เวียดนาม และอินโดนีเซีย

ในการส่งออกสัตว์น้ำแต่ละชนิดจากประเทศไทยไปยังประเทศสมาชิกอาเซียนพบว่ากุ้งขาวยังเป็นสินค้าส่งออกหลักและการส่งออกมีอัตราเพิ่มสูง ตลาดในภูมิภาคอาเซียนที่มีศักยภาพมากที่สุดสำหรับการส่งออกกุ้งขาวของไทยคือเวียดนามตามมาด้วยสิงคโปร์

การเพาะเลี้ยงปลากะพงขาว เมื่อเริ่มมีการพัฒนาการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทยเป็นผู้นำในด้านการเพาะพันธุ์ปลากะพงขาว มีการขยายการเลี้ยงปลากะพงขาวทั้งในประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคอาเซียน สามารถพัฒนาเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้แก่ชุมชนชายฝั่ง ปลากะพงขาวเป็นปลาที่เลี้ยงง่าย โตเร็ว สามารถเลี้ยงได้แพร่หลายทั้งในแหล่งน้ำจืด น้ำกร่อย หรือน้ำเค็ม มีทั้งการเลี้ยงในกระชังและในบ่อดิน อย่างไรก็ตามการส่งออกผลผลิตปลากะพงขาวยังมีน้อยมาก

ต้นทุนการเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชังจากการศึกษาที่ผ่านมาเป็น 80.00 - 123.72 บาท ต่อ กิโลกรัม และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามต้นทุนค่าอาหารซึ่งเป็นต้นทุนที่สำคัญ ราคาปลากะพงขาวต่ำกว่าราคาปลากะรัง ปัญหาที่พบในการเลี้ยงปลากะพงขาว ได้แก่ อัตราการอดตาย การตายจากโรคและพยาธิ การที่ปลากินกันเอง ต้นทุนค่าอาหารสูง ความจำกัดของตลาดที่ยังส่งออกไม่มาก

เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ สหภาพพม่ามีมูลค่าต่อหน่วยของปลากะพงขาวต่ำที่สุดแต่ยังมีผลผลิตปลากะพงขาวน้อย มูลค่าต่อหน่วยที่ต่ำกว่าสะท้อนว่าต้นทุนการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวในสหภาพพม่าอาจต่ำกว่าประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ จึงมีโอกาในการเพิ่มการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวเพื่อส่งออกไปยังประเทศอื่นๆ สำหรับประเทศไทยแม้ปริมาณผลผลิตปลากะพงขาวจะยังเป็นรองมาเลเซียแต่มูลค่าต่อหน่วยก็ต่ำกว่ามาเลเซีย อย่างไรก็ตามประเทศไทยมีข้อจำกัดในด้านพื้นที่เลี้ยงปลากะพงขาว แม้ว่าในระยะหลังมีการเลี้ยงปลากะพงขาวในบ่อกันมากขึ้น

การพัฒนาการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวในประเทศไทยควรให้ความสนใจแก่วิธีเลี้ยงที่มีอัตราการสูงขึ้นปรับปรุงการเพาะเลี้ยงในกระชังให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและลดต้นทุนค่าอาหารลง ผลตอบแทนสุทธิที่สูงขึ้นอาจจูงใจให้เกษตรกรเพิ่มการเลี้ยงปลากะพงขาวต่อไป

ปลากะพงขาวจากประเทศไทยเป็นสินค้าสัตว์น้ำที่มีศักยภาพไม่สูงในการส่งออก อัตราการเติบโตของการส่งออกไปยังประเทศสมาชิกอาเซียนต่ำและลดลง

การเพาะเลี้ยงปลากะรัง การพัฒนาการเพาะเลี้ยงปลากะรังมีข้อจำกัดที่พันธุ์ปลาซึ่งที่ผ่านมามีอัตรากำไรที่รวบรวมน้อยกว่าปลากะพงขาวเป็นสำคัญ ขณะนี้กรมประมงมีโครงการผลิตพันธุ์ปลากะรังสามชนิดในเชิงพาณิชย์ คือ ปลากะรังจุดฟ้า ปลากะรังเสือ และปลากะรังทอง และผลิตพันธุ์ปลาหมอบเทศออกจำหน่ายให้แก่เกษตรกรที่เลี้ยงปลากะรัง การเลี้ยงปลากะรังนิยมเลี้ยงในกระชัง ในการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าต้นทุนการเลี้ยงปลากะรังเป็น 127.17 - 287.28 บาทต่อกิโลกรัม การขายปลากะรังจากฟาร์มยังต้องขายผ่านผู้รวบรวมเป็นสำคัญ เนื่องจากการเลี้ยงยังมีขนาดฟาร์มไม่ใหญ่ ผู้ค้าต้องรวบรวมสินค้าจากหลายแห่ง ปัญหาของการเพาะเลี้ยงปลากะรัง คือ ความจำกัดของลูกพันธุ์ การที่ปลาเหยื่อที่ใช้เป็นอาหารมีราคาสูงขึ้นและมีน้อยลง และยังมีปัญหาโรคปลา

มูลค่าต่อหน่วยของปลากะรังแตกต่างกันมากระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนเนื่องจากการเพาะเลี้ยงปลากะรังอยู่หลายชนิด โดยเฉลี่ยแล้วสหภาพพม่ามีมูลค่าต่อหน่วยของปลากะรังต่ำที่สุดในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนแต่ก็ยังมีปริมาณผลผลิตน้อย มูลค่าต่อหน่วยของปลากะรังที่เลี้ยงในประเทศไทยยังสูงกว่าในสหภาพพม่า บรูไน และกัมพูชา แม้ว่าปริมาณผลผลิตปลากะรังของไทยจะยังต่ำกว่าอินโดนีเซียและมาเลเซียแต่มูลค่าต่อหน่วยของปลากะรังจากการเพาะเลี้ยงในประเทศไทยยังต่ำกว่าอินโดนีเซียและมาเลเซียซึ่งสะท้อนว่ามีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่า หากไทยสามารถเพาะพันธุ์ปลากะรังได้ในเชิงพาณิชย์น่าจะมีโอกาสการเพิ่มผลผลิตปลากะรังและมีโอกาสส่งออกได้

การเพาะเลี้ยงหอยแครง ผลผลิตหอยแครงจากการเพาะเลี้ยงมีปริมาณไม่สม่ำเสมอ ผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ค่อนข้างต่ำ ขาดแคลนลูกพันธุ์ ที่มีในประเทศไทยไม่พอกับความต้องการของผู้เลี้ยงหอยแครง จำเป็นต้องสั่งซื้อพันธุ์หอยจากประเทศมาเลเซียซึ่งบางครั้งจำนวนพันธุ์มีน้อยและราคาแพง ประเทศไทยมีแหล่งพ่อแม่พันธุ์หอยแครงและทำแปลงเพาะพันธุ์จึงมีลูกหอยแครงเกิดจำนวนหนึ่งแต่ปริมาณยังไม่มากพอกับความต้องการของผู้เลี้ยง สภาพน้ำเสียบริเวณแหล่งเลี้ยงหอยแครงซึ่งเกิดจากการระบายน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม มลพิษจากสารเคมี รวมทั้งมลภาวะจากสิ่งแวดล้อมในชุมชนตามเมืองตามชายฝั่งและบริเวณใกล้เคียงทำให้น้ำในบริเวณที่เลี้ยงหอยมีคุณภาพไม่เหมาะสม พื้นที่เลี้ยงหอยแครงลดลง จากการศึกษาที่ผ่านมาต้นทุนการเลี้ยงหอยแครงเป็น 7.82 - 22.40 บาทต่อกิโลกรัม ตลาดที่รับซื้อในประเทศเป็นตลาดที่มีผู้รับซื้อน้อยราย เกษตรกรขาดอำนาจต่อรองราคา

มาเลเซียมีปริมาณผลผลิตหอยแครงจากการเพาะเลี้ยงมากที่สุดในกลุ่มสมาชิกอาเซียนและมีมูลค่าต่อหน่วยต่ำที่สุดเช่นกัน ประเทศไทยมีผลผลิตต่ำกว่ามาเลเซียประมาณหนึ่งในห้าแต่มีมูลค่าต่อหน่วยสูงกว่ามาเลเซียกว่าสองเท่า ยากที่ประเทศไทยจะแข่งขันกับมาเลเซียในการ

เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดนี้ และมีโอกาสที่มาเลเซียจะส่งหอยแครงเข้ามาขายในประเทศไทย ศักยภาพการส่งออกหอยแครงจากประเทศไทยไปตลาดอาเซียนมีจำกัดและที่เพาะเลี้ยงได้ในประเทศก็ยังไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ในประเทศ

การเพาะเลี้ยงหอยแมลงภู มีการเลี้ยงกันทั่วไปตามชายฝั่งอ่าวไทยตอนในและในพื้นที่ชายฝั่งอ่าวไทยในภาคใต้ตอนบน ตลอดจนชายฝั่งในภาคตะวันออก วิธีเลี้ยงมีทั้งปักหลักล่อลูกหอย ทำแพเลี้ยงหอย แขนงราวเชือก ใช้หลักไม้แขวนลอย และใช้ตาข่ายเชือก ยังอาศัยลูกหอยที่เกิดตามธรรมชาติจึงมีข้อจำกัดเรื่องพันธุ์หอย มีปัญหาสภาพน้ำที่ในบางปีมีปัญหาน้ำจืดและปัญหาคุณภาพน้ำที่ทำให้หอยแมลงภูมีอัตราการด่ำ ต้นทุนการเพาะเลี้ยงหอยแมลงภูจากการศึกษาที่ผ่านมาเป็น 2.28 - 4.20 บาทต่อกิโลกรัม ราคามีแนวโน้มสูงขึ้นเนื่องจากมีผลผลิตน้อยลง ในการขายผลผลิตเกษตรกรส่วนใหญ่ขายผ่านผู้รวบรวมในท้องถิ่น

ในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนฟิลิปปินส์มีมูลค่าต่อหน่วยของหอยแมลงภูจากการเพาะเลี้ยงต่ำที่สุด แม้ว่าปริมาณผลผลิตหอยแมลงภูจากการเพาะเลี้ยงของไทยจะมากที่สุด ในอาเซียนแต่ผลผลิตหอยแมลงภูของไทยมีแนวโน้มลดลงจากการเลี้ยงในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม และยังมีการแข่งขันด้วยการนำเข้าหอยแมลงภูจากประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกอาเซียน การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนไม่น่าจะส่งผลกระทบต่อ การเพาะเลี้ยงหอยแมลงภูของไทย ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาการเพาะเลี้ยงในประเทศที่ควรได้รับการแก้ไขเพื่อให้ยังสามารถรักษาระดับการผลิตที่เป็นผู้นำในกลุ่มสมาชิกอาเซียนไว้ได้ ศักยภาพการส่งออกหอยแมลงภูจากประเทศไทยไปตลาดอาเซียนจัดว่าไม่สูง ตลาดปลายทางที่พอจะมีศักยภาพคือมาเลเซียแต่ปริมาณการส่งออกไปประเทศนี้ลดลงในขณะที่มูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้น ปริมาณการส่งออกไปเวียดนามเพิ่มขึ้นแต่มูลค่าการส่งออกลดลง อย่างไรก็ตามหอยแมลงภูที่เพาะเลี้ยงได้ในประเทศไทยยังมีปริมาณจำกัด โอกาสขยายการส่งออกมีไม่มาก

การเพาะเลี้ยงหอยนางรม หอยนางรมที่เลี้ยงในประเทศไทยมีทั้งหอยตะโกรมGRAMขา ที่เป็นหอยตัวใหญ่นิยมรับประทานสด มีเลี้ยงกันมากที่สุราษฎร์ธานี หอยตะโกรมGRAMดำเลี้ยงกันในภาคตะวันออกและภาคใต้ที่ระนอง และหอยนางรมปากจีบขนาดเล็กเลี้ยงกันมากในภาคตะวันออก การเลี้ยงหอยนางรมยังต้องอาศัยลูกหอยจากธรรมชาติเป็นหลักเนื่องจากการผลิตลูกพันธุ์จากโรงเพาะฟักมีต้นทุนสูงและยังมีผลผลิตไม่เพียงพอ วิธีเลี้ยงมีทั้ง การเลี้ยงบนก้อนหิน การเลี้ยงในกระบะไม้ การแท่งซีเมนต์ การใช้หลักไม้ การเลี้ยงแบบพวงอุบะแขวน และการใช้หลอดหรือท่อซีเมนต์ การล่อลูกหอยในแต่ละแหล่งเลี้ยงต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ ผลผลิตลดลงในระยะหลัง ต้นทุนการเลี้ยงหอยตะโกรมจากการศึกษาที่ผ่านมาเป็น 5.92 บาทต่อกิโลกรัม และเป็น 2.96 - 4.82 บาทต่อกิโลกรัม สำหรับหอยนางรมปากจีบ ปัญหาที่พบในการเพาะเลี้ยงหอยนางรม มีทั้งสภาวะแวดล้อมน้ำจืดและน้ำเสีย และความจำกัดของลูกพันธุ์ ทั้งเกษตรกรไม่มีอำนาจในการต่อรองราคา

ในประเทศสมาชิกอาเซียนที่เลี้ยงหอยนางรมมีเพียงไทยและมาเลเซียที่เลี้ยงหอยนางรมในกลุ่ม Cupped oyster nei เหมือนกัน มูลค่าต่อหน่วยของหอยนางรมที่เลี้ยงในประเทศไทยต่ำ

กว่ามาเลเซียซึ่งมีผลผลิตไม่มากเมื่อเทียบกับไทย มาเลเซียไม่ใช่คู่แข่งชั้นที่ใกล้เคียงกันในการเพาะเลี้ยงหอยนางรม การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอาจไม่มีผลต่อการเพาะเลี้ยงหอยนางรมในประเทศไทย โอกาสการส่งออกหอยนางรมจากประเทศไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียนมีจำกัด ตลาดหลักคือสิงคโปร์แต่การส่งออกหอยนางรมไทยไปสิงคโปร์ลดลง ที่พอจะมีโอกาสเพิ่มการส่งออกคือการส่งออกไปกัมพูชาซึ่งยังมีการค้าระหว่างกันไม่มาก

การเพาะเลี้ยงปลานิล มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเนื่องจากเป็นสัตว์น้ำที่นิยมในหมู่ผู้บริโภคในประเทศ หากเลี้ยงให้มีขนาดตัวปลาใหญ่พอสามารถส่งออกในลักษณะของปลาแล่นเนื้อ การเลี้ยงปลานิลมีหลายรูปแบบ ได้แก่ เลี้ยงในบ่อดินโดยใส่ปุ๋ยเพื่อสร้างอาหารและให้อาหารเพิ่ม เลี้ยงในบ่อดินโดยใช้อาหารสำเร็จรูป เลี้ยงในกระชัง ตลอดจนเลี้ยงในนาข้าวและร่องสวน จากการศึกษาที่ผ่านมาต้นทุนการเลี้ยงปลานิลในกระชังเป็น 32.75 – 36.86 บาทต่อกิโลกรัม และที่เลี้ยงในบ่อดินเป็น 25.42 – 30.89 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรมีการรวมกลุ่มพัฒนาการเพาะเลี้ยง ปัญหาที่พบการเพาะเลี้ยงปลานิลคือการขาดข้อมูลการเพาะเลี้ยงที่ปฏิบัติอยู่ในประเทศอื่นๆ มาตรฐานฟาร์มที่ยังไม่ได้รับการรับรองที่เป็นสากล ทั้งยังมีปัญหาน้ำเสียในบางแห่ง โดยพื้นที่เลี้ยงเริ่มจำกัด ต้นทุนการผลิตยังสูงโดยเฉพาะค่าอาหาร และคุณภาพผลผลิตยังไม่ได้ตรงตามที่ต้องการสำหรับการส่งออก เกษตรกรส่วนใหญ่ยังเป็นเกษตรกรรายย่อยยากต่อการพัฒนาการตลาด เกษตรกรยังต้องการความรู้และการพัฒนาทักษะในการเพาะเลี้ยงครบวงจร

การเพาะเลี้ยงปลานิลในภูมิภาคอาเซียน สหภาพพม่ามีมูลค่าต่อหน่วยต่ำที่สุดแม้จะยังมีผลผลิตจะยังไม่มากแต่มีโอกาที่จะขยายการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดนี้ต่อไป ปัญหาอยู่ที่การลงทุนและการหาตลาดเนื่องจากการเลี้ยงสัตว์น้ำจืดในสหภาพพม่ายังทำโดยเกษตรกรรายย่อยเป็นส่วนใหญ่ซึ่งให้ความสำคัญแก่การเพาะเลี้ยงปลาพื้นเมืองที่หาลูกพันธุ์ได้ง่าย และผู้บริโภคในประเทศก็ยังนิยมบริโภคสัตว์น้ำที่เลี้ยงกันมานาน เกษตรกรในสหภาพพม่ามีปัญหาที่คล้ายกับเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลานิลในประเทศไทยคือการเลี้ยงปลานิลเพื่อขายสำหรับการบริโภคในประเทศไม่ต้องการปลาขนาดใหญ่จึงใช้เวลาเลี้ยงน้อย เกษตรกรสามารถมีรายได้ดีกว่าการเลี้ยงปลานิลให้มีขนาดใหญ่ที่เหมาะสมแก่การแล่นเนื้อแช่แข็งเพื่อส่งออกที่ต้องเลี้ยงนานกว่า ผลตอบแทนที่เกษตรกรได้อาจไม่ดีเท่าการเลี้ยงเพื่อขายสดสำหรับบริโภคในประเทศเป็นอุปสรรคในการพัฒนาการส่งออกข้อนี้เป็นปัญหาในทุกประเทศที่ต้องการพัฒนาการส่งออกปลานิล ประเทศสมาชิกอาเซียนผู้เพาะเลี้ยงปลานิลมากที่สุดสองอันดับแรกคืออินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ แต่มูลค่าต่อหน่วยสูงกว่าไทยสะท้อนว่าต้นทุนการผลิตอาจสูงกว่าไทย ประเทศไทยยังมีต้นทุนต่ำกว่าแต่ยังมีการพัฒนาการเพาะเลี้ยงเพื่อการส่งออกไม่มาก มีโอกาสในการเพิ่มผลผลิตเพื่อการส่งออกแต่จะต้องพัฒนาวิธีการเลี้ยงให้เกษตรกรมีผลตอบแทนที่จูงใจมากพอ สหภาพพม่าเป็นประเทศที่มีศักยภาพในการเพาะเลี้ยงปลานิลที่ต้องจับตามอง มีโอกาสขยายการผลิตสัตว์น้ำชนิดนี้เนื่องจากต้นทุนการผลิตต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ

ในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ประเทศไทยอาจมีโอกาขยายการส่งออกปลานิลไปฟิลิปปินส์และมาเลเซีย อย่างไรก็ตามประเทศเหล่านี้สามารถเพาะเลี้ยงปลานิลได้ สินค้าปลานิล

จากไทยที่จะขยายตลาดได้ควรเป็นสินค้าที่มีราคาแข่งขันกับผลผลิตในประเทศเหล่านั้นได้ หรือไม่เช่นนั้นต้องเป็นสินค้าที่มีคุณภาพดีกว่าอย่างชัดเจน

การเพาะเลี้ยงปลาดุก ปลาดุกที่เลี้ยงกันในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นปลาดุกพันธุ์ผสมที่เรียกว่าบิกอูย มีอัตราการเจริญเติบโตรวดเร็ว ทนทานต่อโรคสูง จำนวนฟาร์มและพื้นที่เลี้ยงเพิ่มขึ้น ผลผลิตยังเพิ่มขึ้นแต่เพิ่มช้ากว่าจำนวนฟาร์มและพื้นที่เลี้ยง คาดว่าผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่มีแนวโน้มลดลง มีการเลี้ยงทั้งในบ่อดินและบ่อซีเมนต์ จากการศึกษาที่ผ่านมาต้นทุนการเพาะเลี้ยงเป็น 19.27 - 28.07 บาทต่อกิโลกรัม ปัญหาการเพาะเลี้ยงปลาดุกได้แก่ ลูกพันธุ์ไม่แข็งแรง ต้นทุนค่าอาหารสูงและขาดแคลน อัตรารอดต่ำเนื่องจากปลาเป็นโรค ขาดแคลนน้ำ และน้ำเสีย ทั้งราคาที่เกษตรกรได้รับค่อนข้างต่ำและขาดเสถียรภาพ เกษตรกรขาดอำนาจการต่อรองกับผู้ค้า

อินโดนีเซียเป็นประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีมูลค่าต่อหน่วยของปลาดุกจากการเพาะเลี้ยงต่ำที่สุดและเป็นประเทศที่มีผลผลิตปลาดุกจากการเพาะเลี้ยงมากที่สุดในอาเซียน ปลาดุกที่เลี้ยงในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ผสมบิกอูย ส่วนที่เลี้ยงในมาเลเซียเป็น Torpedo-shaped catfish แต่ก็มีมีการเลี้ยงปลาดุกพันธุ์ผสมซึ่งสามารถส่งเข้ามาขายในตลาดปลาดุกในประเทศไทย ด้วยราคาที่ถูกลงกว่าแม้มาเลเซียจะมีผลผลิตเป็นรองไทย

การเพาะเลี้ยงปลาสลิด แหล่งสำคัญเลี้ยงปลาสลิดสำคัญคือ ที่อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ แต่ปัจจุบันประสบปัญหาจากการขยายตัวของพื้นที่เมืองและอุตสาหกรรม มีการส่งเสริมการเลี้ยงปลาสลิดในพื้นที่จังหวัดอื่น เช่น จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อเพิ่มผลผลิตให้มีปริมาณเพียงพอต่อการบริโภคและส่งเป็นสินค้าออกในรูปผลิตภัณฑ์ปลาสลิดเค็มตากแห้ง ในปัจจุบันมีการพัฒนาการเพาะเลี้ยงปลาสลิดให้ได้ผลผลิตสูงและมีความแน่นอนมากขึ้น การเลี้ยงปลาสลิดมีทั้งเลี้ยงในบ่อดิน ในนา ในร่องสวน และในกระชัง ต้นทุนการเลี้ยงปลาสลิดจากการศึกษาที่ผ่านมาเป็น 26.95 - 43.36 บาทต่อกิโลกรัม ปัญหาที่พบในการเพาะเลี้ยงปลาสลิดได้แก่การขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูร้อน เกษตรกรไม่มีการรมสีที่ในที่ดิน ผลผลิตต่อพื้นที่ต่ำ ทั้งยังขาดแคลนลูกพันธุ์และมีศัตรูปลาสลิดได้แก่ นกและหอยเชอรี่

ประเทศไทยมีช่องทางส่งออกปลาสลิดไปประเทศสมาชิกอาเซียนได้ แม้มูลค่าต่อหน่วยซึ่งสะท้อนต้นทุนจะสูงกว่าอินโดนีเซีย แต่ผลผลิตเป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้บริโภค และควรส่งออกในลักษณะแปรรูปได้มูลค่าเพิ่ม

การเพาะเลี้ยงปลาตะเพียน ปลาตะเพียนเป็นปลาพื้นเมืองที่สามารถนำมาเลี้ยงและเพาะขยายพันธุ์ได้ง่าย ส่วนใหญ่จะเลี้ยงในบ่อดินร่วมกับปลาชนิดอื่น ๆ แม้ว่าจะมีการพัฒนาการเพาะพันธุ์มานานและหาพันธุ์ปลาได้ง่ายแต่จำนวนฟาร์มเลี้ยงปลาตะเพียนเพิ่มขึ้นน้อยมาก ในระยะหลังทั้งจำนวนฟาร์ม พื้นที่เลี้ยง และปริมาณผลผลิตยังมีแนวโน้มลดลง ต้นทุนการเลี้ยงปลาตะเพียนที่มีผู้ศึกษาไว้เป็น 8.95 - 18.33 บาทต่อกิโลกรัม ปัญหาที่พบในการเลี้ยงปลาตะเพียนขาวมีหลายด้าน ที่สำคัญได้แก่การเลี้ยงปลาที่หนาแน่นเกินไปทำให้อัตราเติบโตต่ำ ขาดแคลนน้ำ และยังไม่มีการจดทะเบียนฟาร์มมาตรฐาน

ในภูมิภาคอาเซียนด้วยมูลค่าต่อหน่วยซึ่งสะท้อนต้นทุนการเพาะเลี้ยงที่ต่ำกว่าประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ สหภาพพม่ามีโอกาสเพิ่มการเพาะเลี้ยงปลาตะเพียนชนิด Silver barb ที่ปัจจุบันสหภาพพม่ามีผลผลิตเป็นรองเพียงไทยประเทศเดียว อย่างไรก็ตามในเวียดนามปริมาณผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงปลาตะเพียนชนิด Cyprinids nei สูงมาก นับเป็นผลผลิตสัตว์น้ำจืดในอันดับสองรองจากปลาสวายในประเทศนี้ และอาจเป็นคู่แข่งที่สำคัญของปลาตะเพียนที่เพาะเลี้ยงในประเทศไทย

การเพาะเลี้ยงปลาสวาย ประเทศไทยมีการนำปลาสวายมาเลี้ยงในบ่อดินตั้งแต่ปี 2492 โดยรวบรวมพันธุ์ปลาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่นที่ จังหวัดนครสวรรค์ และอุทัยธานี ส่งขายให้ผู้เลี้ยงปลาในจังหวัดอยุธยา และกรุงเทพฯ ต่อมาเมื่อสามารถเพาะพันธุ์ปลาสวายได้มีการเลี้ยงกันมากขึ้น เลี้ยงได้ทั้งในบ่อ ในกระชัง และนิยมเลี้ยงรวมกันกับปลาชนิดอื่น เช่น ปลาตะเพียนและปลานิล เลี้ยงง่าย โตเร็ว กินอาหารได้เกือบทุกชนิด ต้นทุนค่าอาหารไม่สูง

ระบบการเลี้ยงปลาสวายในประเทศไทยในปัจจุบันยังเป็นการเลี้ยงในบ่อดินและมักจะเป็นการเลี้ยงแบบดั้งเดิมโดยอาหารที่ใช้จะมีทั้ง ให้มูลไก่มูลสุกรหรือเศษอาหาร ทำให้เนื้อปลาที่เลี้ยงได้มีกลิ่นมีมันมากและมีสีเหลือง กรมประมงมีนโยบายปรับโครงสร้างการเลี้ยงปลาสวายใหม่ให้เป็นการเลี้ยงในระบบน้ำไหล มีการให้อาหารที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน และอยู่ระหว่างการศึกษาวีธีเลี้ยงให้ได้ปลาสวายที่มีคุณภาพเนื้อดีสีขาว ไม่มีกลิ่นและไม่มีมันมาก ปัจจุบันเริ่มดำเนินการอยู่ที่เขื่อนลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ หลังจากนั้นจะมีแผนที่จะส่งเสริมให้มีการเลี้ยงในพื้นที่ที่มีเขื่อนขนาดใหญ่หรือที่มีระบบชลประทานที่ดีมีน้ำไหลผ่านตลอด เช่น ที่นครราชสีมาและอุดรธานี

ปัจจุบันมีการเลี้ยงปลาสวายโม่งในกระชังเชิงพาณิชย์บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่นที่ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครพนม โดยศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสกลนครทดลองเลี้ยงปลาสวายโม่งในกระชังในแม่น้ำโขง

ต้นทุนการเลี้ยงปลาสวายที่มีผู้ศึกษาไว้เป็น 39.70 – 61.21 บาทต่อกิโลกรัมสำหรับปลาสวายโม่ง 14.53 บาทต่อกิโลกรัมสำหรับการเลี้ยงปลาสวายในบ่อดิน 7.46 บาทต่อกิโลกรัมสำหรับการเลี้ยงใต้เล้าไก่ ปัญหาการเพาะเลี้ยงปลาสวาย ได้แก่ การเลี้ยงที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ต้นทุนค่าอาหารสูงในการเลี้ยงที่ใช้อาหารสำเร็จรูป ขาดแคลนลูกพันธุ์ ราคาที่เกษตรกรได้รับไม่แน่นอน เกษตรกรขาดอำนาจการต่อรอง

ปัจจุบันการเพาะเลี้ยงปลาสวายมีประเทศเวียดนามเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ของโลก ในปี 2553 เวียดนามส่งออกไปกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปซึ่งเป็นผู้รับซื้อรายใหญ่ เป็นจำนวนประมาณ 44,000 ตัน ส่งออกไปยังสหรัฐอเมริกาประมาณ 32,000 ตัน และประเทศในอเมริกาใต้ประมาณ 84,000 ตัน ในลักษณะของปลาเนื้อขาว

ประเทศไทยมีมูลค่าต่อหน่วยของปลาสวายที่ได้จากการเพาะเลี้ยงต่ำที่สุดแต่การเลี้ยงปลาสวายในประเทศไทยมักเลี้ยงร่วมกับปลาน้ำจืดชนิดอื่นๆ และยังมีการเลี้ยงที่อาศัยมูลสัตว์ไม่ได้มาตรฐานการปฏิบัติด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี ปลาสวายที่เพาะเลี้ยงในประเทศไทยเป็น Striped catfish ต่างจากที่เลี้ยงในเวียดนามที่รายงานไว้เป็น Pangas nei แม้จะมีบางส่วนที่

พัฒนาไปแล้วเช่นการเพาะเลี้ยงปลาสวายโงมโดยเครื่องเจริญโภคภัณฑ์ที่สามารถมีผลผลิตปลาแล้วเนื้อแซ่แข็งไม่มีกลิ่น และมีสีออกชมพูอยู่บ้าง (ไม่ได้มาตรฐานการส่งออกปลาเนื้อขาวที่ทำเป็นฟิลเลต) วางขายในชื่อปลาแพนกาเซียสตอร์รี่ ต้นทุนน่าจะสูงขึ้นเนื่องจากการเลี้ยงให้เนื้อปลามีสีขาวและไม่มีกลิ่นต้องปรับการให้อาหารปลาให้เหมาะสม

การเพาะเลี้ยงกุ้งก้ามกราม ความสำเร็จจากการเพาะพันธุ์กุ้งก้ามกรามส่งผลให้มีการเพาะเลี้ยงอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะในภาคกลาง นิยมเลี้ยงในบ่อดิน ต้นทุนการผลิตการเพาะเลี้ยงกุ้งก้ามกรามที่มีผู้ศึกษาไว้เป็น 86.67 – 177.90 บาทต่อกิโลกรัม การเลี้ยงในภาคกลางมีต้นทุนต่ำกว่าการเลี้ยงในภาคอื่นๆ มีการรวมกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบของสมาคมแต่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรโดยเฉพาะในเรื่องการตลาด นอกจากสมาคมยังมีการรวมตัวในรูปแบบของกลุ่มผู้เพาะเลี้ยงเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ปัญหาที่พบจะเป็นเรื่องของการขาดแคลนทุน ขาดแคลนน้ำ ลูกพันธุ์ราคาแพงและมีอัตราการดต่ำ ต้นทุนค่าอาหารสูง เกษตรกรไม่มีอำนาจในการต่อรอง

กุ้งก้ามกรามเป็นสัตว์น้ำจืดที่ขายได้ราคาสูง ประเทศไทยมีผลผลิตจำหน่ายประเทศอื่นอยู่มากน่าจะจะมีโอกาสส่งออกไปประเทศที่มีต้นทุนการผลิตสูงกว่าได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และกัมพูชา ส่วนสหภาพพม่าแม้จะมีมูลค่าต่อหน่วยสูงกว่าไทยแต่ก็มีผลผลิตที่ทำประมงตามแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่มาก ประเทศไทยคงไม่มีโอกาสส่งออกกุ้งก้ามกรามไปสหภาพพม่า ปัญหาในการส่งออกกุ้งก้ามกรามของไทยคือ หากส่งออกในลักษณะไม่ติดหัวกุ้งก็จะมีผลสูญเสียน้ำหนักมาก กุ้งก้ามกรามที่ไทยเลี้ยงได้มีขนาดเป็นรองกุ้งก้ามกรามของสหภาพพม่า และกุ้งก้ามกรามที่เลี้ยงได้ในประเทศไทยมีขนาดเล็ก

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยที่มีบทบาทสำคัญคือการเลี้ยงกุ้งซึ่งทำรายได้เงินตราต่างประเทศสูง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่นนอกจากกุ้งมักจะเป็นการเพาะเลี้ยงขนาดเล็กและทำกันในครัวเรือน การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งอาหารโปรตีนสำหรับชนบท เกษตรกรมีพื้นที่เพาะเลี้ยงขนาดเล็ก เฉพาะปลานิลมีขนาดฟาร์มเพาะเลี้ยงขนาดใหญ่กว่าสัตว์น้ำอื่นๆเนื่องจากเป็นสัตว์น้ำที่มีโอกาสส่งออกและมีผู้ต้องการซื้ออยู่ทั่วไป เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลานิลบางรายสามารถพัฒนากลุ่มเกษตรกรเพาะเลี้ยงทั้งเพื่อขายในประเทศและส่งออก อย่างไรก็ตามประเทศไทยมีข้อจำกัดเรื่องพื้นที่เพาะเลี้ยง มีการแข่งขันการใช้พื้นที่กันกับกิจกรรมอื่นๆ ที่สามารถทำรายได้สูงกว่าการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืดในกระชังก็มีข้อจำกัดในการวางกระชัง การเพาะเลี้ยงหอยทั้ง หอยแครง หอยแมลงภู่ และหอยนางรม มีผลผลิตลดลงเพราะปัญหาน้ำจืด เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยยังมีอัตราผลตอบแทนค่อนข้างต่ำ ยกเว้นการเพาะเลี้ยงกุ้งขาว การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่นๆนอกจากกุ้งยังต้องการการพัฒนาวิธีเพาะเลี้ยงเพื่อเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน ผลตอบแทนจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่นๆนอกจากกุ้งในประเทศไทยยังไม่สูงพอที่จะจูงใจให้มีการลงทุนในกิจกรรมนี้ เพื่อพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยควรส่งเสริมให้มีการวิจัยในสายพันธุ์สัตว์น้ำให้ได้ลูกพันธุ์ที่ปลอดโรค/มีความต้านทานโรค พัฒนาอาหารสัตว์น้ำเพื่อให้ได้อัตราแลกเนื้อที่ดีขึ้นลดต้นทุนค่าอาหารลง ควรมีการจัดการระบบการเลี้ยงให้ปลอดโรคและวิธีเลี้ยงที่ไม่

ทำลายสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและปลอดภัย ทั้งยังควรจัดให้มีการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ให้ผลตอบแทนคุ้มกับการลงทุน ทั้งนี้ภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือกันพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่เวียดนามและฟิลิปปินส์ได้ดำเนินการร่วมรัฐ-เอกชน

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศสมาชิกอาเซียน ในปี 2554 ผลผลิตจากภาคประมงของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งสิบประเทศเป็น 33.799 ล้านตัน หรือร้อยละ 18.95 ของผลผลิตจากภาคประมงรวมทั่วโลก โดยมีผลผลิตที่ได้จากการเพาะเลี้ยงใกล้เคียงกับผลผลิตจากการทำประมงจากแหล่งน้ำธรรมชาติ คือเป็น 16.112 ล้านตัน หรือร้อยละ 9.04 ของผลผลิตจากภาคประมงรวมของโลก และผลผลิตจากการทำประมงของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนเป็น 17.687 ล้านตัน หรือร้อยละ 9.92 ของผลผลิตจากภาคประมงรวมของโลก ดังนั้นกลุ่มสมาชิกอาเซียนมีผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงคิดเป็นร้อยละ 47.67 ของผลผลิตโดยรวมจากภาคประมง อัตราเพิ่มของผลผลิตที่ได้จากการเพาะเลี้ยงเป็นร้อยละ 9.95 ต่อปี ในช่วงปี 2523-2554 ในขณะที่อัตราเพิ่มของผลผลิตที่ได้จากการทำประมงตามแหล่งน้ำธรรมชาติเฉลี่ยร้อยละ 3.33 ต่อปี และมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยของผลผลิตภาคประมงโดยรวมเฉลี่ยร้อยละ 5.07 ต่อปี

ในปี 2554 ผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงของอาเซียนเป็น 16.112 ล้านตัน เกือบครึ่งหนึ่งหรือ 7.937 ล้านตันมาจากการเพาะเลี้ยงในอินโดนีเซีย รองลงไปเป็นเวียดนาม (3.053 ล้านตัน) ตามมาด้วยฟิลิปปินส์ (2.608 ล้านตัน) ผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในประเทศไทยอยู่ในอันดับที่สี่ (1.008 ล้านตัน) ประเทศที่มีผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในหลักแสนตัน คือ สหภาพมา (0.817 ล้านตัน) มาเลเซีย (0.527 ล้านตัน) ที่มีผลผลิตในหลักหมื่นตันได้แก่ สปป.ลาว (0.086 ล้านตัน) กัมพูชา (0.072 ล้านตัน) ที่มีผลผลิตในหลักพันตันคือ สิงคโปร์ (3,972 ตัน) และที่มีผลผลิตในหลักร้อยตัน คือ บรูไน (530 ตัน)

โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยง พิจารณาจากสัดส่วนของผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงต่อผลผลิตรวมและผลผลิตจากการทำประมงตามแหล่งน้ำธรรมชาติต่อผลผลิตรวม พบว่าประเทศที่มีสัดส่วนผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสูงที่สุดคือ สปป.ลาว สูงถึงร้อยละ 73.57 ของผลผลิตรวม ทั้งนี้เพราะ สปป.ลาวไม่มีพื้นที่ติดทะเลทำประมงเฉพาะประมงน้ำจืด แต่ สปป.ลาวมีความพยายามเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำจากการเพาะเลี้ยง ประเทศที่มีสัดส่วนผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสูงรองลงไปคือสิงคโปร์ (ร้อยละ 71.06) ซึ่งผลผลิตจากการทำประมงจากแหล่งน้ำธรรมชาติลดลงต้องทดแทนด้วยการขยายการเพาะเลี้ยงนอกไปจากการนำเข้า กลุ่มรองลงไปซึ่งยังมีสัดส่วนผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสูงกว่าสัดส่วนเฉลี่ยของอาเซียน (ร้อยละ 47.67) ได้แก่ อินโดนีเซีย (ร้อยละ 58.14) เวียดนาม (ร้อยละ 54.95) ทั้งสองประเทศให้ความสำคัญแก่การเร่งรัดพัฒนาการเพิ่มผลผลิตภาคการประมงจากการเพาะเลี้ยง และฟิลิปปินส์ (ร้อยละ 52.42) ซึ่งแม้อัตราการขยายตัวของการเพาะเลี้ยงจะชะลอตัวลงแต่ก็ได้นำเข้าแหล่งน้ำที่มีอยู่มาใช้เพาะเลี้ยงมากแล้ว

ประเทศที่เหลือมีสัดส่วนผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของอาเซียน ยังต้องอาศัยผลผลิตจากการทำประมงจากแหล่งน้ำธรรมชาติมากกว่าครึ่งของผลผลิตรวมจากภาคการประมง ได้แก่ ประเทศไทยซึ่งมีสัดส่วนผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงเพียงร้อยละ 35.12 ของ

ผลผลิตรวม ตามมาด้วย บรูไน (ร้อยละ 20.15) ซึ่งรัฐบาลส่งเสริมโดยกำหนดพื้นที่เลี้ยงสัตว์น้ำ ส่งผลให้อัตราการเพิ่มของผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสูง แต่ยังมีข้อจำกัดด้านพื้นที่ ทักษะ และ แรงงาน การลงทุนพัฒนายังไม่สามารถทดแทนการทำประมงตามแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้เต็มที่ มาเลเซีย (ร้อยละ 27.58) สหภาพพม่า (ร้อยละ 19.69) และ กัมพูชา (ร้อยละ 12.81)

การพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยนอกจากกุ้งซึ่งไทยเป็นผู้นำแล้วยังมีอัตราเพิ่มของผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงค่อนข้างต่ำต้องอาศัยผลผลิตจากการทำประมงตามแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นสำคัญ ซึ่งการทำประมงตามแหล่งน้ำธรรมชาติมีขีดจำกัดในการเพิ่มผลผลิต ส่งผลให้อัตราเพิ่มของผลผลิตรวมจากภาคประมงของประเทศไทยต่ำกว่าประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ยกเว้นสิงคโปร์ที่ผลผลิตจากภาคประมงลดลง

อินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสูงที่สุดในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน มีพื้นที่เพาะเลี้ยงอยู่ 45.194 ล้านไร่ แต่กว่าครึ่งหนึ่งเป็นพื้นที่เพาะเลี้ยงในทะเลซึ่งยังนำมาใช้น้อยมาก ส่วนมากใช้เพาะเลี้ยงสาหร่าย และยังมีการเลี้ยงปลากะรังในทะเลซึ่งอินโดนีเซียสามารถเพาะพันธุ์ปลากะรังชนิด Humpback grouper และ Tiger grouper ได้ กับการเลี้ยงปลากะพง และเลี้ยงหอยในทะเล พื้นที่ใช้เพาะเลี้ยงในทะเลส่วนมากอยู่แถบเกาะสุลาเวสี รองลงไปอยู่ในบริเวณบาหลีและนุสาดังการา หากสามารถพัฒนาการเพาะเลี้ยงในทะเลได้อินโดนีเซียยังมีพื้นที่เพาะเลี้ยงที่จะนำมาใช้อีกมาก พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำรองลงไป ร้อยละ 30.85 เป็นพื้นที่เพาะเลี้ยงในน้ำจืด 13.941 ล้านไร่ ซึ่งนำมาใช้ยังไม่ถึงหนึ่งในห้า ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ในเกาะชวารองลงไปเป็นพื้นที่ในเกาะสุมาตราทั้งแถบตะวันตกและตอนใต้ มีทั้งที่เลี้ยงในบ่อและในกระชัง พื้นที่เพาะเลี้ยงอีกร้อยละ 16.94 เป็นพื้นที่เพาะเลี้ยงในน้ำกร่อย 7.656 ล้านไร่ นำมาใช้ยังไม่ถึงครึ่งหนึ่ง ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงในบ่อ และมักจะเป็นการเลี้ยงกุ้ง พบมากในเกาะชวา และมีในสุลาเวสีตอนใต้ และลัมพุง แต่การเลี้ยงกุ้งในอินโดนีเซียก็มีปัญหาโรคระบาดคล้ายกับที่พบในประเทศไทย อินโดนีเซียยังมีพื้นที่เพาะเลี้ยงอยู่อีกมากที่สามารถนำมาเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้ แต่ปัญหาคือพื้นที่เหล่านี้ยังกระจัดกระจาย ระบบการขนส่งในประเทศยังมีข้อจำกัด เนื่องจากเป็นพื้นที่เกาะหลายๆเกาะ การพัฒนาการเพาะเลี้ยงที่รัฐดำเนินการพัฒนาโดยอาศัยชุมชนเป็นแกนนำ การเพาะเลี้ยงในอินโดนีเซียเป็นไปเพื่อผลิตอาหารทดแทนผลผลิตจากการทำประมงตามแหล่งน้ำธรรมชาติ ผลผลิตที่ได้จึงยังใช้บริโภคในประเทศมากกว่าร้อยละแปดสิบของที่ผลิตได้ การพัฒนาเพาะเลี้ยงมีบทบาทสำคัญในการสร้างอาชีพ รายได้ และ การจ้างงาน ให้แก่คนในประเทศ การพัฒนาการเพาะเลี้ยงในอินโดนีเซียขยายตัวรวดเร็วในช่วงสามสิบปีที่ผ่านมา รัฐบาลอินโดนีเซียให้ความสำคัญแก่การพัฒนาการเพาะเลี้ยงเพื่อทดแทนผลผลิตที่ลดลงจากการทำประมงโดยเฉพาะหลังจากการห้ามทำอวนลากตั้งแต่ปี 2523 อินโดนีเซียพัฒนาวิธีเลี้ยงโดยนำนวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามาแนะนำส่งเสริม ขยายพื้นที่เพาะเลี้ยง และจัดหาพันธุ์สัตว์น้ำที่มีคุณภาพให้แก่เกษตรกร

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในเวียดนามในช่วงก่อนปี 2500 ส่วนมากเป็นการเพาะเลี้ยงขนาดเล็กในแบบพื้นบ้านมีการเลี้ยงปลาในนาข้าวและเลี้ยงสัตว์อื่นๆ ร่วมกับการเลี้ยงปลา การ

พัฒนาการเพาะเลี้ยงเริ่มทำอย่างจริงจังเมื่อประมาณสามสิบปีที่ผ่านมาและมุ่งการผลิตเพื่อการส่งออกโดยเฉพาะการเลี้ยงปลาสวาย ตลอดจนมีการพัฒนาการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ การเลี้ยงปลาสวายประสบความสำเร็จเป็นผลผลิตหลักในปัจจุบัน ซึ่งเวียดนามสามารถส่งออกในลักษณะปลาแช่เนื้อเป็นชิ้น เป็นปลาเนื้อขาวที่เข้าไปครองตลาดในสหภาพยุโรป ส่วนกุ้งกุลาดำในระยะหลังมีปัญหาโรคระบาดซึ่งเวียดนามก็หันมาเลี้ยงกุ้งขาวเช่นเดียวกับที่ทำกันอยู่ในประเทศไทยและก็พบปัญหาโรค EMS ที่ทำให้ผลผลิตลดลงมากเช่นกัน พบว่ามีผู้ประกอบการในประเทศไทยส่งออกกุ้งผ่านกัมพูชาเข้าไปเวียดนามซึ่งคาดว่าส่งออกต่อยังประเทศจีน การเพาะเลี้ยงในเวียดนามแตกต่างกันไปตามพื้นที่ คาดว่ามีพื้นที่เพาะเลี้ยงไม่ต่ำกว่า 5.643 ล้านไร่ ในภาคเหนือมีการเลี้ยงปลาน้ำจืดในบ่อ และเลี้ยงปลาในนาข้าว ทั้งยังมีการเพาะเลี้ยงในทะเลโดยเป็นการเลี้ยงปลาทะเลในกระชัง ในภาคกลางมีการเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนา เลี้ยงปลาสวายบริเวณปากแม่น้ำโขง และมีการเลี้ยงปลาทะเล และลือบสเตอร์ในกระชัง ในภาคใต้มีการเพาะเลี้ยงหลากหลายแต่ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงปลาสวายซึ่งมีทั้งที่เลี้ยงในบ่อ ในที่ล้อมรั้ว และในกระชัง และยังมีการเลี้ยงปลาในนาข้าว เลี้ยงกุ้งก้ามกรามในนาข้าว และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่ป่าชายเลนเช่นเลี้ยงปูทะเล หลังสงครามรัฐบาลเวียดนามให้ความสำคัญแก่การพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้เป็นอาชีพหลักในชนบท ก่อนสิ้นสงครามเวียดนามมีสหกรณ์การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและดำเนินการเพาะเลี้ยงในรูปแบบรัฐวิสาหกิจอยู่แล้วเป็นรากฐานการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำขึ้นมาเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญ หลังสงคราม สามารถทำรายได้ส่งออกจากการเลี้ยงกุ้งและปลาสวาย มีการส่งเสริมการพัฒนาการเพาะเลี้ยงโดยชุมชนตามพื้นที่ชายฝั่ง ในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเพาะเลี้ยง เวียดนามมีการพัฒนาการผลิตลูกพันธุ์ วิธีการเพาะเลี้ยง อาหารสัตว์น้ำ ตลอดจนการรักษาความสดและการแปรรูป โดยชนิดสัตว์น้ำที่ให้ความสำคัญนอกไปจากปลาสวายและกุ้ง ในกลุ่มสัตว์น้ำจืด ได้แก่ ปลาหมอ ปลาชะโด กุ้งก้ามกราม และ Spotted gourami ในกลุ่มสัตว์น้ำกร่อย/ทะเล ได้แก่ ปูทะเล ปูม้า ปลาช่อนทะเล (Cobia) ปลากะรังชนิด Orange-spotted grouper หอยแครงและหอยดัล

การเพาะเลี้ยงในฟิลิปปินส์มีอัตราการเพิ่มขึ้นของผลผลิตสูงกว่าที่ได้จากการทำประมงในแหล่งน้ำธรรมชาติแต่อย่างไรก็ตามผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงของฟิลิปปินส์ซึ่งเคยสูงกว่า ร้อยละห้าของผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงโดยรวมของทุกประเทศในโลกลดลงมาอยู่ในระดับต่ำกว่าร้อยละหนึ่งในปัจจุบัน สัตว์น้ำที่เลี้ยงกันมากในฟิลิปปินส์คือปลานวลจันทร์ทะเล ซึ่งเป็นที่นิยมบริโภคของคนในประเทศ และเลี้ยงกันมาแต่ดั้งเดิม พัฒนาจนเลี้ยงได้ทั้งในน้ำกร่อยทะเลและน้ำจืด ฟิลิปปินส์พัฒนาการเลี้ยงกุ้งมาตั้งแต่ก่อนปี 2520 โดยเริ่มจากผู้ประกอบการธุรกิจไร้อ้อยที่เปลี่ยนแปลงพื้นที่ไร้อ้อยมาใช้เลี้ยงกุ้ง จนในปี 2535 เกิดโรคระบาดในกุ้งที่เลี้ยงทำให้ผลผลิตลดลงหลังจากนั้น สำหรับปลานิลฟิลิปปินส์เคยนำเข้าลูกพันธุ์จากประเทศไทยแต่ไม่เป็นที่นิยมเนื่องจากสีที่ค่อนข้างดำ ฟิลิปปินส์มีการเลี้ยงปลานิลเชิงพาณิชย์มากกว่าสี่สิบปี เหตุที่ทำให้สามารถพัฒนาจนเป็นผู้ส่งออกปลานิลที่สำคัญรายหนึ่งของโลกคือการพัฒนาสายพันธุ์ปลานิล รัฐบาลให้ความสำคัญสนับสนุนทั้งงานวิจัยและการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงการตลาดและราคา มีความ

ร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงปลานิลให้เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของฟิลิปปินส์

สหภาพพม่ามีแม่น้ำและลำน้ำสาขาจากพื้นที่ตอนเหนือซึ่งมีอากาศเย็นและเป็นพื้นที่ภูเขาจรดพื้นที่ตอนใต้ซึ่งอากาศอบอุ่นทั้งยังมีพื้นที่ชายฝั่งทะเลในตอนใต้ที่มีพื้นที่เพาะเลี้ยงทั้งในน้ำจืดและในน้ำกร่อยโดยเฉพาะบริเวณดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำอิรวดี การเลี้ยงปลาในสหภาพพม่านอกจากปลานิลที่เลี้ยงกันมากโดยเลี้ยงในกระชังแบบพัฒนาแถบแม่น้ำอิรวดีส่วนมากยังเลี้ยงหลายชนิดร่วมกัน (Poly-culture) ยังใช้รำข้าวและมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากมูลสัตว์ แต่มีการส่งเสริมให้ใช้อาหารสำเร็จรูปมากขึ้นเพื่อรักษาคุณภาพน้ำ ในส่วนของการเลี้ยงกุ้งยังต้องนำเข้าอาหารกุ้งจากประเทศใกล้เคียงรวมทั้งจากประเทศไทย รัฐสนับสนุนให้มีการตั้งโรงงานอาหารสัตว์เพื่อใช้ในประเทศซึ่งได้รับความร่วมมือด้านเทคโนโลยีจากหลายประเทศเช่น ใต้หวัน จีน มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และประเทศไทย ปลาพื้นเมืองที่เป็นที่นิยมมากที่สุดในการเพาะเลี้ยงคือ ปลายี่สกเทศ แต่ก็มีมีการเลี้ยงปลานิลแบบพัฒนาเพิ่มขึ้นในระยะหลัง ปลานิลเป็นที่นิยมของผู้บริโภคในประเทศมากขึ้น เช่นเดียวกับปลาสวายที่นำพันธุ์ไปจากประเทศไทยที่มักจะเลี้ยงในกระชัง ปลาในเลี้ยงกันในที่สูงที่อากาศเย็นเป็นการเลี้ยงในชนบท ปลาไนเป็นปลาที่เลี้ยงง่าย ใช้เป็นอาหารในครัวเรือนได้เร็ว ส่วนสัตว์น้ำที่ขายได้ราคาดี ได้แก่ ปลาสวาย ปลายี่สกเทศ กุ้งกุลาดำ และกุ้งก้ามกราม ผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของสหภาพพม่าเพิ่มขึ้นรวดเร็วในระยะสิบกว่าปีที่ผ่านมา เนื่องจากการที่รัฐสนับสนุนทั้งงานวิจัยและฝึกอบรมเพื่อเพิ่มอาหารโปรตีนที่มีต้นทุนต่ำสำหรับการบริโภคในประเทศและการเลี้ยงกุ้งเพื่อส่งออก

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในมาเลเซีย เริ่มจากการเลี้ยงปลาหัวโต ปลาลิ้น และปลาเงา ในแบบ Poly-culture ตามบ่อในเหมืองเก่า เมื่อประมาณ 90 ปีที่แล้ว หลังจากนั้นมีการเลี้ยงกุ้งแบบธรรมชาติบริเวณรัฐ Johore มีการเลี้ยงหอยแครง การเลี้ยงปลานิลแบบธรรมชาติ การเลี้ยงแบบพัฒนาเริ่มขึ้นประมาณ 20 ปีมาแล้ว โดยมีการปล่อยลูกพันธุ์อย่างหนาแน่น และอาหารเสริมซึ่งทำได้หลังจากที่มีการพัฒนาการเพาะพักและการผลิตอาหารสำเร็จรูปทั้งรัฐ และเอกชนร่วมกัน ดำเนินการในส่วนนี้ ความสำเร็จในส่วนนี้ทำให้มาเลเซียลดการเพาะเลี้ยงแบบธรรมชาติหันมาใช้การเลี้ยงแบบพัฒนาสามารถเพิ่มผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงได้ส่งผลให้การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในมาเลเซียพัฒนามาเป็นอาชีพที่ทำรายได้ดี ข้อจำกัดที่ยังมีอยู่ คือ มีพื้นที่จำกัด ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น และการขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะในการเพาะเลี้ยง

การเพาะเลี้ยงใน สปป.ลาวมีเฉพาะการเพาะเลี้ยงในน้ำจืดซึ่งใช้บริโภคในประเทศเป็นสำคัญ ในฤดูแล้งผู้บริโภคต้องอาศัยผลผลิตจากการเพาะเลี้ยง ปลาที่เลี้ยงมีทั้งปลาจีน ปลาไน และปลาตะเพียน และปลาอื่นๆที่อาศัยพันธุ์ปลาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ปลาช่อน ปลาไหล และปลาชิว กับยังมีสัตว์น้ำอื่นๆ เช่น กุ้ง กบ และหอยทาก การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมักจะเป็นการเพาะเลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือน ระบบการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในสปป.ลาว มีทั้งการเลี้ยงในนาข้าวในบ่อ และในกระชัง การเลี้ยงปลาในนาข้าวทำกันในเขตชลประทานซึ่งหาลูกพันธุ์ปลาได้ง่าย ผู้เพาะเลี้ยงสามารถเพาะพันธุ์ได้เองอีกส่วนหนึ่ง ไม่นิยมซื้อลูกพันธุ์เนื่องจากต้องลงทุน และการ

เลี้ยงก็เลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นสำคัญ หากเป็นการเลี้ยงในบริเวณใกล้ที่ตั้งของชุมชน เกษตรกรยังสามารถมีรายได้จากการขายผลผลิต การเลี้ยงปลาในกระชัง เริ่มจากการเลี้ยงในอ่างเก็บน้ำน้ำจืดเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว มีการเลี้ยงปลานิล ปลาช่อน ปลาลิ้น ปลาเผาะ สปป.ลาว มีการเลี้ยงปลานิลในกระชังแบบพัฒนาโดยรับเทคโนโลยีไปจากประเทศไทย การเลี้ยงในบ่อมักจะ เป็นบ่อที่ขุดกันเองมีความลึกไม่เกิน 50 เซนติเมตร มีผลผลิตต่ำ และยังมีข้อจำกัดด้านลูกพันธุ์ และอาหารสัตว์น้ำ มักจะเลี้ยงปลาพันธุ์พื้นเมือง เนื่องจากช่วงแล้งมีระยะนานถึง 6 เดือน การ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อใน สปป.ลาวจึงทำได้เฉพาะในระยะสั้นที่มีน้ำพอเพียง การเลี้ยงสัตว์น้ำ ตามชนบทใน สปป.ลาว เป็นการเพาะเลี้ยงที่ใช้ต้นทุนต่ำ ขุดบ่อกันเอง ถ้ามีการให้อาหาร สำเร็จรูปก็มักจะเป็นที่นำเข้าจากประเทศไทยแต่ยังมีราคาสูง การขนส่งที่ไม่สะดวกเป็นข้อจำกัด ของการเพาะเลี้ยงเชิงพาณิชย์ ในช่วงน้ำหลากจะมีสัตว์น้ำที่ได้จากธรรมชาติเป็นจำนวนมากราคา สัตว์น้ำลดลง การเลี้ยงต้องมีต้นทุนต่ำเพื่อให้แข่งขันขายได้

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในกัมพูชามีทั้งการเลี้ยงในกระชัง ในบ่อ และในนาข้าว การเลี้ยงใน กระชังทำกันมานานโดยเริ่มมาจากการเลี้ยงปลาที่ทำประมงมาได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติแต่ยังไม่ โตได้ขนาดที่ตลาดต้องการนำมาขังไว้ในกระชังไว้จนโตได้ขนาดพอขายได้ราคา แต่การเพาะเลี้ยง สัตว์น้ำยังมีน้อยเมื่อเทียบกับผลผลิตสัตว์น้ำโดยรวมกัมพูชายังขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานซึ่ง เป็นข้อจำกัดในการขนส่งอาหารสัตว์น้ำ พันธุ์ปลา ตลอดจนผลผลิต เป็นข้อจำกัดในการ พัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในกัมพูชาส่วนใหญ่ทำกันในแหล่งน้ำจืดทั้งที่ เลี้ยงในกระชังและเลี้ยงในบ่อ การเลี้ยงในกระชังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะสิบกว่าปีที่ผ่านมา เดิมเลี้ยงปลาช่อนเป็นสำคัญ มีการจับปลาขนาดเล็กมาใช้เป็นอาหารเลี้ยงปลาช่อนซึ่งมีผลให้ ความชุกชุมของสัตว์น้ำลดลง นับแต่ปี 2538 รัฐบาลกัมพูชาห้ามเลี้ยงปลาช่อนในกระชังเพื่อลด การจับปลาขนาดเล็กมาเป็นอาหารปลาช่อน ผู้เลี้ยงพยายามขอให้รัฐยกเลิกข้อห้ามนี้แต่ยังไม่เป็น ผล ปลาชนิดอื่นที่นิยมเลี้ยงในกระชังได้แก่ ปลาสวาย ปลาดุก และปลานิลแดง มีการเลี้ยงปลา แบบพัฒนาบริเวณใกล้เมืองใหญ่ๆ ในขณะที่การเพาะเลี้ยงขนาดเล็กมีการพัฒนาการเลี้ยงปลาใน และปลานิลโดยเฉพาะในพื้นที่ขาดแคลนสัตว์น้ำ รัฐมีโรงเพาะฟักอยู่ 13 แห่ง และยังมีโรงเพาะฟัก เอกชนขนาดเล็กอยู่อีกจำนวนหนึ่ง ผลิตพันธุ์ปลาได้ปีละประมาณ 70 ล้านตัว ส่วนใหญ่เป็น ปลา ตะเพียน ปลาสวาย ปลาไน และปลานิล อย่างไรก็ตามกัมพูชาได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาการเลี้ยงสัตว์ น้ำเค็มเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2555 เพื่อเพาะพันธุ์กุ้ง ปลากะพงขาว และปลากะรัง รวมทั้ง ดำเนินการวิจัยเพื่อสนับสนุนการเพาะเลี้ยง ในส่วนของการเลี้ยงสัตว์น้ำจืดมีการส่งเสริมการเลี้ยง ปลาพื้นเมือง ได้แก่ ปลาสวาย ปลาเผาะ ปลานวลจันทร์น้ำจืด ปลาบ้า และปลากะโห้ ทั้งยัง เน้นนำให้เลี้ยงปลานิลและปลาตะเพียนในนาข้าว

สิงคโปร์มีข้อจำกัดด้านพื้นที่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ที่ดินมีจำกัดและมีราคาสูงไม่คุ้มที่จะ นำมาใช้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ผลผลิตทั้งจากการทำประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของสิงคโปร์มี แนวโน้มลดลงแม้สิงคโปร์จะมีความพยายามในการเพิ่มผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงเพื่อลดการ พึ่งพาการนำเข้า สิงคโปร์พัฒนาการเพาะเลี้ยงด้วยการเลือกวิธีเพาะเลี้ยงที่ใช้ที่ดินไม่มาก และ

ให้ผลตอบแทนสูง และการเพาะเลี้ยงในทะเล หากเป็นการเพาะเลี้ยงในน้ำจืดและการเพาะเลี้ยงชายฝั่งจะพัฒนาในรูปแบบการเพาะเลี้ยงแบบ Tank system ใช้ระบบน้ำหมุนเวียนหรือระบบปิด ซึ่งต้องใช้เทคนิคทางวิศวกรรมและการจัดการระบบการเลี้ยง การเลี้ยงในทะเลมักจะเป็นการเลี้ยงในกระชังแบบที่ลงทุนสูง

บรูไนยังมีผลผลิตสัตว์น้ำไม่เพียงพอสำหรับการบริโภคภายในประเทศยังต้องอาศัยการนำเข้า การเพาะเลี้ยงในประเทศบรูไนมีต้นทุนสูง ส่วนใหญ่เป็นการเพาะเลี้ยงในน้ำกร่อยมีทั้งเลี้ยงกุ้งและปลา การเลี้ยงกุ้งกุลาดำประสบปัญหาโรคระบาดเช่นเดียวกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ซึ่งส่งผลให้บรูไนหันไปเลี้ยงกุ้งสีฟ้า และยังมี การเลี้ยงปลาทะเลในน้ำกร่อย การเพาะเลี้ยงในน้ำจืดมักจะเป็นการเลี้ยง ปลานิล ปลาดุก ปลาไน ปลาช่อน และปลาดูแป้น ซึ่งมักเป็นการเลี้ยงขนาดเล็ก

ศักยภาพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศสมาชิกอาเซียน ประเทศไทยมีความสามารถในการเพาะเลี้ยงกุ้งขาวเป็นอันดับหนึ่งในอาเซียน แต่ได้พัฒนามาจนใกล้เคียงศักยภาพ ในการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวศักยภาพของประเทศไทยใกล้เคียงกันกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ประเทศไทยยังเป็นรองอินโดนีเซียในการเพาะเลี้ยงปลากะรัง ในส่วนของการเพาะเลี้ยงหอย ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีปริมาณผลผลิตหอยแมลงภู่สูงที่สุดสูงกว่าอันดับรองลงไปคือฟิลิปปินส์ถึงเกือบสี่เท่าตัว อย่างไรก็ตามผลผลิตหอยแมลงภู่ในประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงเนื่องจากปัญหาคูณภาพน้ำในพื้นที่เพาะเลี้ยงไม่เอื้ออำนวย ที่ตั้งของแหล่งเพาะเลี้ยงในปัจจุบันอยู่ใกล้ชายฝั่งมากเกินไป หากจะรักษาผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่ไว้ควรมีการส่งเสริมในเรื่องของพื้นที่เพาะเลี้ยงที่เหมาะสมซึ่งจะอยู่ไกลจากชายฝั่งออกไปมากขึ้น

ในกลุ่มของการเพาะเลี้ยงในน้ำจืด ไทยสามารถมีปริมาณผลผลิต ปลาดูแป้นชนิด Silver barb ปลาสลิด และ กุ้งก้ามกราม จากการเพาะเลี้ยงมากที่สุดในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ผลผลิตปลาสลิด และกุ้งก้ามกรามของไทยสูงกว่าประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ไทยมีผลผลิตปลาดูแป้นชนิด Silver barb สูงกว่าผู้ผลิตอันดับที่สองและสามคือ สหภาพพม่าและกัมพูชาไม่มากนักจัดว่าอยู่ในหลักหมื่นตันทั้งสามประเทศ แต่เวียดนามเป็นผู้เพาะเลี้ยงปลาดูแป้นชนิด Cyprinids ที่สำคัญในภูมิภาคนี้ หากประเทศไทยจะรักษาความเป็นผู้นำในการเพาะเลี้ยงปลาดูแป้นไว้ควรมีการส่งเสริมความสามารถของเกษตรกรตลอดจนการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อพัฒนาการผลิตเพิ่มผลผลิต และหาช่องทางตลาดและการแปรรูปเพื่อเพิ่มรายได้จากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดนี้ต่อไป

สถานะของไทยในฐานะผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทั้งสิบสองชนิดที่ศึกษาจัดว่าอยู่ในระดับที่มีความสามารถสูงเป็นประเทศที่มีปริมาณผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในอันดับที่หนึ่งของสัตว์น้ำห้าชนิด (กุ้งขาว หอยแมลงภู่ ปลาดูแป้นชนิด Silver barb ปลาสลิด และกุ้งก้ามกราม) และเป็นผู้ผลิตอันดับที่สองสำหรับสัตว์น้ำสามชนิด ได้แก่ ปลากะพงขาว (เป็นรองมาเลเซีย) หอยแครง (เป็นรองมาเลเซีย) และปลาดุก (เป็นรองอินโดนีเซีย) เป็นผู้ผลิตอันดับที่สามสำหรับสัตว์น้ำสามชนิด ได้แก่ ปลากะรัง (เป็นรองอินโดนีเซียและมาเลเซีย) หอยนางรม (เป็นรองอินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์) และปลานิล (เป็นรองอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์) มีเฉพาะการเพาะเลี้ยงปลาสวายที่ไทย

ไม่ติดสามอันดับแรกของผู้ผลิต แต่ก็อยู่ในอันดับที่สี่ เป็นรองเวียดนาม อินโดนีเซีย และกัมพูชา และใกล้เคียงสหภาพพม่าแต่ปลาสายที่เลี้ยงในประเทศไทยและสหภาพพม่าเป็น Striped catfish ต่างจากปลาสายในอีกสามประเทศที่รายงานไว้เป็น *Pangas nei*

ในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน อินโดนีเซียเป็นประเทศเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่มีศักยภาพสูง มีปริมาณผลผลิตสูงที่สุดในสี่จากสิบสองชนิดสัตว์น้ำ ได้แก่ ปลากะรัง หอยนางรม ปลานิลและปลาดุก เวียดนามเป็นประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีผลผลิตปลาสวายมากที่สุด และมาเลเซียเป็นประเทศที่มีผลผลิตปลากะพงขาวและหอยแครงมากที่สุด

เมื่อพิจารณาการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากไทยไปยังแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน พบว่าในอินโดนีเซียสัตว์น้ำจากประเทศไทยที่อาจจะมีศักยภาพการขยายการส่งออกคือกุ้งก้ามกราม ในเวียดนาม ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และสหภาพพม่า กุ้งขาวที่ส่งออกจากไทยมีศักยภาพสูงในตลาดประเทศนี้ สัตว์น้ำส่งออกจากไทยที่มีโอกาสในตลาดมาเลเซียคือ หอยแมลงภู่ และปลานิล แต่ยังคงต้องการช่องทางการขยายตลาดให้กว้างขวางขึ้น สำหรับสิงคโปร์ควรหาช่องทางการขยายการส่งออกปลาดุก ปลากะพงขาวและปลาดูแป้น ใน สปป.ลาวสัตว์น้ำที่ไทยมีศักยภาพส่งออกได้แก่ปลาดุกและปลาดูแป้น โอกาสการตลาดของสัตว์น้ำไทยในกัมพูชาไม่แจ่มใส การส่งออกสัตว์น้ำจากไทยไปบรูไนมีน้อย และไม่สม่ำเสมอ

สัตว์น้ำที่ยังส่งออกไม่มากแต่เติบโตสูงคือ กุ้งก้ามกราม ปลาดุก ปลาดูแป้น ปลากะพงขาว หอยแครง หอยแมลงภู่และปลานิล ประเทศไทยสามารถหาช่องทางการขยายการส่งออกไปอาเซียนได้ แต่ที่มีศักยภาพต่ำในการขยายการส่งออกคือปลาสลิดและหอยนางรม

สำหรับการนำเข้าสัตว์น้ำจากประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ประเทศไทยมีการนำเข้าจากสหภาพพม่าเป็นสำคัญและมีโอกาสนำเข้าเพิ่มจากมาเลเซียและเวียดนาม เฉพาะชนิดสัตว์น้ำที่ศึกษามีโอกาสนำเข้าปลาดุกจากเวียดนามและมาเลเซีย

การค้าสัตว์น้ำโดยเฉพาะสัตว์น้ำตามกรอบการศึกษาระหว่างไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ยังมีไม่มาก

การค้าสินค้าสัตว์น้ำระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน มาเลเซียเป็นประเทศที่มีการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำไปประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกันมากที่สุดตามมาด้วยอินโดนีเซียและเวียดนามแต่เวียดนามมีอัตราเพิ่มของการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำไปตลาดอาเซียนต่ำในขณะที่สองประเทศแรกยังเพิ่มการส่งออกในตลาดอาเซียน

เมื่อแยกพิจารณาตามกลุ่มสินค้าสัตว์น้ำออกเป็น กุ้ง ปลา หอยแครง หอยแมลงภู่ และหอยนางรม สำหรับสินค้ากุ้งผู้นำการส่งออกในตลาดอาเซียนที่มีศักยภาพขยายตลาดคือมาเลเซีย ตามมาด้วยไทย สำหรับการส่งออกสินค้าปลาแม้ว่าโดยเฉลี่ยทั้งอัตราเติบโตของทั้งปริมาณและมูลค่าการส่งออกสินค้าปลาจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนไปตลาดอาเซียนด้วยกันยังสูงขึ้น แต่ประเทศที่เป็นผู้นำในการส่งออกคือไทย มาเลเซียมีแนวโน้มการส่งออกสินค้าปลาลดลง น่าสังเกตว่าประเทศที่มีส่วนแบ่งตลาดน้อยคือเวียดนามและฟิลิปปินส์มีอัตราการส่งออกเติบโตสูงมาก อย่างไรก็ตามคาดว่าในกลุ่มสินค้าปลาจะเป็นปลาที่มาจากการทำประมงตามแหล่งน้ำ

ธรรมชาติเป็นสำคัญไม่ได้มาจากการเพาะเลี้ยง สำหรับหอยแมลงภู่ หอยแครง และหอยนางรม ผู้ส่งออกที่มีศักยภาพมากที่สุดยังเป็นมาเลเซีย ในกลุ่มอาเซียนด้วยกันผู้นำในการค้าสัตว์น้ำคือมาเลเซีย

ตลาดส่งออกที่สำคัญของอินโดนีเซียได้แก่มาเลเซีย สิงคโปร์ และเวียดนาม ซึ่งเป็นตลาดที่สามารถขยายและเพิ่มส่วนแบ่งการส่งออกได้อีก ตลาดส่งออกสัตว์น้ำในอาเซียนที่มีศักยภาพของเวียดนามคือสิงคโปร์และอินโดนีเซีย สำหรับฟิลิปปินส์ตลาดอาเซียนที่สำคัญคือสิงคโปร์ สำหรับประเทศไทยคู่ค้าสำคัญคือเวียดนามและมาเลเซีย ส่วนสหภาพพม่าตลาดส่งออกที่มีศักยภาพคือสิงคโปร์และมาเลเซีย ตลาดส่งออกสำคัญของมาเลเซียคือสิงคโปร์ ไทย อินโดนีเซีย รวมทั้งเวียดนาม ตลาดที่มีศักยภาพของสิงคโปร์คืออินโดนีเซียและมาเลเซีย สำหรับการค้าสัตว์น้ำระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน มาเลเซีย สิงคโปร์ และ อินโดนีเซีย มีบทบาทมากกว่าประเทศไทย

การส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากประเทศสมาชิกอาเซียนไปตลาดหลักนอกภูมิภาคอาเซียน สำหรับตลาดสหรัฐอเมริกา ในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกสัตว์น้ำที่มีศักยภาพมากที่สุดแต่ปริมาณส่งออกเติบโตช้าลงในขณะที่มูลค่ายังเติบโตสูง การรักษาสถานะของไทยในตลาดนี้ควรให้ความสำคัญแก่กุ้งที่มีราคาดีเป็นสินค้าคุณภาพ สำหรับสินค้าปลา เวียดนามยังมีศักยภาพเป็นรองไทยในด้านการครองตลาดแต่ก็เติบโตรวดเร็ว เป็นคู่แข่งที่สำคัญของไทย ประเทศไทยส่งสินค้าปลาที่มีราคาไปตลาดนี้แต่อัตราเติบโตต่ำมีโอกาสจำกัดที่จะเพิ่มการส่งออก การส่งออกหอยนางรมจากอาเซียนไปยังประเทศสหรัฐอเมริกามีอยู่น้อยพบว่ามีเพียงอินโดนีเซียและไทยที่เป็นผู้ส่งออกตลอดในช่วงที่ศึกษา สำหรับหอยแครงไทยเป็นประเทศหลักจากอาเซียนที่ส่งออกหอยแครงไปสหรัฐอเมริกา รองลงไปคือเวียดนามแต่ทั้งสองประเทศมีแนวโน้มส่งออกไปประเทศนี้ลดลง ฟิลิปปินส์และมาเลเซียยังส่งออกไปตลาดนี้น้อยแต่เติบโตเร็ว ไม่มีการส่งออกหอยแมลงภู่จากอาเซียนไปสหรัฐ

ในตลาดสหภาพยุโรป ผู้ส่งออกสินค้าสัตว์น้ำในภาพรวมจากอาเซียนที่มีศักยภาพขยายการส่งออกไปสหภาพยุโรปมีเพียงไทยและเวียดนาม ทั้งเป็นสินค้าสัตว์น้ำหลักที่อาเซียนส่งออกไปสหภาพยุโรป ประเทศที่มีศักยภาพขยายการส่งออกสินค้ากุ้งมีเพียงไทยและเวียดนาม สำหรับสินค้าปลาไทยยังเป็นผู้ส่งออกหลักแต่การเติบโตต่ำกว่าเวียดนามมาก มีโอกาสที่เวียดนามจะเพิ่มการส่งออกสินค้าปลาไปตลาดสหภาพยุโรปมากขึ้นซึ่งจะเป็นอุปสรรคสำคัญ การส่งออกหอยแมลงภู่จากอาเซียนไปสหภาพยุโรปมีแนวโน้มลดลงมีเฉพาะเวียดนามเท่านั้นที่ยังสามารถขยายตลาดได้ ประเทศสมาชิกอาเซียนมีการส่งออกหอยแครงไปสหภาพยุโรปไม่มาก

ในการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำไปตลาดตะวันออกกลางโดยรวมประเทศผู้ส่งออกที่มีศักยภาพสามารถขยายตลาดเพิ่มการส่งออกได้คือเวียดนามและมาเลเซีย ส่วนการส่งออกจากประเทศไทยมีอัตราเติบโตต่ำกว่าเฉลี่ยแม้จะครองส่วนแบ่งสูงที่สุดแต่มีแนวโน้มว่าจะเสียตลาดนี้ให้แก่เวียดนามและมาเลเซีย สองประเทศนี้เป็นผู้ส่งออกสินค้ากุ้งที่มีศักยภาพในตะวันออกกลางสำหรับไทยแม้ส่วนแบ่งการค้าสินค้ากุ้งจะใกล้เคียงกับเวียดนามแต่การเติบโตอาจเสียตลาดให้

เวียดนามและมาเลเซีย ผู้ส่งออกสินค้าปลาจากประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีศักยภาพในตะวันออกกลางคือเวียดนาม อย่างไรก็ตามสำหรับสินค้าปลาที่มีราคาต่ำมาเลเซียยังสามารถขยายปริมาณการส่งออก ในขณะที่สิงคโปร์แม้จะมีส่วนแบ่งและอัตราเติบโตของปริมาณส่งออกต่ำ แต่สามารถทำรายได้จากการส่งออกไปตะวันออกกลางเพิ่มได้จากการส่งออกสินค้าปลาที่มีราคาสูง การส่งออกหอยแครงจากอาเซียนไปตะวันออกกลางยังมีน้อยแม้สิงคโปร์จะเป็นผู้ส่งออกหลัก ปริมาณส่งออกยังเพิ่มขึ้นได้แต่มูลค่าส่งออกลดลง

การส่งออกสินค้าสัตว์น้ำไปญี่ปุ่นโดยรวมประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีศักยภาพส่งออกไปตลาดญี่ปุ่นคือไทยและเวียดนามซึ่งมีสถานะใกล้เคียงกันในตลาดนี้ สำหรับการส่งออกสินค้ากุ้งไปตลาดญี่ปุ่น ไทยและเวียดนามมีศักยภาพอยู่ในระดับใกล้เคียงกันโดยประเทศไทยเหนือกว่า เวียดนามในด้านมูลค่า ฟิlippินส์เป็นประเทศสมาชิกอาเซียนที่ส่งออกสินค้าปลาไปญี่ปุ่นมากที่สุดแต่โอกาสเพิ่มการส่งออกไม่ดีเท่าเวียดนาม ในอนาคตเวียดนามมีโอกาสเพิ่มการส่งออกสินค้าปลาไปตลาดนี้เช่นเดียวกับประเทศไทยที่การส่งออกยังเป็นรองเวียดนาม ในการส่งออกหอยแครงไปญี่ปุ่นน่าสังเกตว่าแม้ส่วนแบ่งการค้าของมาเลเซียยังต่ำกว่าไทยแต่อัตราเติบโตสูงกว่ามาก ญี่ปุ่นไม่ใช่ตลาดที่สำคัญสำหรับการส่งออกหอยแมลงภู่จากประเทศสมาชิกอาเซียน การส่งออกหอยแมลงภู่ไปตลาดนี้มีปริมาณน้อยและมีแนวโน้มลดลง ประเทศไทยตามมาด้วยมาเลเซียเป็นประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีศักยภาพในการส่งออกหอยแมลงภู่จากอาเซียนไปประเทศญี่ปุ่น

ในการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำไปประเทศจีนโดยรวมประเทศไทยและเวียดนามเป็นผู้ส่งออกที่เป็นผู้นำและมีศักยภาพขยายตลาด เวียดนามตามมาด้วยไทยเป็นผู้ส่งออกจากอาเซียนที่มีศักยภาพในการส่งออกสินค้ากุ้งไปประเทศจีน รองลงไปที่คือมาเลเซีย เวียดนามเป็นผู้ส่งออกสินค้าปลาจากอาเซียนที่ศักยภาพในประเทศจีนแม้ว่าโอกาสเพิ่มมูลค่าส่งออกจะจำกัดอยู่บ้าง สหภาพพม่าเพิ่งเริ่มส่งออกสินค้าปลาไปตลาดนี้หากขยายตลาดได้ต่อไปสหภาพพม่ามีโอกาสจะเข้ามาเป็นผู้ส่งออกที่สำคัญ สำหรับประเทศไทยมีโอกาสจำกัดในการเพิ่มปริมาณส่งออก การส่งออกสินค้าปลาจากไทยไปจีนมีแนวโน้มลดลง ไทยมีศักยภาพต่ำในตลาดนี้ สำหรับหอยแครงประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกหอยแครงจากอาเซียนไปจีนที่มีศักยภาพ รองลงไปที่คือมาเลเซียและเวียดนาม สำหรับหอยแมลงภู่มีเพียงเวียดนาม มาเลเซีย และไทย ที่ส่งออกหอยแมลงภู่ไปประเทศจีนโดยเวียดนามมีส่วนแบ่งมากที่สุดมากกว่ามาเลเซียกว่าเท่าตัวและไทยส่งออกไปตลาดนี้น้อยมาก การส่งออกมีแนวโน้มลดลงทั้งปริมาณและมูลค่าจึงไม่ใช่ผู้ส่งออกหอยแมลงภู่ที่มีศักยภาพในตลาดประเทศจีน

แนวทางการพัฒนาความสามารถของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของไทยมีความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจนระหว่างกุ้งขาวกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ ประเทศไทยเป็นผู้นำในอุตสาหกรรมกุ้งแต่ปัจจุบันผลผลิตที่ได้อยู่ในระดับใกล้เคียงศักยภาพการผลิต ผู้ประกอบการรายใหญ่ได้ดำเนินการหาช่องทางลงทุนเพาะเลี้ยงกุ้งในประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ และในบางแห่งมีการเข้าไปลงทุนแล้วเช่น ที่อินโดนีเซีย การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนช่วยเพิ่มโอกาสของการเข้าไปลงทุนเพาะเลี้ยงกุ้งในประเทศสมาชิกอาเซียน

อื่นๆ ที่ยังมีพื้นที่เลี้ยงที่สามารถพัฒนาได้เช่นในสหภาพพม่า ผู้ประกอบการบางรายมีการเดินทางไปดูช่องทางการลงทุน การสนับสนุนจากรัฐในการเข้าไปดูพื้นที่และเจรจาความเป็นไปได้จะช่วยเพิ่มโอกาสการลงทุนในประเทศสมาชิกอาเซียน ทั้งการรวมตัวของผู้ประกอบการธุรกิจกุ้งมีความเข้มแข็งได้ประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและติดตามสถานการณ์กุ้ง ในระดับผู้เลี้ยงกุ้งขนาดเล็กลงมาก็มีการรวมตัวกันในรูปแบบของกลุ่มสหกรณ์ที่ทำงานอย่างได้ผล ต่างจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในอันดับรองลงไปคือปลานิลซึ่งถึงแม้กรมประมงจะมีการจัดทำยุทธศาสตร์ปลานิล (นอกไปจากยุทธศาสตร์กุ้ง) แต่การดำเนินการได้ผลน้อยกว่า ควรให้เกษตรกรโดยเฉพาะที่เป็นแกนนำในการเลี้ยงปลานิลได้มีโอกาสเข้าร่วมเพื่อร่วมมือกับรัฐในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงปลานิลต่อไป เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลานิลมีการรวมกลุ่มในลักษณะของการรวบรวมผลผลิตโดยหัวหน้ากลุ่มเป็นเกษตรกรที่มีทักษะทั้งในด้านการเพาะเลี้ยงและการตลาดรวมทั้งที่เป็นผู้ขายอาหารปลานิล สามารถพัฒนาต่อไปได้จากการรวมกลุ่มที่เกิดขึ้น

นอกจากกุ้งและปลานิลแล้วกรมประมงยังไม่มียุทธศาสตร์การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดอื่น แต่มีการทำแผนแม่บทสำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในภาพรวม ควรพิจารณาการทำยุทธศาสตร์ปลาดุกซึ่งมีผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงอยู่ในอันดับที่สาม ผลผลิตปลาดุกที่ได้จากการเพาะเลี้ยงมีโอกาสดึงส่งออกทั้งในและนอกภูมิภาคอาเซียนแต่ทั้งนี้ต้นทุนการผลิตซึ่งส่วนใหญ่เป็นค่าอาหารต้องไม่สูงเกินไปและผลผลิตในประเทศยังเผชิญภาวะการแข่งขันกับปลาดุกที่นำเข้าจากมาเลเซียผ่านชายแดนภาคใต้ การพัฒนาการเพาะเลี้ยงปลาดุกควรให้ความสำคัญแก่คุณภาพและความปลอดภัยด้านอาหารเพื่อรองรับการส่งออกต่อไปรวมทั้งการควบคุมมาตรฐานการนำเข้าโดยปลาดุกที่นำเข้าต้องมีคุณภาพไม่ด้อยกว่าที่ผลิตได้ในประเทศ เช่นเดียวกับปลานิลเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาดุกเริ่มมีการรวมกลุ่มโดยแกนนำจะเป็นเกษตรกรที่มีทักษะทั้งในการเพาะเลี้ยงและการตลาดตลอดจนการจัดหาปัจจัยการผลิต ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมต่อไป

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดโดยทั่วไปยังทำโดยเกษตรกรรายย่อยและกระจัดกระจาย ต้องอาศัยผู้รวบรวมในท้องที่ ปัจจุบันมีตลาดสัตว์น้ำจืดที่สำคัญอยู่ในภาคกลาง เช่น ที่อ่างทอง ปทุมธานี ฉะเชิงเทรา และนครปฐม ควรมีการศึกษาโซ่อุปทานสัตว์น้ำจืดเพื่อพัฒนาการเพาะเลี้ยงต่อไป อีกทั้งควรมีการรวบรวมข้อมูลจำนวนและพื้นที่การเพาะเลี้ยงให้ถูกต้องทันเหตุการณ์เพื่อใช้ประกอบการกำหนดนโยบายการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ทั้งนี้ในระหว่างการศึกษาครั้งนี้พบว่า กรมประมงกำลังดำเนินการสำรวจเพื่อรวบรวมจำนวน และที่ตั้งของฟาร์ม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการขึ้นทะเบียนฟาร์มตลอดจนการจัดการด้านพื้นที่เลี้ยง และการจัดการน้ำเพื่อบรรเทาความเสียหายที่เกิดจากอุทกภัย

การเพาะเลี้ยงปลาตะเพียนและกึ่งก้ามกรามให้ผลผลตอบแทนสูงกว่าการเลี้ยงปลาดุก แต่การเลี้ยงปลาตะเพียนยังกระจัดกระจาย เป็นการเลี้ยงโดยเกษตรกรรายย่อยเพื่อขายในพื้นที่เป็นสำคัญ ทั้งยังเลี้ยงในแบบ Poly-culture ร่วมกับปลาชนิดอื่นๆ การเพาะเลี้ยงปลาตะเพียนควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่สำคัญอีกชนิดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉยเหนือและภาคกลางตอนบน ส่งเสริมการแปรรูปเพิ่มมูลค่าซึ่งช่วยให้สามารถวางจำหน่ายสินค้าได้ทั่วไปทั้ง

ยังมีโอกาสในการส่งออกไปยังประเทศใกล้เคียง ในส่วนของกึ่งก้ามกรามเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกึ่งก้ามกรามของไทยมีศักยภาพการเพาะเลี้ยงสูงกว่าประเทศสมาชิกอื่น ยังมีโอกาสในการส่งออกไปยังประเทศใกล้เคียง ทั้งนี้เคยมีการนำกึ่งก้ามกรามมาเด็ดหัวแช่แข็งแบบเดียวกับที่ทำในการส่งออก กุ้งกุลาดำมาแล้ว ที่ยังมีปัญหายูบ้างคือน้ำหนักหัวกึ่งก้ามกรามซึ่งกินน้ำหนักแต่ไม่สามารถนำมาบรรจุเพื่อส่งออกได้ซึ่งควรมีการแปรรูปหาช่องทางนำไปใช้ประโยชน์ในลักษณะอื่น ๆ ไม่ให้สูญเปล่าในส่วนนี้ ทั้งนี้ในการเลี้ยงควรให้ความสำคัญแก่ขนาดกุ้งที่จับไม่ให้มีขนาดเล็กเกินไป

สัตว์น้ำจืดอีกสองชนิดคือปลาสวายและปลาสลิดยังสามารถพัฒนาเพิ่มผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงได้ ในส่วนของปลาสวายผลผลิตจากการเลี้ยงที่ถูกสุขลักษณะและให้อาหารที่เหมาะสม จะช่วยให้เนื้อปลามีคุณภาพดีขึ้น ปัจจุบันในพื้นที่หลักที่เลี้ยงปลาสวายที่นครสวรรค์มีการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยแกนนำเป็นเกษตรกรที่ทำหน้าที่ค้าและแปรรูปตลอดจนจัดหาปัจจัยการผลิตในการเพาะเลี้ยงปลาสวาย การพัฒนาการเลี้ยงปลาสวายควรทำในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนทำธุรกิจครบวงจร ทั้งนี้คาดว่าเครือข่ายภาคเอกชนอาจริเริ่มดำเนินการเพาะเลี้ยงปลาสวายโม่งในประเทศไปบ้างแล้วนอกไปจากที่นำเข้าวัตถุดิบจากเวียดนาม

สำหรับปลาสลิดซึ่งไทยเป็นประเทศผู้ผลิตหลักแต่ปริมาณผลผลิตในอาเซียนยังมีไม่มาก ผลผลิตปลาสลิดจากการเพาะเลี้ยงของไทยโดยเฉพาะในพื้นที่เลี้ยงดั้งเดิมที่บางบ่อเป็นปลาสลิดที่มีคุณภาพดีเป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้บริโภคมีช่องทางส่งออกเริ่มจากในกลุ่มอาเซียนโดยการแปรรูป แต่การเพาะเลี้ยงปลาสลิดยังมีข้อจำกัดเรื่องลูกพันธุ์และพื้นที่เลี้ยงที่ควรได้รับการแก้ไข

สำหรับการเพาะเลี้ยงปลาตะเลควรให้ความสนใจแก่ปลากะรัง เร่งพัฒนาการเพาะพันธุ์และการใช้อาหารสำเร็จรูปที่เป็นอาหารเม็ดเพื่อขยายการเพาะเลี้ยงต่อไป ในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนอินโดนีเซียเป็นผู้นำในการเพาะเลี้ยงปลากะรัง มีการเลี้ยงในกระชังเพิ่มขึ้นสามารถทำรายได้สูงให้แก่ เกษตรกรอินโดนีเซีย จากการที่สามารถเพาะพันธุ์ได้สัตว์น้ำชนิดนี้น่าจะได้รับการพัฒนาให้เป็นสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่สำคัญเนื่องจากขายได้ราคาดี ในประเทศไทยพื้นที่ที่เหมาะสมในรูปแบบการเลี้ยงในกระชังยังมีน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอินโดนีเซีย แต่ควรพัฒนาการเพาะเลี้ยงปลากะรังให้สามารถเพาะเลี้ยงได้เช่นเดียวกับที่อินโดนีเซีย และประเทศใกล้เคียงเช่นฟิลิปปินส์และมาเลเซียกำลังดำเนินการอยู่

ในส่วนของปลากะพงขาวการเพาะเลี้ยงที่พัฒนามานานแล้วจากการเลี้ยงในกระชัง ปัจจุบันมีการเลี้ยงในบ่อ ซึ่งมีมากในภาคตะวันออก ซึ่งมีผลผลิตส่งขายในพื้นที่ภาคใต้ด้วย การเลี้ยงปลากะพงในบ่อมักจะเลี้ยงปลาขนาดไม่ใหญ่มากขายเพื่อบริโภคทั้งตัวดั่งที่ใช้ปรุงอาหารตามร้านอาหารทั่วไป มีการเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชังที่เลี้ยงให้ได้ปลาขนาดใหญ่เพื่อขายให้ผู้ค้าแล้วเนื้อขายตามตลาดสดอีกส่วนหนึ่ง ผู้เลี้ยงปลาทะเลทั้งสองชนิดส่วนใหญ่ยังเป็นผู้เลี้ยงรายย่อย การพัฒนาการเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชังนำหลักที่กรมประมงกำลังดำเนินการหากประสบความสำเร็จเป็นแนวทางหนึ่งในการเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำชนิดนี้

การเพาะเลี้ยงหอยทั้งสามชนิดมีผลผลิตลดลงเนื่องจากความเสื่อมโทรมของพื้นที่เพาะเลี้ยง แม้ไทยจะเป็นประเทศที่มีผลผลิตหอยแมลงภู่มากที่สุดในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน

และมีผลผลิตหอยแครงเป็นอันดับสองรองจากมาเลเซีย การเพาะเลี้ยงในพื้นที่ที่เหมาะสมอาจช่วยฟื้นฟูการเพาะเลี้ยงในส่วนนี้

แนวทางการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยควรเป็นดังนี้

1) การเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนต่อหน่วยของสัตว์น้ำลงและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันกับผลผลิตจากประเทศอื่นๆ ทั้งยังเป็นการใช้ประโยชน์จากพื้นที่เพาะเลี้ยงซึ่งค่อนข้างจำกัดในประเทศไทยให้ได้ผลผลิตมากขึ้น

2) การผลิตและผลผลิตที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อขยายช่องทางการตลาดให้สินค้าเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคทั้งในประเทศ และต่างประเทศ การมีตลาดรองรับผลผลิตจะทำให้เกษตรกรมีแรงจูงใจในการลงทุนเพิ่มผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

3) การลดต้นทุนการผลิต เพื่อให้ผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของไทยสามารถแข่งขันได้ และสร้างโอกาสในการส่งออก

อนึ่งนอกจากสัตว์น้ำตามกรอบการศึกษา กรมประมงได้แนะนำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ ให้แก่เกษตรกร เช่น ปลาจาระเม็ดน้ำจืด ปลาช่อนทะเล และปลานวลจันทร์ทะเล โดยในแผนแม่บทการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้กำหนดไว้ว่าจะมีการพัฒนาสัตว์น้ำเศรษฐกิจชนิดใหม่ๆ เพิ่มขึ้นจากเดิม อย่างไรก็ตามในการพัฒนาการผลิตควรมีการวิเคราะห์ความต้องการของตลาด และช่องทางการตลาดเพื่อสนับสนุนให้การดำเนินการพัฒนาสามารถทำได้อย่างยั่งยืนมีตลาดรองรับผลผลิตที่เกิดขึ้น

ในการประชุมระดมความคิดเห็น หัวประเด็นแรกให้ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมีดังนี้

- อันดับแรกคือเรื่องของอาหารสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นต้นทุนหลักของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำโดยทั่วไป เกษตรกรให้ข้อมูลว่าราคาเพิ่มขึ้นมากในระยะหลัง รัฐควรเข้ามาดูแลในเรื่องนี้ และควบคุมราคาและคุณภาพ ควรมีการวิจัยและพัฒนาเพื่อศึกษาโครงสร้างราคาและธุรกิจนอกไปจากการวิจัยและพัฒนาเพื่อให้มีการอาหารอย่างเหมาะสม การรวมกลุ่มเกษตรกรจะช่วยให้เกษตรกรมีอำนาจการต่อรองมากขึ้นจะสามารถรวมกันหาซื้ออาหารสัตว์น้ำในราคาที่ต่ำลง นอกจากนี้การสนับสนุนด้านสินเชื่อจะช่วยให้เกษตรกรลดข้อผูกพันกับผู้ค้าสัตว์น้ำมีทางเลือกในการซื้ออาหารสัตว์น้ำที่ดีขึ้น

- อันดับรองลงไปคือพื้นที่เพาะเลี้ยงซึ่งรัฐควรมีบทบาทในการจัดสรรพื้นที่ให้เหมาะสม ผู้เข้าร่วมประชุมยังเห็นว่าการรวมกลุ่มเกษตรกรจะช่วยให้มีการจัดการเรื่องพื้นที่ได้ดีขึ้น และควรมีการวางกฎระเบียบในการใช้พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ชัดเจน เรื่องของโรคสัตว์น้ำก็มีผู้ให้ความสำคัญมากพอๆ กับพื้นที่และเห็นว่าการวิจัยและพัฒนา การให้ข้อมูล และการดำเนินการของรัฐจะมีบทบาทในการควบคุมการเกิดโรคสัตว์น้ำ

- อันดับที่สามคือเงินทุน ควรมีการให้การสนับสนุนด้านสินเชื่อแก่เกษตรกร โดยรัฐเข้ามาดูแลแนะนำช่องทางการเข้าถึงแหล่งทุน และส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อช่วยให้มีช่องทางเข้าถึงแหล่งทุน

●อันดับที่สี่เป็นต้นทุนการผลิต ซึ่งยังค่อนข้างสูง ควรมีการวิจัยและพัฒนาเพื่อลดต้นทุนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ทั้งการรวมกลุ่มจะช่วยให้เกษตรกรได้ร่วมกันหาช่องทางลดต้นทุนการผลิตลง

●อันดับที่ห้าคือเรื่องของคุณภาพน้ำ ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมเห็นว่าควรมีการวิจัยและพัฒนาในการรักษาคุณภาพน้ำโดยรัฐควรมีบทบาทในการควบคุมให้เป็นผล

เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยให้สามารถแข่งขันได้ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนควรมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1) ปัจจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่สำคัญในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ได้แก่ พื้นที่ทุน ลูกพันธุ์ และอาหารสัตว์น้ำ

▪ **พื้นที่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ** มีข้อจำกัดทั้งพื้นที่บนบกและพื้นที่ในน้ำ พื้นที่บนบกที่ต้องใช้ในการขุดบ่อ ควรให้ความสำคัญแก่การเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่รวมทั้งให้ความสำคัญแก่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่มีคุณภาพขายได้ราคาสูงเพื่อใช้ประโยชน์พื้นที่ที่มีอยู่จำกัดให้คุ้มค่า

▪ **เงินทุนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ** การรวมกลุ่มเกษตรกรโดยมีกิจกรรมการออมทรัพย์ควบคู่ไปกับกิจกรรมการผลิตและการตลาดสามารถลดข้อจำกัดด้านเงินทุนลงได้ในส่วนหนึ่ง กลุ่มเกษตรกรยังมีโอกาสขอความสนับสนุนในด้านสินเชื่อและการเงินเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ หน่วยงานของรัฐควรให้ข้อมูลแนะนำการเข้าถึงแหล่งเงินทุนตลอดจนช่องทางการใช้กลุ่มค้ำประกันการกู้

▪ **ลูกพันธุ์สัตว์น้ำ** รัฐควรดำเนินงานวิจัยเพื่อการพัฒนาสายพันธุ์ที่ดีควบคู่ไปกับการดำเนินการของเอกชน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาดังที่เคยเกิดขึ้นกับกุ้ง ทั้งนี้รัฐควรให้ความสำคัญแก่การเพาะพันธุ์สัตว์น้ำอื่น ๆ นอกจากกุ้งขาว พัฒนาการเพาะฟักสัตว์น้ำอื่น ๆ พัฒนาสายพันธุ์ที่แข็งแรง มีความต้านทานโรค และเจริญเติบโตได้ดี และถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพาะฟักให้แก่เกษตรกร พร้อมทั้งติดตามดูแลให้คำแนะนำเพื่อให้สามารถขยายการเพาะฟักได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ควรให้ความสำคัญแก่การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพาะฟักให้แก่เกษตรกรรายย่อยผ่านผู้นำกลุ่มเกษตรกร

▪ **อาหารสัตว์น้ำ** เป็นต้นทุนสำคัญของการเพาะเลี้ยง การพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมีแนวโน้มที่จะส่งผลให้เกษตรกรต้องใช้อาหารสำเร็จรูปมากขึ้นทั้งเพื่อสุขภาพและโภชนาการ แต่ราคาอาหารสัตว์น้ำเพิ่มขึ้นรวดเร็วทำให้ต้นทุนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำสูงขึ้น ควรมีการศึกษาวิจัยโครงสร้างการผลิต ราคา ระบบธุรกิจ และตลาดอาหารสัตว์น้ำ เพื่อประกอบการวางแผนลดต้นทุนส่วนนี้ลง และกำหนดโครงสร้างราคาที่เป็นธรรม หาช่องทางลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรในส่วนนี้ การรวมกลุ่มเกษตรกรจะช่วยเพิ่มอำนาจการต่อรองราคาลดต้นทุนค่าอาหารลงได้อีกทางหนึ่ง

2) การจัดการการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ แนวทางที่จะช่วยให้การพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้ประสบความสำเร็จได้มีสามปัจจัยหลัก คือ การมีลูกพันธุ์ที่ดี ต้นทุนค่าอาหารสัตว์น้ำต้องไม่สูงเกินไป และ เกษตรกรต้องมีการจัดการการเพาะเลี้ยงที่ดี ซึ่งจะสามารถเพิ่มผลผลิตอย่างยั่งยืนและเพิ่มมูลค่าของผลผลิตได้ รัฐโดยกรมประมงสามารถให้ข่าวสารข้อมูลแนวทางการจัดการเพาะเลี้ยงที่ดีได้ดังที่นำมาแล้วในกรณีของการเพาะเลี้ยงกุ้ง และควรปฏิบัติเช่นเดียวกันสำหรับการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ

ในกรณีของการจัดการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อให้ได้ตามมาตรฐานฟาร์ม กรมประมงได้วางแนวทางการปฏิบัติเพื่อการเพาะเลี้ยงที่ดี (GAP) ไว้แล้ว การได้รับการรับรองให้เป็นฟาร์มที่มีการปฏิบัติเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีมีส่วนที่เกษตรกรต้องลงทุนเพิ่มขึ้นเพื่อให้ทำได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ แต่สำหรับการเพาะเลี้ยงที่ไม่ได้ส่งออก (สัตว์น้ำที่ส่งออกต้องมาจากฟาร์มได้รับการรับรอง GAP) ไม่ว่าจะได้ GAP หรือไม่ ราคาที่เกษตรกรได้รับไม่ต่างกัน เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการลงทุนเพื่อให้ได้ GAP ควรมีการใช้ตราสินค้าเป็นเครื่องมือยกระดับคุณภาพของสัตว์น้ำผลผลิตจากฟาร์มที่สามารถจัดการการเพาะเลี้ยงได้ดีมีผลผลิตที่มีคุณภาพควรมีตรารับรอง

3) เทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เพื่อพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำควรให้ความสนใจแก่เทคโนโลยีที่ช่วยให้สัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยง มีอัตราการเจริญเติบโตที่ดี มีอัตราการสูงใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงที่เหมาะสมไม่นานจนเกินไป อาหารสัตว์น้ำที่ใช้ควรมีอัตราแลกเนื้อที่ดีเพื่อลดต้นทุนการผลิต และเพาะเลี้ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ใช้ต้นทุนไม่สูง รัฐโดยกรมประมงควรมีบทบาทในการวิจัยและพัฒนาเพื่อส่งเสริมการเพาะเลี้ยงและถ่ายทอดผลการวิจัยให้แก่เกษตรกรเพื่อพัฒนาการเพาะเลี้ยงในประเทศไทย แผนแม่บทการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่กรมประมงจัดทำครอบคลุมประเด็นเหล่านี้ ควรเร่งดำเนินการให้เป็นรูปธรรมต่อไป

4) การรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นสิ่งที่ต้องทำโดยเร่งด่วนและถือเป็นแนวทางการพัฒนาที่สำคัญเพื่อช่วยให้เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศสามารถพัฒนาตนเองได้ก่อนเป็นประการแรก การพัฒนาการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทำได้โดยใช้หลักการการจัดการทรัพยากรในพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม ควรเริ่มจากกลุ่มเกษตรกรที่ต้องอาศัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นรายได้หลักและเป็นการเพาะเลี้ยงที่ไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชน เป็นกลุ่มเกษตรกรที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดเดียวกันในรูปแบบเดียวกันเป็นขั้นแรกเพื่อให้มีข้อขัดแย้งน้อยที่สุด มีผู้นำที่มีทักษะทั้งการผลิตและการตลาดและเป็นผู้หน้าที่สมาชิกกลุ่มยอมรับนับถือ สมาชิกกลุ่มควรมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาของกลุ่ม มีการประชุมพบปะกันเป็นประจำเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและปรึกษาหารือกันหาทางพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มรวมทั้งร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น สมาชิกควรมีบทบาทร่วมกันรวบรวมข้อมูลเป็นพื้นฐานประกอบการดำเนินงาน มีการดำเนินการติดตามตรวจสอบให้สมาชิกปฏิบัติตามกติกาที่ร่วมกันกำหนดขึ้น และควรกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ทำตามกติกา และมีการลงโทษตามที่กำหนดไว้

อนึ่งเพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรให้เข้มแข็งควรมีการวิจัยและพัฒนาแนวทางการรวมกลุ่มเกษตรกร ศึกษาจากกลุ่มที่ประสบความสำเร็จเพื่อวิเคราะห์เสนอรูปแบบที่ควรพัฒนาและขยายผลไปยังเกษตรกรกลุ่มอื่นๆต่อไป

5) การตลาดและราคา เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำรายย่อยยังมีความปัญหาในการต่อรองราคากับผู้ค้าทั้งผู้ค้าปัจจัยการผลิตและผู้รับซื้อสัตว์น้ำ พบว่าในกรณีที่เกษตรกรมีการรวมกลุ่มซึ่งผู้นำเป็นเกษตรกรที่มีทักษะประสบความสำเร็จในการเพาะเลี้ยงเกษตรกรสามารถเลือกซื้อปัจจัยการผลิตในราคาที่ต่ำกว่า การรวมกลุ่มจะช่วยให้เกษตรกรมีข้อมูลและมีอำนาจการต่อรองที่ดีขึ้น สามารถร่วมกันทำการตลาดได้ดีกว่าการแยกกันขาย ในด้านราคาเพื่อให้เกษตรกรได้ทราบการเคลื่อนไหวราคาสัตว์น้ำ หน่วยงานของรัฐควรมีการจัดทำข้อมูลระดับราคา Online เผยแพร่ให้เกษตรกรเข้าถึงได้เป็นรายวัน

ในการพัฒนาผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำควรมีการวิจัยแนวโน้มและความต้องการของตลาดพร้อมทั้งช่องทางการกระจายผลผลิตตลอดจนโครงสร้างราคาเพื่อประกอบการวางแผนทางและแผนพัฒนาการผลิต ให้ความมั่นใจแก่เกษตรกรได้ว่าเมื่อดำเนินการเพาะเลี้ยงแล้วมีตลาดรองรับสามารถมีรายได้จากการขายผลผลิต

6) บทบาทของภาครัฐกิจ ภาครัฐกิจมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมสัตว์น้ำในประเทศ ทั้งในด้านการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ อาหารสัตว์น้ำ การแปรรูปเพิ่มมูลค่า และการส่งออก ตลอดจนการวิจัยและพัฒนา ในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนภาครัฐกิจมีบทบาทในการเข้าไปขยายฐานการผลิตในประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ และร่วมมือพัฒนาผลผลิตเพื่อการขยายตลาดทั้งในและนอกภูมิภาคอาเซียน

7) การค้าสินค้าสัตว์น้ำระหว่างประเทศ ในการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำไปยังตลาดนอกภูมิภาคอาเซียน คู่แข่งที่สำคัญของประเทศไทยจากกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนคือ เวียดนาม การขยายตลาดในตลาดปลายทางหลักของไทยมีโอกาสค่อนข้างจำกัดเนื่องจากปัจจุบันไทยเป็นผู้ครองตลาดซึ่งมีส่วนแบ่งในตลาดปลายทางสูงอยู่แล้ว หากจะขยายการส่งออกเพื่อรองรับผลผลิตที่เพิ่มขึ้นจากการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ควรมีการศึกษาความต้องการของตลาดและช่องทางที่จะส่งออก เพื่อวางแผนการพัฒนาผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ในการส่งออกไปประเทศสมาชิกอาเซียน เวียดนามก็เป็นตลาดหลักสำหรับการส่งออกกุ้งขาวของไทยเช่นเดียวกับการส่งออกปลากะพงขาวและหอยแครง สิงคโปร์เป็นตลาดหลักสำหรับปลานิล ปลาดุก ปลาดูเกะเพียนขาว และหอยนางรม มาเลเซียเป็นตลาดหลักสำหรับหอยแมลงภู่และปลาสด ปริมาณการส่งออกสัตว์น้ำแต่ละชนิดไปประเทศสมาชิกอาเซียนยังมีไม่มาก ในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่นๆนอกจากกุ้ง ประเทศไทยยังมีโอกาสส่งออกไปยังประเทศสมาชิกอาเซียน แต่ต้นทุนการผลิตต้องไม่สูงเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ ส่งออกผลผลิตที่มีคุณภาพ และควรให้ความสนใจพัฒนาการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำแปรรูปพร้อมปรุงซึ่งจัดเป็นสินค้ามูลค่าเพิ่มเพื่อการส่งออก

ในการพัฒนาการส่งออกเพื่อรองรับผลผลิตที่จะได้จากการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำผลผลิตสินค้าที่จะส่งออกต้องมีปริมาณมากพอและสม่ำเสมอ ข้อนี้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาการส่งออกจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่นๆ(นอกจากกุ้ง)ที่การเพาะเลี้ยงยังดำเนินการโดยเกษตรกรรายย่อยเป็นส่วนมากและกระจัดกระจาย ทางหนึ่งที่จะช่วยได้คืออาศัยการพัฒนาจากการรวมกลุ่มเกษตรกร

รัฐควรให้ความสนใจแก่สินค้าสัตว์น้ำที่นำเข้า ควรให้นำเข้าเฉพาะผลผลิตสัตว์น้ำที่มีคุณภาพไม่ด้อยกว่าผลผลิตในประเทศ มีมาตรฐานไม่ต่ำกว่าผลผลิตในประเทศ ใช้ระเบียบข้อบังคับในการนำเข้าไม่น้อยไปกว่าที่ผู้ส่งออกของไทยต้องเผชิญในการส่งออกสัตว์น้ำไปยังประเทศปลายทาง

8) นโยบายของรัฐ ด้วยความจำกัดของผลผลิตที่ได้จากการทำประมงในแหล่งน้ำธรรมชาติ จำเป็นที่ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้ทัดเทียมประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะประเทศสมาชิกอาเซียนซึ่งมีพื้นฐานทรัพยากรใกล้เคียงกัน นอกจากการเพาะเลี้ยงกุ้งแล้วรัฐควรกำหนดทิศทางและเป้าหมายในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้ชัดเจน จำเป็นต้องเพิ่มผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่นๆที่มีความเป็นไปได้ ควรมีการกำหนดแนวทางเพิ่มผลผลิตภาคการประมงจากการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยระบุชนิดของสัตว์น้ำและเป้าหมายการพัฒนาเพื่อทดแทนผลผลิตจากการทำประมงจากแหล่งน้ำธรรมชาติที่ลดลง เพิ่มผลผลิตต่อหน่วยของพื้นที่เลี้ยง ให้ความสำคัญแก่คุณภาพของผลผลิตเพื่อรองรับการส่งออก และลดต้นทุนการผลิตลงเพื่อให้แข่งขันได้ในตลาดต่างประเทศ

สภาวะแวดล้อมเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ภาครัฐควรให้ความสำคัญ สภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมจะช่วยให้การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้ผลผลิตที่ดี เพื่อพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอย่างยั่งยืนควรมีการกำหนดแนวทางในการในการรักษาสภาวะแวดล้อมที่บังคับใช้อย่างได้ผล ควรมีกฎระเบียบควบคุมการรักษาสภาวะแวดล้อมที่ชัดเจน พร้อมทั้งชี้แจงให้เกษตรกรเข้าใจ ให้ความสำคัญของการรักษาสภาวะแวดล้อม เพื่อให้ถือปฏิบัติ ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังสภาวะแวดล้อม และควรให้ความสำคัญแก่การแก้ปัญหาคุณภาพน้ำตลอดจนการบริหารจัดการน้ำเพื่อลดปัญหาการมีน้ำไม่พอใช้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำตลอดจนการเฝ้าระวังและคาดการณ์ภาวน้ำท่วม พร้อมทั้งแจ้งข่าวให้เกษตรกรได้ทราบล่วงหน้าเพื่อให้สามารถปรับตัววางแผนการผลิต และลดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้

ในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำปัจจัยที่เกษตรกรสามารถควบคุมได้ในระดับหนึ่งคือปัจจัยภายในฟาร์ม เช่น การใช้ปัจจัยการผลิต การจัดการการเพาะเลี้ยง การใช้เทคโนโลยีในการเพาะเลี้ยง และ การแปรรูปเพิ่มมูลค่า ส่วนปัจจัยภายนอกฟาร์ม เช่น การวิจัยและพัฒนา การตลาดและราคา การรวมกลุ่มเกษตรกร ยังต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐตลอดจนภาคเอกชนที่เข้มแข็งเพื่อร่วมกันส่งเสริมความสามารถของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศให้สามารถแข่งขันได้ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ขณะเดียวกันก็ควรมีความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนในการขยายฐานการผลิตไปยังประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆเพื่อลด

ความจำกัดด้านพื้นที่เพาะเลี้ยงของประเทศไทยลง และส่งเสริมความร่วมมือในภูมิภาคเพื่อพัฒนา
เพิ่มผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงและพัฒนาโอกาสทางการค้าสัตว์น้ำในอนาคต

บทคัดย่อ

ประเทศผู้ทำประมงทั่วโลกเร่งพัฒนาผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อทดแทนผลผลิตสัตว์น้ำจากการทำประมงตามแหล่งน้ำธรรมชาติที่ลดลงตามความเสื่อมโทรมของทรัพยากรประมง ภูมิภาคอาเซียนได้พัฒนาเพิ่มผลผลิตจนส่วนแบ่งของผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงเพิ่มขึ้นใกล้เคียงเป็นครึ่งหนึ่งของผลผลิตรวมจากภาคการประมง หลายประเทศในภูมิภาคอาเซียนมีผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงเกินครึ่งหนึ่งของผลผลิตรวมจากภาคการประมง ในประเทศไทยผลจับจากการทำประมงตามแหล่งน้ำธรรมชาติลดลงชัดเจนแต่ยังไม่สามารถเพิ่มผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้ขึ้นมาถึงครึ่งหนึ่งของผลผลิตรวมจากภาคการประมงได้ ผลผลิตสัตว์น้ำหลักของไทยมาจากการเพาะเลี้ยงกุ้งซึ่งปัจจุบันเป็นกุ้งขาวและคาดว่าจะไม่สามารถเพิ่มผลผลิตได้มากกว่าหกแสนตันต่อปี เกือบครึ่งหนึ่งของผลผลิตสัตว์น้ำจากการเพาะเลี้ยงทั้งหมดในประเทศไทยเป็นกุ้งขาว การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดมักจะทำโดยเกษตรกรรายย่อยเป็นข้อจำกัดประการหนึ่งในการพัฒนา เกษตรกรไทยมีทักษะในการเพาะเลี้ยง ปัญหาที่สำคัญคือต้นทุนค่าอาหารที่เพิ่มขึ้น ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำสิบสองชนิดตามกรอบการศึกษาจากการสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่เพาะเลี้ยงที่ศึกษาพบว่าที่มีกำไรต่อพื้นที่เลี้ยงสูงที่สุดคือการเพาะเลี้ยงกุ้งขาว เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งขาวในประเทศไทยมีความสามารถในการเพาะเลี้ยงสูงกว่าประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ชัดเจน การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะมีผลดีต่ออุตสาหกรรมนี้ในด้านการเพิ่มพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งในประเทศสมาชิกอาเซียน ควรให้ความสนใจเพิ่มผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่นๆ ในประเทศลาว ตามมาด้วยปลาตะเพียน หอยนางรม หอยแมลงภู่ กุ้งก้ามกราม ปลาดุก หอยแครง การเพาะเลี้ยงปลาสดและปลาสวายยังมีกำไรค่อนข้างต่ำ สำหรับการเพาะเลี้ยงในกระชังในน้ำกร่อยที่มีกำไรสูงที่สุดคือปลากะรัง รองลงไปเป็นกะพงขาว การเลี้ยงปลานิลในกระชังในน้ำจืดมีกำไรไม่สูง นอกไปจากกุ้งด้วย เรียงตามลำดับ คือ การเพาะเลี้ยงปลานิล ปลาดุก ปลาตะเพียนขาว และกุ้งก้ามกราม ควรมีการพัฒนาการเพาะเลี้ยงปลาสวายให้ถูกสุขลักษณะ และให้ความสนใจในการเพาะเลี้ยงปลาสดเพื่อส่งออกโดยเริ่มจากในภูมิภาคอาเซียน กรมประมงมีแนวทางการเพิ่มผลผลิตปลากะพงขาวจากการเพาะเลี้ยงในกระชังน้ำลึกแต่ควรระวังปัญหาการแข่งขันกับปลากะพงขาวที่ได้จากผู้เลี้ยงรายย่อย และควรพัฒนาการเพาะพันธุ์ปลากะรังเพื่อให้สามารถพัฒนาการเพาะเลี้ยงได้ใกล้เคียงประเทศเพื่อนบ้าน สัตว์น้ำชนิดนี้หากพัฒนาการเพาะเลี้ยงได้สำเร็จยังมีโอกาสการส่งออก ในส่วนการเพาะเลี้ยงหอยทั้งสามชนิดควรมีการแก้ไขปัญหาพื้นที่เลี้ยงที่เสื่อมโทรม

เพื่อพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยควรส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมกันพัฒนาผลผลิตตลอดจนการแปรรูปเพิ่มความสามารถของเกษตรกร ตลอดจนให้เกษตรกรสามารถต่อรองกับผู้ค้าทั้งที่ค้าปัจจัยการผลิตและที่รับซื้อสัตว์น้ำให้ได้ราคาที่เหมาะสมเป็นการลดต้นทุนและเพิ่มผลตอบแทนเพื่อเพิ่มแรงจูงใจให้เกษตรกร รวมทั้งการเข้าถึงแหล่งทุน รัฐควรสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา รวมทั้งการฝึกอบรมและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทั้งในด้านการผลิต การตลาด และ ราคา ให้แก่เกษตรกรรายย่อย เพื่อการเพิ่มผลผลิตที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืนพร้อมทั้งลดต้นทุนลง วิจัยตลาดเพื่อวางแผนพัฒนาการผลิตให้สอดคล้องกัน ศึกษาวิจัยแนวทางและส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร ทั้งนี้ควรกำหนดนโยบายการพัฒนาทั้งชนิดของสัตว์น้ำและพื้นที่การเพาะเลี้ยงให้ชัดเจน และใช้กฎระเบียบที่มีอยู่เพื่อดูแลให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพสำหรับการขยายการส่งออกและให้ความคุ้มครองแก่เกษตรกรในประเทศ

Abstract

Fishing countries all over the world accelerated aquaculture development to compensate the reduction in capture which was due to fishery resource degradation. In ASEAN production share from aquaculture was nearly half of total aquatic production. Share of production from aquaculture was greater than half in many ASEAN countries. In Thailand capture from the wild had been decreasing but aquaculture share was still less than half of the total aquatic production. Shrimp farming was the only main aquaculture in Thailand, mainly whiteleg shrimp, which could not be over six hundred thousand ton annually. Nearly half of aquaculture production was whiteleg shrimp. Freshwater aquaculture was mainly run by small scale farmers thus was difficult for the development. Thai fish farmers were skillful but one of the constraint was high and increasing feed cost. According to interview with the farmers in studied farming areas among the 12 selected species, shrimp farming was the most profitable followed by silver barb, oyster, green mussel, catfish, and cockle culture while the returns were still low for gourami and striped catfish culture. For brackish water cage culture, the most profitable was grouper culture followed by barramundi culture while tilapia freshwater cage culture was not very profitable.

Thai fish farmers' capacity could be considered better than those in other ASEAN countries. ASEAN Economic Community would enhance the culture area, especially for shrimp farming. Nevertheless increasing yields from other aquaculture should not be neglected. Aquaculture development should be considered for tilapia, catfish, silver barb and freshwater prawn. Striped catfish culture should be sanitized while snakeskin gourami culture for export to ASEAN should be developed. Department of Fisheries had been working on modern deep sea barramundi culture nevertheless the production should not lead to adverse impact on small farmers. Grouper hatcheries should be further developed to keep up with neighboring countries since there would be an export opportunity. Problems on degraded bivalve culture area should be taken care of,

To develop aquaculture in Thailand farmer group should be organized to exchange the knowhow, skill and information to increase yields including processing to enhance farmers' capacity as well as ability in negotiation with the traders for lower cost and better farm price thus lessen culture cost and increasing return and incentives for the farmers, including access to capital fund. Government could provide research and development as well as training and information dissemination in culture technique, marketing and price to small scale farmers for sustainable development with lower production cost. There should be marketing research for appropriate production development plan. Research and promotion on farmer organization should be developed. There should be precise development policy on selected species and culture areas. Rules and regulation should be applied targeting at quality products for export expansion as well as protection on domestic fish farmers.

สารบัญ

หน้า

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	i
บทคัดย่อ	xxix
สารบัญ	xxxi
สารบัญตาราง	xxxv
สารบัญภาพ	lvii
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของการศึกษา	1
1.2 สถานภาพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยและประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	8
1.4 ระเบียบวิธีวิจัย	8
1.5 ผลการศึกษา	10
บทที่ 2 แนวทางของรัฐในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทย	13
2.1 พัฒนาการการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทย	13
2.2 โครงสร้างพื้นฐานของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทย	17
2.3 ปัญหาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศไทย	23
2.4 นโยบายรัฐและแนวทางของรัฐในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทย	27
2.5 นโยบายและแนวทางของรัฐในการสร้างเสริมความสามารถของผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทยให้สามารถแข่งขันได้ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	35
2.6 ความร่วมมือด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำระหว่างกรมประมงกับหน่วยงานหรือองค์กรต่างประเทศ	41
บทที่ 3 การเพาะเลี้ยงกุ้งขาว	47
3.1 การเพาะเลี้ยงกุ้งขาวในประเทศไทยโดยภาพรวม	47
3.2 การเพาะเลี้ยงกุ้งขาวในพื้นที่ที่ศึกษา	76
3.3 การเพาะเลี้ยงกุ้งขาวในอาเซียน	91

สารบาญ (ต่อ)

	หน้า
3.4 การส่งออกและการนำเข้ากุ้งขาวระหว่างประเทศไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียน	94
บทที่ 4 การเพาะเลี้ยงสัตว์ปลากะพงขาวและปลากะรัง	101
4.1 การเพาะเลี้ยงปลากะพงขาว	101
4.2 การเพาะเลี้ยงปลากะรัง	138
บทที่ 5 การเพาะเลี้ยงหอยแครง หอยแมลงภู่ และ หอยนางรม	181
5.1 การเพาะเลี้ยงหอยแครง	181
5.2 การเพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่	215
5.3 การเพาะเลี้ยงหอยนางรม	247
บทที่ 6 การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด	283
6.1 การเพาะเลี้ยงปลานิล	283
6.2 การเพาะเลี้ยงปลาดุก	323
6.3 การเพาะเลี้ยงปลาสร้อย	355
6.4 การเพาะเลี้ยงปลาตะเพียน	385
6.5 การเพาะเลี้ยงปลาสวาย	414
6.6 การเพาะเลี้ยงกุ้งก้ามกราม	444
บทที่ 7 การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศสมาชิกอาเซียน	479
7.1 ความสำคัญของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	479
7.2 การใช้ผลผลิตจากภาคการประมงของประเทศสมาชิกอาเซียน	499
7.3 การเพาะเลี้ยงในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน	504
บทที่ 8 การค้าสินค้าสัตว์น้ำระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน	563
8.1 การส่งออกสินค้าสัตว์น้ำโดยรวมของประเทศสมาชิกอาเซียนไปยังกลุ่มอาเซียนในปี 2550-2553	563
8.2 การส่งออกสินค้าสัตว์น้ำของแต่ละประเทศในกลุ่มอาเซียนแยกตามชนิดสัตว์น้ำไปยังตลาดอาเซียน	566
8.3 การส่งออกสินค้าสัตว์น้ำแยกแต่ละกลุ่มสัตว์น้ำระหว่างแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน	568
8.4 การนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำของประเทศสมาชิกอาเซียนจากกลุ่มอาเซียน	584
8.5 การนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำจากกลุ่มประเทศในอาเซียนโดยแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน	588

สารบาญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 9 การส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากประเทศสมาชิกอาเซียน	605
ไปตลาดหลักนอกภูมิภาคอาเซียน	
9.1 การส่งออกสินค้าสัตว์น้ำโดยรวมจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนไปตลาดหลักนอกภูมิภาคอาเซียน	605
9.2 การส่งออกสินค้าสัตว์น้ำแต่ละกลุ่มจากประเทศสมาชิกอาเซียนไปยังประเทศคู่ค้าหลัก	621
บทที่ 10 แนวทางการพัฒนาความสามารถของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทย	631
10.1 โอกาสในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแต่ละชนิดตามกรอบการศึกษา	631
10.2 แนวทางการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศไทย	647
เอกสารอ้างอิง	663
ภาคผนวก ก	687
ภาคผนวก ข	699

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	เนื้อที่ และผลผลิตของกุ้งทะเลเป็นรายจังหวัดปี 2554	57
3.2	ผลผลิต ต้นทุน ราคา และกำไรของการเพาะเลี้ยงกุ้งขาวในประเทศไทย	60
3.3	ผลผลิต ต้นทุน ราคา และกำไรของการเพาะเลี้ยงกุ้งขาวในประเทศไทย ปรับค่าดัชนีราคาผู้บริโภคปี 2554	61
3.4	ต้นทุนและราคากุ้งขาวเฉลี่ยปี 2549-2553	62
3.5	ราคาขายส่งเฉลี่ยต่อเดือนของกุ้งขาวในประเทศไทย ปี 2553-2555	63
3.6	สถานการณ์กุ้งขาว ปี 2550-2554	69
3.7	สภาวะทางสังคมของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งขาว อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	77
3.8	สภาวะทางเศรษฐกิจของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งขาว อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	78
3.9	แหล่งสินเชื่อ และวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมของตัวอย่างเกษตรกรผู้ เพาะเลี้ยงกุ้งขาว อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	79
3.10	ลักษณะของการถือครองที่ดินในการเพาะเลี้ยงของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยง กุ้งขาว อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	80
3.11	ลักษณะการเลี้ยง และผลผลิต ต่อรอบการผลิต ของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยง กุ้งขาว อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	81
3.12	ต้นทุนผลตอบแทนในการเพาะเลี้ยงของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งขาว อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เฉลี่ยต่อไร่ต่อปี	82
3.13	การกระจายผลผลิตของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งขาว อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	83
3.14	สภาพปัญหาในการเพาะเลี้ยงของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งขาว อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	84
3.15	ความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงเลี้ยง กุ้งขาว อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	85
3.16	การรวมกลุ่มของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งขาว อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	86

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
3.17	ความคิดเห็นของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งขาว อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานีในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	89
3.18	เปรียบเทียบปริมาณผลผลิตและมูลค่าต่อหน่วยผลผลิตกุ้งขาวในประเทศสมาชิกอาเซียนในปี 2554	92
3.19	เปรียบเทียบการเลี้ยงกุ้งขาวใน ไทย เวียดนาม และ มาเลเซีย	93
3.20	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของปริมาณการส่งออกกุ้งขาวของประเทศ ไทยไป ประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	96
3.21	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของมูลค่าการส่งออกกุ้งขาวของไทยไป ประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	97
3.22	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของปริมาณการนำเข้ากุ้งขาวของประเทศ ไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	98
3.23	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของมูลค่าการนำเข้ากุ้งขาวของประเทศ ไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	99
4.1	จำนวนฟาร์ม เนื้อที่การเลี้ยง ปริมาณผลผลิต และมูลค่าผลผลิตของปลากะพงขาวในประเทศไทย	109
4.2	ต้นทุนและผลตอบแทนของการเลี้ยงปลากะพงขาวในประเทศไทย	111
4.3	ต้นทุนและผลตอบแทนของการเลี้ยงปลากะพงขาวในประเทศไทย ปรับ ดัชนีราคาผู้บริโภคปี 2554	112
4.4	ราคาขายส่งเฉลี่ยรายเดือนของปลากะพงขาว ปี 2553-2555	114
4.5	สภาวะทางสังคมของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะพงขาว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา	118
4.6	สภาวะทางเศรษฐกิจของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะพงขาว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา	119
4.7	แหล่งสินเชื่อ และวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะพงขาว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา	120
4.8	ลักษณะของการถือครองที่ดินในการเพาะเลี้ยงของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะพงขาว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา	121
4.9	ลักษณะการเลี้ยง และผลผลิต ต่อรอบการผลิต ของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะพงขาว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา	122

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.10	ต้นทุนผลตอบแทนในการเพาะเลี้ยงของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะพงขาว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เฉลี่ยต่อไร่ต่อปี	123
4.11	การกระจายผลผลิตของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะพงขาว อำเภอ เมือง จังหวัดสงขลา	124
4.12	สภาพปัญหาในการเพาะเลี้ยงของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะพง ขาว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา	125
4.13	ความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะพง ขาว จังหวัดสงขลา	127
4.14	การรวมกลุ่มของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะพงขาว จังหวัดสงขลา	127
4.15	ความคิดเห็นของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะพงขาว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลาในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	129
4.16	เปรียบเทียบปริมาณผลผลิตมูลค่าต่อหน่วยของผลผลิตปลากะพงขาว จากการเพาะเลี้ยงของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในปี 2554	132
4.17	เปรียบเทียบการเลี้ยงปลากะพงขาวในไทยและฟิลิปปินส์	134
4.18	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของปริมาณการส่งออกปลากะพงของ ประเทศไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	135
4.19	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของมูลค่าการส่งออกปลากะพงของ ประเทศไทยไป ประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	136
4.20	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของปริมาณการนำเข้าปลากะพงขาวของ ประเทศไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	137
4.21	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของมูลค่าการนำเข้าปลากะพงขาวของ ประเทศไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	138
4.22	เขตรวบรวมลูกปลากะรัง ช่วงเดือนที่รวบรวมและขนาดของลูกปลา	143
4.23	จำนวนฟาร์ม เนื้อที่การเลี้ยง ปริมาณผลผลิต มูลค่าผลผลิตปลากะรัง ใน ประเทศไทย ปี 2544-2552	147
4.24	ต้นทุนและรายได้จากการเลี้ยงปลากะรังในประเทศไทย	148
4.25	ต้นทุนและรายได้จากการเลี้ยงปลากะรังในประเทศไทย ปรับค่าดัชนีราคา ผู้บริโภคปี 2554	149
4.26	ราคาขายส่งเฉลี่ยรายเดือนของปลากะรัง ปี 2553-2555	150

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.27	สภาวะทางสังคมของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะรัง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่และ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา	159
4.28	สภาวะทางเศรษฐกิจของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะรัง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ และ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา	161
4.29	แหล่งสินเชื่อและวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะรัง จังหวัดกระบี่และสงขลา	162
4.30	ลักษณะของการถือครองในการเพาะเลี้ยงของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะรังในกระชัง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ และ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา	163
4.31	ต้นทุนผลตอบแทนในการเพาะเลี้ยงของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะรัง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ และ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เปรียบต่อกระชังต่อปี	164
4.32	การกระจายผลผลิตของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะรัง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่และ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา	166
4.33	สภาพปัญหาในการเพาะเลี้ยงของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะรัง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่	167
4.34	ความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะรัง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่	168
4.35	การรวมกลุ่มของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะพงขาว อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ และ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา	170
4.36	ความคิดเห็นของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะรัง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่และ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	173
4.37	เปรียบเทียบปริมาณผลผลิตสัตว์น้ำสิบสองชนิดที่ศึกษาของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในปี 2554	176
4.38	เปรียบเทียบการเพาะเลี้ยงปลากะรังในประเทศไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สหภาพมาเลเซีย และมาเลเซีย	178
5.1	จำนวนเกษตรกร พื้นที่การเลี้ยง และมูลค่าผลผลิตหอยแครงเป็นรายจังหวัดในปี2550	185
5.2	จำนวนเกษตรกรและพื้นที่เพาะเลี้ยงหอยแครงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี	186

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
5.3	ต้นทุนและรายได้จากการเลี้ยงหอยแครงในประเทศไทย	187
5.4	ต้นทุนและรายได้จากการเลี้ยงหอยแครงในประเทศไทยปรับดัชนีราคา ผู้บริโภคปี 2554	187
5.5	ราคาจำหน่ายหอยแครงที่เกษตรกรได้รับที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2550-2551	188
5.6	ราคาขายส่งเฉลี่ยรายเดือนของหอยแครงที่ตลาดไท ปี 2553-2555	189
5.7	สภาวะทางสังคมของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยแครง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	196
5.8	สภาวะทางเศรษฐกิจของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยแครง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	197
5.9	แหล่งสินเชื่อ และวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมของตัวอย่างเกษตรกรผู้ เพาะเลี้ยงหอยแครง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	198
5.10	ลักษณะของการถือครองที่ดินในการเพาะเลี้ยงของตัวอย่างเกษตรกรผู้ เพาะเลี้ยงหอยแครง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	199
5.11	ลักษณะการเลี้ยง และผลผลิต ต่อรอบการผลิต ของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยง หอยแครง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	200
5.12	ราคาจำหน่ายหอยแครงที่ตัวอย่างเกษตรกรผู้เลี้ยงหอยแครง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้รับ ปี 2555	200
5.13	ต้นทุนผลตอบแทนในการเพาะเลี้ยงของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยง หอยแครง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เฉลี่ยต่อไร่ต่อปี	201
5.14	การกระจายผลผลิตของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยแครง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	202
5.15	สภาพปัญหาในการเพาะเลี้ยงของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยง หอยแครง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	203
5.16	ความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยแครง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	204
5.17	การรวมกลุ่มของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยแครง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	205
5.18	ความเห็นของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยแครง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	207

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
5.19	เปรียบเทียบมูลค่าต่อหน่วยของผลผลิตหอยแครงจากการเพาะเลี้ยงของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในปี 2554	210
5.20	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของปริมาณการส่งออกหอยแครงของประเทศไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	210
5.21	ส่วนแบ่งการและอัตราการเติบโตของมูลค่าการส่งออกหอยแครงของประเทศไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	211
5.22	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของปริมาณการนำเข้าหอยแครงของประเทศไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	213
5.23	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของมูลค่าการนำเข้าหอยแครงของประเทศไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	214
5.24	ต้นทุนและรายได้จากการเลี้ยงหอยแมลงภู่ในประเทศไทย	220
5.25	ต้นทุนและรายได้จากการเลี้ยงหอยแมลงภู่ในประเทศไทย ปี 2554	221
5.26	ราคาขายส่งเฉลี่ยต่อเดือนของหอยแมลงภู่ที่ตลาดไท ปี 2553-2555	222
5.27	สภาวะทางสังคมของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม	227
5.28	สภาวะทางเศรษฐกิจของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม	228
5.29	แหล่งสินเชื่อ และวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม	229
5.30	ลักษณะของการถือครองที่ดินในการเพาะเลี้ยงของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม	230
5.31	ลักษณะการเลี้ยง และผลผลิต ต่อรอบการผลิต ของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม	231
5.32	ต้นทุนผลตอบแทนในการเพาะเลี้ยงของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม เฉลี่ยต่อไร่ต่อปี	233
5.33	การกระจายผลผลิตของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่ จังหวัดสมุทรสงคราม	234
5.34	สภาพปัญหาในการเพาะเลี้ยงของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม	235

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
5.35	ความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยง หอยแมลงภู่ จังหวัดสมุทรสงคราม	236
5.36	การรวมกลุ่มของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม	237
5.37	ความเห็นของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	239
5.38	เปรียบเทียบปริมาณผลผลิตหอยแมลงภู่ของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในปี 2554	242
5.39	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของปริมาณการส่งออกหอยแมลงภู่ของ ประเทศไทย ไปประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	243
5.40	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของมูลค่าการส่งออกหอยแมลงภู่ของประเทศ ไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	244
5.41	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของปริมาณการนำเข้าหอยแมลงภู่ของ ประเทศไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	245
5.42	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของมูลค่าการนำเข้าหอยแมลงภู่ของ ประเทศไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	246
5.43	ต้นทุนและรายได้จากการเลี้ยงหอยนางรมในประเทศไทย	255
5.44	ต้นทุนและรายได้จากการเลี้ยงหอยนางรมในประเทศไทยปรับค่าดัชนี ราคาผู้บริโภคปี 2554	255
5.45	สภาวะทางสังคมของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยนางรม อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	264
5.46	สภาวะทางเศรษฐกิจของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยนางรม อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	265
5.47	ลักษณะของการถือครองที่ดินในการเพาะเลี้ยงของตัวอย่างเกษตรกรหอย นางรม อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	266
5.48	ลักษณะการเลี้ยง และผลผลิต ต่อรอบการผลิต ของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยง หอยนางรม อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	266
5.49	ต้นทุนผลตอบแทนในการเพาะเลี้ยงของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอย นางรม อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เฉลี่ยต่อไร่ต่อปี	267
5.50	การกระจายผลผลิตของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยนางรม อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	268

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
5.51	สภาพปัญหาในการเพาะเลี้ยงของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยนางรม อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	269
5.52	ความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอย นางรม อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	270
5.53	การรวมกลุ่มของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหอยนางรม อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	271
5.54	ความเห็นของตัวอย่างเกษตรกรหอยนางรม อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	273
5.55	เปรียบเทียบปริมาณผลผลิตและมูลค่าต่อหน่วยของหอยนางรมจากการ เพาะเลี้ยงในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในปี 2554	276
5.56	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของปริมาณการส่งออกหอยนางรมของ ประเทศไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	277
5.57	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของมูลค่าการส่งออกหอยนางรมของ ประเทศไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	278
5.58	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของปริมาณการนำเข้าหอยนางรมของ ประเทศไทย จากประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	279
5.59	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของมูลค่าการนำเข้าหอยนางรมของ ประเทศไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	280
6.1	จำนวนฟาร์ม และเนื้อที่การเลี้ยงปลานิลในประเทศไทย ปี 2544-2553	288
6.2	ต้นทุนและรายได้จากการเลี้ยงปลานิลในประเทศไทย	291
6.3	ต้นทุนและรายได้จากการเลี้ยงปลานิลในประเทศไทย ปรับดัชนีราคา ผู้บริโภคปี 2554	292
6.4	ราคาขายส่งเฉลี่ยรายเดือนของปลานิล ปี 2553-2555	293
6.5	สภาวะทางสังคมของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงเพาะเลี้ยงปลานิลใน กระชัง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น	300
6.6	สภาวะทางเศรษฐกิจของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลานิลในกระชัง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น	301
6.7	แหล่งสินเชื่อ และวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลานิล ในกระชัง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น	302
6.8	ลักษณะของการถือครองที่ดินของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลานิลใน กระชัง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น	303

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
6.9	ลักษณะการเลี้ยง และผลผลิตของการเพาะเลี้ยงปลานิลในกระชัง ต่รอบ การผลิตของตัวอย่างเกษตรกร อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น	304
6.10	ต้นทุนผลตอบแทนในการเพาะเลี้ยงปลานิลในกระชังของตัวอย่างเกษตรกร อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เฉลี่ยต่อกระชังต่อปี	305
6.11	การกระจายผลผลิตปลานิลของตัวอย่างเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลในกระชัง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น	306
6.12	ปัญหาในการเพาะเลี้ยงปลานิลในกระชังของตัวอย่างเกษตรกร อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น	307
6.13	ความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐของการเพาะเลี้ยงปลานิลของ ตัวอย่างเกษตรกร จังหวัดขอนแก่น	308
6.14	การรวมกลุ่มของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลานิลในกระชัง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น	310
6.15	ความเห็นของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลานิลในกระชัง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	312
6.16	เปรียบเทียบปริมาณผลผลิตและมูลค่าต่อหน่วยจากการเพาะเลี้ยงปลา นิลของ แต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในปี 2554	314
6.17	เปรียบเทียบการเลี้ยงปลานิลในไทย เวียดนาม ฟิลิปปินส์ และ สหภาพพม่า	317
6.18	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของปริมาณการส่งออกปลานิลจากไทยไป ประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	319
6.19	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของมูลค่าการส่งออกปลานิลจากไทยไป ประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	320
6.20	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของปริมาณการนำเข้าปลานิลของประเทศ ไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	321
6.21	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของมูลค่าการนำเข้าปลานิลของประเทศ ไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	322
6.22	จำนวนฟาร์ม เนื้อที่การเลี้ยง ปริมาณผลผลิต มูลค่าผลผลิตการเลี้ยง ปลาดุกในประเทศไทย ปี 2544-2553	327

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
6.23	ต้นทุนและรายได้จากการเลี้ยงปลาดุกในประเทศไทย	329
6.24	ต้นทุนและรายได้จากการเลี้ยงปลาดุกในประเทศไทย ปรับดัชนีราคาผู้บริโภคปี 2554	329
6.25	ราคาขายส่งเฉลี่ยรายเดือนของปลาดุก ปี 2553-2555	330
6.26	สภาวะทางสังคมของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาดุก อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	334
6.27	สภาวะทางเศรษฐกิจของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาดุก อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	335
6.28	แหล่งสินเชื่อ และวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยง ปลาดุก จังหวัดสุรินทร์	336
6.29	ลักษณะของการถือครองที่ดินของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาดุก อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	337
6.30	ลักษณะการเลี้ยง และผลผลิตของการเพาะเลี้ยงปลาดุก ของตัวอย่าง เกษตรกร อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	338
6.31	ต้นทุนผลตอบแทนในการเพาะเลี้ยงปลาดุกของตัวอย่างเกษตรกร อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เฉลี่ยต่อไร่ต่อปี	339
6.32	การกระจายผลผลิตปลาดุกของตัวอย่างเกษตรกร อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	340
6.33	ปัญหาในการเพาะเลี้ยงปลาดุกของตัวอย่างเกษตรกร อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	341
6.34	ความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐของการเพาะเลี้ยงปลาดุกของ ตัวอย่างเกษตรกร จังหวัดสุรินทร์	342
6.35	การรวมกลุ่มของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาดุก อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	344
6.36	ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาดุก อำเภอเมือง จังหวัด สุรินทร์ ในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	346
6.37	เปรียบเทียบปริมาณผลผลิตและมูลค่าต่อหน่วยของปลาดุกที่ได้จากการ เพาะเลี้ยงของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในปี 2554	348

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
6.38	เปรียบเทียบการเลี้ยงปลาดุกในไทยและฟิลิปปินส์	349
6.39	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของปริมาณการส่งออกปลาดุกจากไทยไป ประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	350
6.40	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของมูลค่าการส่งออกปลาดุกจากไทยไป ประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	351
6.41	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของปริมาณการนำเข้าปลาดุกของประเทศ ไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	353
6.42	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของมูลค่าการนำเข้าปลาดุกของประเทศ ไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	354
6.43	จำนวนฟาร์ม เนื้อที่การเลี้ยง ปริมาณผลผลิต มูลค่าผลผลิตการเลี้ยง ปลาสลิดปี 2544-2553	360
6.44	ต้นทุนและรายได้จากการเลี้ยงปลาสลิด	362
6.45	ต้นทุนและรายได้จากการเลี้ยงปลาสลิดปรับดัชนีราคาผู้บริโภคปี 2554	362
6.46	ราคาขายส่งเฉลี่ยต่อเดือนของปลาสลิด ปี 2553-2555	363
6.47	สภาวะทางสังคมของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาสลิด อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ	369
6.48	สภาวะทางเศรษฐกิจของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาสลิด อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ	370
6.49	ลักษณะของการถือครองที่ดินของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยง ปลาสลิด อำเภอบางบ่อจังหวัดสมุทรปราการ	371
6.50	ลักษณะการเลี้ยง และผลผลิตของการเพาะเลี้ยงปลาสลิด ต่อรอบการ ผลิต ของตัวอย่างเกษตรกร อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ	372
6.51	ต้นทุนผลตอบแทนในการเพาะเลี้ยงปลาสลิดของตัวอย่างเกษตรกร อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เฉลี่ยต่อไร่ต่อปี	373
6.52	การกระจายผลผลิตปลาสลิดของตัวอย่างเกษตรกร อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ	374
6.53	ปัญหาในการเพาะเลี้ยงปลาสลิดของตัวอย่างเกษตรกร อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ	375

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
6.54	ความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐของการเพาะเลี้ยงปลาสดของ ตัวอย่างเกษตรกร จังหวัดสมุทรปราการ	376
6.55	การรวมกลุ่มของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาสด อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ	378
6.56	ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาสด อำเภอบางบ่อจังหวัด สมุทรปราการ ในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	380
6.57	เปรียบเทียบปริมาณผลผลิตและมูลค่าต่อหน่วยของปลาสดที่ได้จากการ เพาะเลี้ยงของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในปี 2554	382
6.58	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของปริมาณการส่งออกปลาสดจากไทยไป ประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	383
6.59	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของมูลค่าการส่งออกปลาสดจากไทยไป ประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	384
6.60	ต้นทุนและผลตอบแทนของการเลี้ยงปลาตะเพียนในประเทศไทย	390
6.61	ต้นทุนและผลตอบแทนของปลาตะเพียนปรับดัชนีราคาผู้บริโภคปี 2554	391
6.62	ราคาขายส่งเฉลี่ยรายเดือนของปลาตะเพียนแยกตามขนาด ปี 2553-2555	392
6.63	สภาวะทางสังคมของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาตะเพียน อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ	395
6.64	สภาวะทางเศรษฐกิจของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาตะเพียน อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ	396
6.65	แหล่งสินเชื่อ และวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลา ตะเพียน อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ	397
6.66	ลักษณะของการถือครองที่ดินของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลา ตะเพียน อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ	398
6.67	ลักษณะการเลี้ยง และผลผลิตของการเพาะเลี้ยงปลาตะเพียน ต่อรอบ การผลิต ของตัวอย่างเกษตรกร อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ	399
6.68	ต้นทุนผลตอบแทนในการเพาะเลี้ยงปลาตะเพียนของตัวอย่างเกษตรกร อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ เปรียบเทียบกับปี	401

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
6.69	การกระจายผลผลิตปลาดูเพียนของตัวอย่างเกษตรกร อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ	402
6.70	ปัญหาในการเพาะเลี้ยงปลาดูเพียนของตัวอย่างเกษตรกร จังหวัดชัยภูมิ	403
6.71	ความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐของการเพาะเลี้ยงปลาดูเพียน ของตัวอย่างเกษตรกร อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ	404
6.72	การรวมกลุ่มของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาดูเพียน อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ	406
6.73	ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาดูเพียน อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	408
6.74	เปรียบเทียบปริมาณผลผลิตและมูลค่าต่อหน่วยของปลาดูเพียนแต่ละ ประเทศสมาชิกอาเซียนในปี 2554	411
6.75	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของปริมาณการส่งออกปลาดูเพียนจาก ไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	412
6.76	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของมูลค่าการส่งออกปลาดูเพียนจากไทย ไปประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	413
6.77	จำนวนฟาร์ม เนื้อที่การเลี้ยง ปริมาณผลผลิต มูลค่าผลผลิตการเลี้ยง ปลาดูเพียนในประเทศไทย ปี 2544-2553	421
6.78	ต้นทุนและรายได้จากการเลี้ยงปลาดูเพียนในประเทศไทย	422
6.79	ต้นทุนและรายได้จากการเลี้ยงปลาดูเพียนปรับดัชนีราคาผู้บริโภคปี 2554	422
6.80	ต้นทุนและรายได้จากการเลี้ยงปลาดูเพียนมองและปรับดัชนีราคาผู้บริโภค ปี 2554	423
6.81	ราคาขายส่งเฉลี่ยรายเดือนของปลาดูเพียน ปี 2553-2555	424
6.82	สภาวะทางสังคมของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาดูเพียน อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์	429
6.83	สภาวะทางเศรษฐกิจของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาดูเพียน อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์	430
6.84	แหล่งสินเชื่อ และวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยง ปลาดูเพียน อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์	431

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
6.85	ลักษณะของการถือครองที่ดินของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาสร้อย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์	431
6.86	ลักษณะการเลี้ยง และผลผลิตของการเพาะเลี้ยงปลาสร้อย ต่อรอบการ ผลิต ของตัวอย่างเกษตรกร จังหวัดนครสวรรค์	432
6.87	ต้นทุนผลตอบแทนในการเพาะเลี้ยงปลาสร้อยของตัวอย่างเกษตรกร อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เฉลี่ยต่อไร่ต่อปี	434
6.88	การกระจายผลผลิตปลาสร้อยของตัวอย่างเกษตรกร อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์	435
6.89	ปัญหาในการเพาะเลี้ยงปลาตะเพียนของตัวอย่างเกษตรกร อำเภอชุมแสง จังหวัดชัยภูมิ	435
6.90	การรวมกลุ่มของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาตะเพียน อำเภอชุมแสง จังหวัดชัยภูมิ	436
6.91	ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาสร้อย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	438
6.92	เปรียบเทียบปริมาณผลผลิตและมูลค่าต่อหน่วยของปลาสร้อยจากการ เพาะเลี้ยงในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในปี 2554	440
6.93	เปรียบเทียบการเลี้ยงปลาสร้อยในไทย เวียดนาม และ สหภาพพม่า	443
6.94	จำนวนฟาร์ม เนื้อที่การเลี้ยง ปริมาณผลผลิต มูลค่าผลผลิตการเลี้ยงกุ้ง ก้ามกรามปี 2544-2553	450
6.95	ต้นทุนและรายได้จากการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามในประเทศไทย	451
6.96	ต้นทุนและรายได้จากการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามในประเทศไทยปรับดัชนี ราคาผู้บริโภคปี 2554	452
6.97	ราคาขายส่งเฉลี่ยต่อเดือนของกุ้งก้ามกราม ปี 2553-2555	454
6.98	สภาวะทางสังคมของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม	459
6.99	สภาวะทางเศรษฐกิจของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งก้ามกราม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม	460
6.100	ลักษณะของการถือครองที่ดินของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยง กุ้งก้ามกราม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม	461
6.101	ลักษณะการเลี้ยง และผลผลิตของการเพาะเลี้ยงกุ้งก้ามกราม ต่อรอบ การผลิตของตัวอย่างเกษตรกร จังหวัดนครปฐม	462

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
6.102	ต้นทุนผลตอบแทนในการเพาะเลี้ยงกุ้งก้ามกรามของตัวอย่างเกษตรกร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เฉลี่ยต่อไร่ต่อปี	463
6.103	ราคากุ้งก้ามกรามที่ตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งก้ามกราม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐมขาย ณ ฟาร์ม แยกตามขนาด	464
6.104	การกระจายผลผลิตของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งก้ามกราม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม	465
6.105	ปัญหาในการเพาะเลี้ยงกุ้งก้ามกรามของตัวอย่างเกษตรกร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม	466
6.106	ความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐของการเพาะเลี้ยงกุ้งก้ามกราม ของตัวอย่างเกษตรกร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม	467
6.107	การรวมกลุ่มของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งก้ามกราม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม	468
6.108	ความคิดเห็นของตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งก้ามกราม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	470
6.109	เปรียบเทียบปริมาณผลผลิตและมูลค่าต่อหน่วยของกุ้งก้ามกรามที่ เพาะเลี้ยงในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในปี 2554	473
6.110	เปรียบเทียบการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามในไทย เวียดนาม ฟิลิปปินส์ และ มาเลเซีย	475
6.111	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของปริมาณการส่งออกกุ้งก้ามกรามของ ประเทศไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	476
6.112	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของมูลค่าการส่งออกกุ้งก้ามกรามของ ประเทศไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี 2550-2554	477
7.1	ปริมาณผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงและการทำประมงจากแหล่งน้ำ ธรรมชาติ ปี 2523-2554	480
7.2	อัตราการเพิ่มขึ้นของผลผลิตจากการเพาะเลี้ยง การทำประมงจากแหล่ง น้ำธรรมชาติ และผลผลิตรวมภาคการประมง ช่วงปี 2523-2554	483
7.3	ร้อยละของปริมาณผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงเปรียบเทียบผลผลิตจาก ภาคประมงโดยรวมของอาเซียน และแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน ปี 2523-2554	485
7.4	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงและการทำประมงจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ปี 2554	488

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
7.5	การใช้ผลผลิตจากภาคการประมงของประเทศสมาชิกอาเซียนและรวมทุกประเทศในโลก ปี 2552	501
7.6	การเพาะเลี้ยงที่สำคัญในประเทศอินโดนีเซีย ปี 2554	511
7.7	การเพาะเลี้ยงที่สำคัญในประเทศเวียดนาม ปี 2554	520
7.8	การเพาะเลี้ยงที่สำคัญในประเทศฟิลิปปินส์ ปี 2554	526
7.9	การเพาะเลี้ยงที่สำคัญในประเทศไทย ปี 2554	535
7.10	การเพาะเลี้ยงที่สำคัญในสหภาพพม่า ปี 2554	541
7.11	การเพาะเลี้ยงที่สำคัญในประเทศมาเลเซีย ปี 2554	547
7.12	การเพาะเลี้ยงที่สำคัญใน สปป.ลาว ปี 2554	550
7.13	การเพาะเลี้ยงที่สำคัญในประเทศกัมพูชา ปี 2554	556
7.14	การเพาะเลี้ยงที่สำคัญในประเทศสิงคโปร์ ปี 2554	560
7.15	การเพาะเลี้ยงที่สำคัญในประเทศบรูไน ปี 2554	562
8.1	ส่วนแบ่งการตลาดและอัตราการเติบโตของปริมาณการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนไปกลุ่มอาเซียนแยกตามรายประเทศระหว่างปี 2550-2553	564
8.2	ส่วนแบ่งและอัตราการเติบโตของมูลค่าการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนไปกลุ่มประเทศอาเซียนระหว่างปี 2550-2553	565
8.3	การส่งออกสินค้าสัตว์น้ำแยกรายชนิดและรายประเทศส่งออกไปตลาดอาเซียนเฉลี่ย ในปี 2550-2553	567
8.4	ปริมาณและมูลค่าการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำแยกรายชนิดและรายประเทศส่งออกไปตลาดอาเซียนเฉลี่ยในปี 2550-2553	567
8.5	การส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากอินโดนีเซียไปแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	569
8.6	ปริมาณและมูลค่าการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากอินโดนีเซียไปแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	569

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
8.7	การส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากเวียดนามไปแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	571
8.8	ปริมาณและมูลค่าการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากเวียดนามไปแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	572
8.9	การส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากฟิลิปปินส์ไปแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวม และแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	573
8.10	ปริมาณและมูลค่าการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากฟิลิปปินส์ไปแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	574
8.11	การส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากไทยไปแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	576
8.12	ปริมาณและมูลค่าการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากไทยไปแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	576
8.13	การส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากสหภาพพม่าไปแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	578
8.14	ปริมาณและมูลค่าการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากพม่าไปแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	578
8.15	การส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากมาเลเซียไปแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	580
8.16	ปริมาณและมูลค่าการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากมาเลเซียไปแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	580
8.17	การส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากสิงคโปร์ไปแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	583
8.18	ปริมาณและมูลค่าการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากสิงคโปร์ไปแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	583

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
8.19	ส่วนแบ่งการตลาดและอัตราการเติบโตของปริมาณการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนจากกลุ่มอาเซียนระหว่างปี 2550-2553	585
8.20	ส่วนแบ่งการตลาดและอัตราการเติบโตของมูลค่าการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำของ แต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนจากกลุ่มอาเซียนระหว่างปี 2550-2553	586
8.21	การนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำจากประเทศสมาชิกอาเซียนไปยังแต่ละประเทศนำเข้าแยกตามชนิดสัตว์น้ำเฉลี่ยปี 2550-2553	588
8.22	ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำจากประเทศสมาชิกอาเซียนไปยังแต่ละประเทศนำเข้าแยกตามชนิดสัตว์น้ำเฉลี่ยปี 2550-2553	588
8.23	การนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำโดยอินโดนีเซียจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	590
8.24	ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำโดยอินโดนีเซียจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	590
8.25	การนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำโดยเวียดนามจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	592
8.26	ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำโดยเวียดนามจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่าง ปี 2550-2553	592
8.27	การนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำโดยฟิลิปปินส์จากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	594
8.28	ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำโดยฟิลิปปินส์จากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	594
8.29	การนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำโดยไทยจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	596
8.30	ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำโดยไทยจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	597

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
8.31	การนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำโดยมาเลเซียจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	599
8.32	ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำโดยมาเลเซียจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	599
8.33	การนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำโดยกัมพูชาจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	601
8.34	ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำโดยกัมพูชาจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	601
8.35	การนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำโดยสิงคโปร์จากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	603
8.36	ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำโดยสิงคโปร์จากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมและแยกตามชนิดสัตว์น้ำระหว่างปี 2550-2553	603
9.1	ส่วนแบ่งการตลาดและอัตราการเติบโตของปริมาณการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนไปสหรัฐอเมริกา ระหว่างปี 2550-2553	606
9.2	ส่วนแบ่งการตลาดและอัตราการเติบโตของมูลค่าการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนไปสหรัฐอเมริกา ระหว่างปี 2550-2553	607
9.3	ส่วนแบ่งการตลาดและอัตราการเติบโตของปริมาณการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำในภาพรวมจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนไปสหภาพยุโรป ระหว่างปี 2550-2553	609
9.4	ส่วนแบ่งการตลาดและอัตราการเติบโตของมูลค่าการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำในภาพรวมจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนไปสหภาพยุโรป ระหว่างปี 2550-2553	610
9.5	ส่วนแบ่งการตลาดและอัตราการเติบโตของปริมาณการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำในภาพรวมจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนไปตะวันออกกลาง ระหว่างปี 2550-2553	612

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
9.6	ส่วนแบ่งการตลาดและอัตราการเติบโตของมูลค่าการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำในภาพรวมจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนไปตะวันออกกลางระหว่างปี 2550-2553	613
9.7	ส่วนแบ่งการตลาดและอัตราการเติบโตของปริมาณการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำในภาพรวมจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนไปญี่ปุ่นระหว่างปี 2550-2553	615
9.8	ส่วนแบ่งการตลาดและอัตราการเติบโตของมูลค่าการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำในภาพรวมจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนไปญี่ปุ่นระหว่างปี 2550-2553	616
9.9	ส่วนแบ่งการตลาดและอัตราการเติบโตของปริมาณการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำในภาพรวมจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนไปจีนระหว่างปี 2550-2553	619
9.10	ส่วนแบ่งการตลาดและอัตราการเติบโตของมูลค่าการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำในภาพรวมจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนไปจีนระหว่างปี 2550-2553	620
9.11	เปรียบเทียบการส่งออกกุ้งของประเทศสมาชิกอาเซียนไปยังประเทศคู่ค้าหลักในช่วงปี 2550-2553	622
9.12	ปริมาณและมูลค่าการส่งออกกุ้งของประเทศสมาชิกอาเซียนไปยังประเทศคู่ค้าหลัก ในช่วงปี 2550-2553	623
9.13	เปรียบเทียบการส่งออกสินค้าปลาของประเทศสมาชิกอาเซียนไปยังประเทศคู่ค้าหลัก ในช่วงปี 2550-2553	625
9.14	ปริมาณและมูลค่าการส่งออกปลาของประเทศสมาชิกอาเซียนไปยังประเทศคู่ค้าหลัก ในช่วงปี 2550-2553	625
9.15	เปรียบเทียบการส่งออกหอยแครงของประเทศสมาชิกอาเซียนไปยังประเทศคู่ค้าหลักในช่วงปี 2550-2553	627
9.16	ปริมาณและมูลค่าการส่งออกหอยแครงของประเทศสมาชิกอาเซียนไปยังประเทศคู่ค้าหลัก ในช่วงปี 2550-2553	627
9.17	เปรียบเทียบการส่งออกหอยแมลงภู่ของประเทศสมาชิกอาเซียนไปยังประเทศคู่ค้าหลัก ในช่วงปี 2550-2553	629
9.18	ปริมาณและมูลค่าการส่งออกหอยนางรมของประเทศสมาชิกอาเซียนไปยังประเทศคู่ค้าหลัก ในช่วงปี 2550-2553	629

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
9.19	เปรียบเทียบการส่งออกหอยนางรมของประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียนไปยังประเทศคู่ค้าหลัก ในช่วงปี 2550-2553	630
9.20	ปริมาณและมูลค่าการส่งออกหอยนางรมของประเทศสมาชิกอาเซียนไปยังประเทศคู่ค้าหลัก ในช่วงปี 2550-2553	630

ตารางภาคผนวกที่		หน้า
ก.	สรุปการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 – 10	696
1.1	กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่เข้าประชุมกลุ่มย่อยและให้สัมภาษณ์เพื่อการออกแบบสอบถาม	699
2.1	ปริมาณและมูลค่าสัตว์น้ำเค็มและสัตว์น้ำจืดจำแนกตามวิธีทำการประมง ปี 2505 – 2554	700
3.1	จำนวนฟาร์ม เนื้อที่ และผลผลิตการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเค็มของประเทศไทย ปี 2526-2553	703
6.1	จำนวนฟาร์ม เนื้อที่ และผลผลิตการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดของประเทศไทย ปี 2526-2553	705

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
3.1	จำนวนฟาร์มและพื้นที่เลี้ยงกุ้งน้ำเค็มโดยรวมในประเทศไทย ปี 2526-2553
3.2	ผลผลิตและมูลค่าของกุ้งขาวในประเทศไทย ปี 2546-2553
3.3	จำนวนฟาร์มกุ้งขาวในประเทศไทย
3.4	ราคาขายส่งรายเดือนกุ้งขาวสามขนาดในประเทศไทยปี 2553-2555
3.5	ราคากุ้งขาวแวนนาไม ขนาด 60 ตัวต่อกิโลกรัม ณ ตลาดทะเลไทย จ.สมุทรสาคร ปี 2550-2555
3.6	วิธีการตลาดกุ้งในประเทศไทย
3.7	องค์ประกอบหลักในโซ่อุปทานอุตสาหกรรมกุ้งขาวแช่เยือกแข็ง
3.8	พื้นที่ตั้งของโรงงานแปรรูปกุ้งขาว
3.9	ปริมาณส่งออกกุ้งขาวจากไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554
3.10	มูลค่าการส่งออกกุ้งขาวจากไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554
3.11	ปริมาณนำเข้ากุ้งขาวของไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554
3.12	มูลค่าการนำเข้ากุ้งขาวของไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554
4.1	จำนวนฟาร์มและพื้นที่เลี้ยงปลากะพงขาว ปี 2528-2553
4.2	ผลผลิตและมูลค่าปลากะพงขาว ปี 2528-2553
4.3	ราคาปลากะพงขาวที่เกษตรกรขายได้ ปี 2551-2554
4.4	ราคาขายส่งเฉลี่ยรายเดือนของปลากะพงขาว ปี 2553-2555
4.5	ราคาขายปลีกเฉลี่ยรายเดือนของปลากะพงขาวขนาด 400-500 กรัมต่อตัว ปี 2551-2554
4.6	ช่องทางการตลาดปลากะพงขาวที่เลี้ยงในจังหวัดสงขลา
4.7	ปริมาณการส่งออกปลากะพงจากประเทศไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554
4.8	มูลค่าการส่งออกปลากะพงจากประเทศไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554
4.9	ปริมาณนำเข้าปลากะพงขาวของไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.10 มูลค่าการนำเข้าปลากะพงขาวของไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ย ปี 2550-2554	138
4.11 จำนวนฟาร์มและพื้นที่เลี้ยงปลากะรังในประเทศไทย ปี 2528 -2553	146
4.12 ผลผลิตและมูลค่าผลผลิตปลากะรังในประเทศไทย ปี 2528 -2553	146
4.13 ราคาขายส่งเฉลี่ยของปลากะรังปี 2552-2555	151
4.14 วิถีตลาดของปลากะรังในจังหวัดพังงาและจังหวัดสตูล	152
4.15 วิถีการตลาดผลผลิตปลากะรังมีชีวิตจากการเลี้ยงในกระชัง	153
5.1 จำนวนฟาร์มและพื้นที่เลี้ยงหอยแครงในประเทศไทยปี 2530-2553	184
5.2 ผลผลิตและมูลค่าผลผลิตหอยแครงในประเทศไทยปี 2530-2553	185
5.3 ราคาขายส่งเฉลี่ยต่อปีของหอยแครง ปี 2552-2555	189
5.4 วิถีการตลาดหอยแครง	191
5.5 โครงสร้างห่วงโซ่อุปทานของหอยแครงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี	194
5.6 ปริมาณการส่งออกหอยแครงจากประเทศไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียน เฉลี่ยปี2550-2554	211
5.7 มูลค่าการส่งออกหอยแครงจากไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ย ปี 2550-2554	212
5.8 ปริมาณนำเข้าหอยแครงของไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ย ปี 2550-2554	213
5.9 มูลค่าการนำเข้าหอยแครงจากประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554	214
5.10 จำนวนฟาร์มและพื้นที่เลี้ยงหอยแมลงภู่ปี 2530-2553	218
5.11 ผลผลิตและมูลค่าผลผลิตหอยแมลงภู่ปี 2530-2553	219
5.12 ราคาขายส่งหอยแมลงภู่ที่ตลาดไทเฉลี่ยรายเดือนปี 2553-2555	223
5.13 วิถีการตลาดหอยแมลงภู่ในพื้นที่อำเภอกาญจนดิษฐ์	224
5.14 ปริมาณการส่งออกหอยแมลงภู่จากไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ย ปี 2550-2554	243
5.15 มูลค่าการส่งออกหอยแมลงภู่จากไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ย ปี 2550-2554	244

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
5.16	ปริมาณนำเข้าหอยแมลงภูของไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554	246
5.17	มูลค่าการนำเข้าหอยแมลงภูจากประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554	247
5.18	จำนวนฟาร์ม และ พื้นที่เลี้ยงหอยนางรมในประเทศไทย ปี 2530-2553	253
5.19	ผลผลิตและมูลค่าผลผลิตหอยนางรมในประเทศไทย ปี 2530-2553	254
5.20	วิธีการตลาดหอยนางรมในจังหวัดชลบุรี	259
5.21	วิธีการตลาดหอยนางรมในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	260
5.22	ช่องทางการจัดจำหน่ายของเกษตรกรผู้เลี้ยงหอยนางรม อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	261
5.23	ปริมาณการส่งออกหอยนางรมจากประเทศไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554	277
5.24	มูลค่าการส่งออกหอยนางรมจากประเทศไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554	278
5.25	ปริมาณนำเข้าหอยนางรมของไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554	280
5.26	มูลค่าการนำเข้าหอยนางรมจากประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554	281
6.1	จำนวนฟาร์มและพื้นที่เลี้ยงปลานิลในประเทศไทย ปี 2526-2553	287
6.2	ผลผลิตและมูลค่าผลผลิตปลานิลในประเทศไทย ปี 2526-2553	287
6.3	ปริมาณผลผลิตปลานิลแยกตามรูปแบบการเลี้ยงในประเทศไทยปี 2544-2553	289
6.4	มูลค่าปลานิลแยกตามรูปแบบการเลี้ยงในประเทศไทย ปี 2544-2553	290
6.5	ราคาขายส่งเฉลี่ยรายเดือนของปลานิลของปลานิลขนาดใหญ่ กลาง และเล็กในปี 2553-2554	294
6.6	วิถีตลาดของปลานิล	295
6.7	ปริมาณการส่งออกปลานิลจากไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554	319
6.8	มูลค่าการส่งออกปลานิลจากไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554	320

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
6.9 ปริมาณนำเข้าปลานิลของไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ย ปี 2550-2554	322
6.10 มูลค่าการนำเข้าปลานิลจากประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554	323
6.11 จำนวนฟาร์มและพื้นที่เลี้ยงปลาดุกในประเทศไทย ปี 2526-2553	326
6.12 ผลผลิตและมูลค่าผลผลิตปลาดุกในประเทศไทย ปี 2526-2553	326
6.13 ราคาขายส่งเฉลี่ยรายเดือนของปลาดุกปี 2553-2554 แยกตามขนาด ใหญ่และเล็ก	331
6.14 วิธีการตลาดปลาดุก	332
6.15 ปริมาณการส่งออกปลาดุกจากไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ย ปี 2550-2554	351
6.16 มูลค่าการส่งออกปลาดุกจากไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ย ปี 2550-2554	352
6.17 ปริมาณนำเข้าปลาดุกของไทยจากประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ย ปี 2550-2554	353
6.18 มูลค่าการนำเข้าปลาดุกจากประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554	354
6.19 จำนวนฟาร์มและพื้นที่เลี้ยงปลาสลิดในประเทศไทย ปี 2526-2553	358
6.20 ผลผลิตและมูลค่าผลผลิตปลาสลิดในประเทศไทย ปี 2526-2553	358
6.21 ราคาขายส่งปลาสลิดเฉลี่ยรายเดือนปี 2553-2555	364
6.22 วิธีการตลาดปลาสลิดของกลุ่มสหกรณ์บางบ่อ จ.สมุทรปราการ	365
6.23 วิธีการตลาดปลาสลิด อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ	365
6.24 ปริมาณการส่งออกปลาสลิดจากไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ย ปี 2550-2554	384
6.25 มูลค่าการส่งออกปลาสลิดจากไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ย ปี 2550-2554	385
6.26 จำนวนฟาร์มและพื้นที่เลี้ยงปลาตะเพียนในประเทศไทย ปี 2526-2553	389
6.27 ผลผลิตและมูลค่าผลผลิตปลาตะเพียนในประเทศไทย ปี 2526-2553	389
6.28 ราคาขายส่งเฉลี่ยรายเดือนของปลาตะเพียนแยกตามขนาด ปี 2553-2555	393
6.29 ปริมาณการส่งออกปลาตะเพียนจากไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ย ปี 2550-2554	413

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
6.30	มูลค่าการส่งออกปลาตะเพียนจากไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554	414
6.31	จำนวนฟาร์มและพื้นที่เลี้ยงปลาสุวายในประเทศไทย ปี 2526-2553	419
6.32	ผลผลิตและมูลค่าผลผลิตปลาสุวายในประเทศไทย ปี 2526-2553	420
6.33	ราคาขายส่งเฉลี่ยรายเดือนของปลาสุวายปี 2553-2554	424
6.34	วิธีการตลาดปลาสุวายในจังหวัดขอนแก่น	425
6.35	จำนวนฟาร์มและพื้นที่เลี้ยงกุ้งก้ามกรามในประเทศไทย ปี 2526-2553	449
6.36	ผลผลิตและมูลค่าผลผลิตกุ้งก้ามกรามในประเทศไทย ปี 2526-2553	449
6.37	ราคาขายส่งกุ้งก้ามกรามเฉลี่ยปี 2553-2554 แยกตามขนาด	455
6.38	วิธีการตลาดกุ้งก้ามกราม ตำบลบัวบาน อำเภอเวียงตาล จังหวัดกาฬสินธุ์	456
6.39	ปริมาณการส่งออกกุ้งก้ามกรามจากประเทศไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554	477
6.40	มูลค่าการส่งออกกุ้งก้ามกรามจากประเทศไทยไปประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยปี 2550-2554	478
7.1	ผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงและการทำประมงจากแหล่งน้ำธรรมชาติรวมทุกประเทศทั่วโลก ปี 2523-2554	484
7.2	ส่วนแบ่งของผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงเปรียบเทียบกับผลผลิตจากภาคประมงโดยรวมของรวมทุกประเทศและของกลุ่มอาเซียน ปี 2523-2554	486
7.3	ผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงและการทำประมงจากแหล่งน้ำธรรมชาติ รวมของประเทศสมาชิกอาเซียน ปี 2523-2554	487
7.4	ส่วนแบ่งของผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงเปรียบเทียบกับผลผลิตจากภาคประมงโดยรวมของประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีสัดส่วนสูงกว่าสัดส่วนของกลุ่มอาเซียน ปี 2523-2554	489
7.5	ส่วนแบ่งของผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงเปรียบเทียบกับผลผลิตจากภาคประมงโดยรวมของประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีสัดส่วนต่ำกว่าสัดส่วนของกลุ่มอาเซียน ปี 2523-2554	489
7.6	ปริมาณผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงและการทำประมงจากแหล่งน้ำธรรมชาติของประเทศสมาชิกอาเซียน ปี 2553-2554	494
7.7	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงและการทำประมงจากแหล่งน้ำธรรมชาติปี 2523-2554	496

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
7.8	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในอินโดนีเซีย ปี 2554	506
7.9	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในน้ำกร่อย อินโดนีเซีย ปี 2554	508
7.10	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในทะเล อินโดนีเซีย ปี 2554	509
7.11	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในน้ำจืด อินโดนีเซีย ปี 2554	510
7.12	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในเวียดนาม ปี 2554	515
7.13	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในน้ำกร่อย เวียดนาม ปี 2554	516
7.14	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในทะเล เวียดนาม ปี 2554	517
7.15	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในน้ำจืด เวียดนาม ปี 2554	519
7.16	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยง ฟิลิปปินส์ ปี 2554	522
7.17	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในน้ำกร่อย ฟิลิปปินส์ ปี 2554	523
7.18	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในทะเล ฟิลิปปินส์ ปี 2554	524
7.19	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในน้ำจืด ฟิลิปปินส์ ปี 2554	525
7.20	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยง ประเทศไทย ปี 2554	530
7.21	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในน้ำกร่อย ประเทศไทย ปี 2554	531
7.22	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในทะเล ประเทศไทย ปี 2554	532
7.23	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในน้ำจืด ประเทศไทย ปี 2554	533
7.24	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยง สหภาพพม่า ปี 2554	537
7.25	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในน้ำกร่อย สหภาพพม่า ปี 2554	538
7.26	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในทะเล สหภาพพม่า ปี 2554	539
7.27	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในน้ำจืด สหภาพพม่า ปี 2554	540
7.28	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยง มาเลเซีย ปี 2554	543
7.29	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในน้ำกร่อย มาเลเซีย ปี 2554	544
7.30	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในทะเล มาเลเซีย ปี 2554	545
7.31	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในน้ำจืด มาเลเซีย ปี 2554	546
7.32	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในน้ำจืด สปป.ลาว ปี 2554	549
7.33	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยง กัมพูชา ปี 2554	552

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
7.34	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในน้ำกร่อย กัมพูชา ปี 2554	552
7.35	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในทะเล กัมพูชา ปี 2554	553
7.36	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในน้ำจืด กัมพูชา ปี 2554	554
7.37	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยง สิงคโปร์ ปี 2554	557
7.38	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในทะเล สิงคโปร์ ปี 2554	558
7.39	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในน้ำจืด สิงคโปร์ ปี 2554	559
7.40	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยง บรูไน ปี 2554	561
7.41	โครงสร้างผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในน้ำกร่อย บรูไน ปี 2554	561
8.1	ปริมาณการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนไปกลุ่ม อาเซียนแยกตามระหว่างปี 2550-2553	564
8.2	ปริมาณการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนไปกลุ่ม อาเซียนระหว่างปี 2550-2553	565
8.3	ปริมาณการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนจากกลุ่ม อาเซียนระหว่างปี 2550-2553	585
8.4	มูลค่าการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนจากกลุ่ม อาเซียน ระหว่างปี 2550-2553	586
9.1	ปริมาณการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนไป สหรัฐอเมริกา ระหว่าง ปี 2550-2553	607
9.2	มูลค่าการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนไป สหรัฐอเมริกา ระหว่างปี 2550-2553	608
9.3	ปริมาณการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำในภาพรวมจากแต่ละประเทศสมาชิก อาเซียนไปสหภาพยุโรประหว่างปี 2550-2553	610
9.4	มูลค่าการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำในภาพรวมจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน ไปสหภาพยุโรประหว่างปี 2550-2553	611
9.5	ปริมาณการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำในภาพรวมจากแต่ละประเทศสมาชิก อาเซียนไปตะวันออกกลางระหว่างปี 2550-2553	613
9.6	มูลค่าการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำในภาพรวมจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน ไปตะวันออกกลางระหว่างปี 2550-2553	614

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
9.7	ปริมาณการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำในภาพรวมจากแต่ละประเทศสมาชิก อาเซียนไปญี่ปุ่นระหว่างปี 2550-2553	616
9.8	มูลค่าการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำในภาพรวมจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน ไปญี่ปุ่นระหว่างปี 2550-2553	617
9.9	ปริมาณการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำในภาพรวมจากแต่ละประเทศสมาชิก อาเซียนไปจีนระหว่างปี 2550-2553	619
9.10	มูลค่าการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำในภาพรวมจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน ไปจีนระหว่างปี 2550-2553	620

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของการศึกษา

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศผู้ผลิตสินค้าประมงที่สำคัญของโลก โดยผลผลิตจากภาคการประมงประกอบด้วยสัตว์น้ำที่ทำประมงได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติและสัตว์น้ำที่ได้จากการเพาะเลี้ยงทั้งเพาะเลี้ยงชายฝั่งและเพาะเลี้ยงในน้ำจืด ผลจึบจากธรรมชาติโดยเฉพาะจากการทำประมงทะเลมีแนวโน้มลดลงในขณะที่ผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพิ่มขึ้นและเป็นที่คาดหวังว่าจะเข้ามาทดแทนผลผลิตที่ลดลงจากการทำประมงจากแหล่งน้ำธรรมชาติได้ในบางส่วน ในปี 2554 ผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมีส่วนแบ่งในผลผลิตรวมจากภาคการประมงอยู่ร้อยละ 45.4 (ส่วนเศรษฐกิจการประมง 2555) แม้ว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นแต่ก็ยังไม่สามารถทดแทนการลดลงของผลจึบจากการทำประมงได้เต็มที่

อย่างไรก็ตามประเทศไทยเป็นผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่สำคัญของโลก โดยในปี 2551 ประเทศไทยมีฐานะเป็นผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอันดับที่ห้าของโลก รองจาก จีน อินเดีย เวียดนาม และอินโดนีเซีย มีส่วนแบ่งในผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของโลกอยู่ร้อยละ 2.6 เป็นรองประเทศในภูมิภาคอาเซียนด้วยกันคือ เวียดนาม และ อินโดนีเซีย ซึ่งมีส่วนแบ่งร้อยละ 4.7 และ 3.2 ตามลำดับ

น่าสังเกตว่าในปี 2543 ผลผลิตของไทยยังสูงกว่าเวียดนาม แต่ในช่วงปี 2543 – 2551 เวียดนามมีอัตราการขยายตัวของผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำสูงถึงร้อยละ 22.1 นับว่ามีอัตราการขยายตัวสูงเป็นที่สองของโลก เป็นรองเพียงสหภาพมาซึ่งมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 27.1 เวียดนามจึงก้าวขึ้นมาเป็นผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอันดับที่สามของโลก อินโดนีเซียเองก็มีอัตราการขยายตัวของผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำสูงถึงร้อยละ 10.0 ในขณะที่อัตราการขยายตัวของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยเป็นร้อยละ 8.1 ลดอันดับลงมาเป็นผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอันดับที่ห้าของโลก (คำนวณจากข้อมูลขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ)

ในปี 2558 ตามกรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community, AEC) เพื่อการเป็นตลาดและฐานการผลิตรวมในกลุ่มสมาชิกอาเซียนประเทศไทยจะต้องดำเนินการให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานฝีมือ อย่างเสรี ตลอดจนดำเนินการให้เคลื่อนย้ายเงินทุนได้อย่างเสรีมากขึ้น ทั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของอาเซียนที่จะให้มีการจัดสรรทุนในภูมิภาคไปยังแหล่งที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อเพิ่มผลผลิตโดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด

สำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ก็ต้องมีการเปิดให้นักลงทุนจากประเทศสมาชิกอาเซียนเข้ามาลงทุนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทย ในขณะที่นักลงทุนจากประเทศไทยก็อาจไปลงทุนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ

ปัญหาที่เกิดขึ้นคือความพร้อมของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทย สำหรับภาคการผลิตที่มีความเข้มแข็งและมีศักยภาพ การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอาจช่วยให้มีการดึงดูดการลงทุนเข้ามาเพิ่มผลผลิตตลอดจนร่วมกันพัฒนาภาคการผลิตในประเทศไทย แต่สำหรับเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำรายย่อยที่ด้อยศักยภาพ การเปิดเสรีให้นักลงทุนจากประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ เข้ามาลงทุนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยอาจส่งผลให้เกษตรกรรายย่อยเหล่านี้ไม่สามารถแข่งขันได้ ต้องเลิกการประกอบอาชีพนี้ไป หรือเปลี่ยนสถานะไปเป็นลูกจ้างนักลงทุนต่างชาติ แทนที่จะเป็นเจ้าของกิจการการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำขนาดเล็กของตนเองดังที่เคยทำมา

การเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายสินค้าไม่เรียกเก็บภาษีนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำจากประเทศสมาชิกอาเซียนก็อาจนำไปสู่การนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำ แข่งขันกับผลผลิตในประเทศ หากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยด้อยประสิทธิภาพ ใช้ต้นทุนสูง มีผลผลิตต่ำ ผลผลิตไม่ได้คุณภาพ อาจไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าสัตว์น้ำนำเข้าได้ อาจส่งผลให้เกิดความเสียหายกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทย

เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยมากกว่าร้อยละแปดสิบยังเป็นเกษตรกรรายย่อย โดยเฉพาะในการเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืด มีพื้นที่เพาะเลี้ยงขนาดเล็ก ตั้งอยู่กระจัดกระจาย เป็นข้อจำกัดข้อหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการแข่งขันจากการเข้ามาลงทุนของนักลงทุนจากภูมิภาคอาเซียนที่จะเปิดเสรีให้เข้ามาลงทุนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทย ตลอดจนการแข่งขันจากการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำจากประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นที่มีต้นทุนต่ำกว่าต้นทุนการผลิตในประเทศไทยได้

อีกทั้งในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ยังอาจมีปัญหาลดลงสิ่งแวดล้อมหากมีการลงทุนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ขาดการดูแลไม่ให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศ หรือมีการลงทุนเลี้ยงมากจนเกินขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying capacity) ของพื้นที่ ดังที่เคยเป็นปัญหามาแล้ว ในกรณีการเลี้ยงกุ้ง จำเป็นที่จะต้องมีการยกระดับความสามารถของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยเพื่อให้สามารถแข่งขันได้เมื่อมีการเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายสินค้าและการลงทุน ก้าวเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงเป็นไปเพื่อการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศไทย วิเคราะห์ศักยภาพและความสามารถในการผลิตและการค้า เพื่อหาแนวทางการพัฒนาความสามารถของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทยให้สามารถแข่งขันอยู่ได้ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

1.2 สถานภาพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยและประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ

1.2.1 การพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อทดแทนผลผลิตจากการทำประมง

ผลผลิตสัตว์น้ำจากการทำประมงตามแหล่งน้ำธรรมชาติมีแนวโน้มลดลงตลอดมา ในขณะที่ผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงเพิ่มขึ้นเข้ามาทดแทนผลผลิตจากการทำประมงที่ลดลงได้เป็นบางส่วน Delgado et al. (2003) รายงานว่าผลผลิตสัตว์น้ำที่ใช้เป็นอาหารในประเทศกลุ่มอาเซียนในช่วงปี 2540 – 2563 จะเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 1.40 ต่อปี โดยผลผลิตจากการทำประมงในภูมิภาคนี้มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยเพียงร้อยละ 0.8 ต่อปี ในขณะที่ผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงจะเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 3.6 ต่อปี เป็นอัตราเพิ่มขึ้นที่สูงกว่าอัตราการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยรวมของทุกประเทศทั่วโลก ซึ่งเป็นร้อยละ 2.8 แต่ก็ยังต่ำกว่าอัตราเพิ่มขึ้นของกลุ่มประเทศในแอฟริกาทางตอนใต้ทะเลทรายซาฮารา (ร้อยละ 5.8) และประเทศในเอเชียใต้ (อินเดียร้อยละ 3.7 เอเชียใต้อื่นๆ ร้อยละ 4.0) ในขณะที่ปริมาณการบริโภคสัตว์น้ำของคนในกลุ่มอาเซียนจะเพิ่มขึ้นเป็น 25.8 กก.ต่อคนต่อปี ในปี 2563 จากเดิมที่เป็น 23.0 กก.ต่อคนต่อปี ในปี 2540 การพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจะเข้ามาทดแทนผลผลิตที่ได้จากการทำประมงมากขึ้น ขณะเดียวกันประเทศผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่มีศักยภาพยังมีช่องทางในการส่งออกไปยังประเทศอื่นๆ ทั้งในและนอกภูมิภาคอาเซียน

1.2.2 โครงสร้างการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทย

ในปี 2554 ผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทั้งหมดของประเทศไทยเป็น 1.4 ล้านตัน ในจำนวนนี้ร้อยละ 63.4 เป็นผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ส่วนใหญ่เป็นกุ้งซึ่งมีกุ้งขาวแวนนาไมเป็นสำคัญ ผลผลิตกุ้งเป็นร้อยละ 39.2 รองลงไปเป็นหอย ได้แก่ หอยแครง หอยแมลงภู่ และหอยนางรม ผลผลิตหอยคิดเป็นร้อยละ 23.0 ที่เหลือร้อยละ 2.1 เป็นปลาได้แก่ ปลากะพงขาว และปลากะรัง ผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในน้ำจืดเป็นร้อยละ 36.6 ในจำนวนนี้เกือบครึ่งหรือร้อยละ 14.9 เป็น ปลานิล รองลงไป ได้แก่ ปลาดุกร้อยละ 9.5 ปลาดูเพียนร้อยละ 3.9 ปลาสลิดร้อยละ 2.4 กุ้งก้ามกรามร้อยละ 2.2 ปลาสวายร้อยละ 1.5 และอื่นๆ อีกร้อยละ 2.2 มีฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอยู่มากกว่าห้าแสนฟาร์มกระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ (ส่วนเศรษฐกิจการประมง 2555)

เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย มีพื้นที่ที่ใช้เพาะเลี้ยงเฉลี่ยฟาร์มละ 2.5 ไร่ มีเฉพาะผู้เพาะเลี้ยงกุ้งและผู้เพาะเลี้ยงหอยที่มีพื้นที่การเลี้ยงเฉลี่ยเกินสิบไร่ต่อฟาร์ม และในรายที่เลี้ยงสัตว์น้ำจืดขนาดพื้นที่เฉลี่ยต่อฟาร์มมีขนาดเล็กกว่าผู้เพาะเลี้ยงชายฝั่ง คือเฉลี่ยฟาร์มละไม่ถึงสองไร่ และที่ตั้งยังกระจุกกระจายตามพื้นที่ที่มีการเลี้ยง (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2555)

1.2.3 โครงสร้างการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน

ผลการศึกษาของ Lymer และคณะ ในปี ค.ศ. 2008 พบว่า สัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยงกันมากในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ได้แก่ กุ้งขาว ปลานิล ปลานวลจันทร์ทะเล ปลาสวาย ปลาในหอยแมลงภู่ ปลายี่สกเทศ และ ปลาดูเพียน ชนิดของสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยงมีแนวโน้มหลากหลายมากขึ้นในระยะหลัง (Lymer et al. 2008)

ประเทศไทยเป็นผู้นำการผลิตกุ้งขาวในภูมิภาคอาเซียน แต่ยังเป็นรองประเทศจีน ซึ่งมีผลผลิตมากกว่าไทยถึงหนึ่งเท่า ผู้ผลิตกุ้งขาวจากภูมิภาคอาเซียนในอันดับรองลงไปจากไทยคือ เวียดนามและอินโดนีเซีย

สำหรับปลานิล จีนเป็นผู้ผลิตอันดับหนึ่ง ตามมาด้วยอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ ไทยเป็นผู้ผลิตอันดับที่สี่ และยังมี มาเลเซีย สปป.ลาว และ สหภาพพม่า เป็นผู้ผลิตที่สำคัญในกลุ่มอาเซียน แต่ในการส่งออกปลานิล จีนเป็นผู้นำการส่งออก ตามมาด้วยไต้หวัน ไทยเป็นผู้ส่งออกปลานิลอันดับที่สามโดยปริมาณการส่งออกยังน้อยกว่าจีนและไต้หวันอยู่มาก

ปลานวลจันทร์ทะเล (Milkfish *Chanos chanos*) เลี้ยงกันมากในฟิลิปปินส์ ผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงปลานวลจันทร์ทะเลรองจากฟิลิปปินส์คืออินโดนีเซีย ทั้งสองประเทศเป็นผู้นำในการเพาะเลี้ยงปลานวลจันทร์ทะเลในภูมิภาคนี้ การเพาะเลี้ยงปลานวลจันทร์ในประเทศไทยมีรายงานเฉพาะการเลี้ยงปลานวลจันทร์ในน้ำจืดที่เรียกกันว่านวลจันทร์เทศ (*Ctirrhinus mrigala*) เป็นคนละชนิดกับปลานวลจันทร์ทะเล

ประเทศเวียดนามเป็นผู้ผลิตและส่งออกปลาสวาย ซึ่งเป็นชนิด *Pangasius boucouiti* ที่รู้จักกันในประเทศไทยในชื่อปลาเผาหรือปลาโม่ เป็นสำคัญ เวียดนามได้พัฒนาการเพาะเลี้ยงปลาสวายอย่างรวดเร็ว และสามารถเข้าไปครองตลาดสหภาพยุโรปได้ถึงร้อยละสิบของตลาดปลาน้ำจืดชนิดที่แลเป็นชิ้น (Fillet) ในตลาดนี้ เวียดนามสามารถพัฒนาผลผลิตปลาน้ำจืดชนิดนี้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในตลาดต่างประเทศ ส่งผลให้การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในเวียดนามพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว

ในกลุ่มของปลาในมีปลาหลากหลายชนิดและเมื่อรวมกลุ่มปลาดูเพียนไว้ในกลุ่มนี้ด้วย ประเทศสมาชิกอาเซียนที่เป็นผู้นำในการผลิตสัตว์น้ำในกลุ่มนี้ ได้แก่ อินโดนีเซีย พม่า ไทย และ สปป.ลาว ตามลำดับ

สำหรับหอยแมลงภู่ผู้นำในการผลิตจากอาเซียนคือ ไทย และ ฟิลิปปินส์

สหภาพพม่าเป็นผู้นำในการเพาะเลี้ยงปลายี่สกเทศในอาเซียน มีการเลี้ยงปลายี่สกเทศใน สปป.ลาวและประเทศไทย แต่มีปริมาณน้อยเป็นประมาณร้อยละสิบและร้อยละห้าของที่เลี้ยงในสหภาพพม่า

มีโอกาสการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจากอุปสงค์สัตว์น้ำที่เพิ่มขึ้นและการเข้าไปทดแทนผลผลิตที่ลดลงจากการทำประมงตามแหล่งน้ำธรรมชาติ แต่จำเป็นต้องพัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพและความปลอดภัยตามมาตรฐานสากล เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำรายย่อยต้องมีการปรับกระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐาน ทั้งนี้ควรมีการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อสร้างเสริมศักยภาพใน

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ หนึ่งควรมีการปรับปรุงอาหารสัตว์น้ำที่ใช้ให้ได้มาตรฐานและมีต้นทุนที่ลดลงเพื่อให้เกษตรกรรายย่อยได้ใช้ ในส่วนของการบริหารจัดการของรัฐควรมีการดำเนินการจดทะเบียนเพื่อสนับสนุนการสืบมาตรฐาน (Traceability) การออกใบรับรอง (Certification) และ การวางแผนการใช้พื้นที่และทรัพยากรอย่างบูรณาการร่วมกับภาคการผลิตอื่นๆ เพื่อให้มีการใช้พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอย่างเหมาะสม

ในการประชุม Meeting Social and Economic Challenges on Aquaculture in Southeast Asia ที่จัดขึ้นโดย Southeast Asian Fisheries Development Center (SEAFDEC) ในปีค.ศ.2010 Tokrisna รายงานว่า การพัฒนาเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในภูมิภาคอาเซียน มีผลทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม ควรมีการประเมินค่าผลที่เกิดขึ้นแก่ระบบนิเวศและนำมาประกอบการตัดสินใจลงทุนพัฒนา นอกจากนั้นการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำยังอาจมีผลต่อกิจกรรมอื่นๆในพื้นที่ เช่น การท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ตั้งแต่ต้นน้ำ คือ การเพาะพัก การผลิตอาหารสัตว์น้ำไปจนถึงปลายน้ำ คือ การแปรรูป ทั้งยังเป็นแหล่งรายได้ ไม่ว่าในรูปของค่าจ้างเพื่อการทำงานในการเลี้ยงเชิงพาณิชย์ ในรูปรายได้ของผู้เพาะเลี้ยงรายย่อย หรือ ในรูปมูลค่าเพิ่มจากผลผลิตที่ตกแก่อุตสาหกรรม ผลผลิตที่ได้จากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เป็นแหล่งอาหารที่ให้ความมั่นคงทางอาหาร เป็นแหล่งทำรายได้จากการส่งออก ประเด็นที่ควรพิจารณาในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ คือ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำควรเป็นไปในลักษณะยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งควรให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทร่วมกับภาครัฐในการบริหารจัดการ วิธีการเพาะเลี้ยงที่นำมาใช้ควรเป็นวิธีที่ไม่ส่งผลเสียต่อระบบนิเวศหรืออย่างน้อยต้องคำนึงถึงผลกระทบวงนอก (Externalities) ที่เกิดขึ้นและนำมาคิดเป็นต้นทุนแก่ผู้ก่อผลกระทบเพื่อควบคุมการพัฒนาให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ควรพัฒนาผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ในเรื่องของมาตรการการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี การรวมกลุ่มในลักษณะของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนสามารถเพิ่มอำนาจการต่อรองเพื่อลดปัญหาการกีดกันการค้าสินค้าสัตว์น้ำลงได้ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีมาตรฐานควรมีเกณฑ์ความร่วมมือที่พัฒนาขึ้นเป็นสากลที่สามารถนำมาใช้และขยายผลในหมู่ผู้เพาะเลี้ยงได้ เช่น Better Management Practice (BMP), Good Aquaculture Practice (GAP), Code of Conduct for Responsible Aquaculture Practice (CCRAP), Euro Retailer Produce Working Group of Good Agriculture Practice (EUREPGAP) และ Global Partnership of Good Agriculture Practice (GPGAP) ภาครัฐควรถ่ายทอดข้อมูลให้ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้รับทราบเกณฑ์เพื่อเป็นแนวปฏิบัติและพัฒนาคุณภาพผลผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการส่งออก ตลอดจนพัฒนาแนวทางการออกใบรับรองสำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งควรจะเป็นไปในแนวทางเดียวกันสำหรับในภูมิภาคอาเซียน ที่สำคัญคือการเสริมความสามารถของผู้เพาะเลี้ยงรายย่อย โดย การพัฒนาการรวมกลุ่มเกษตรกร การส่งเสริมโดยภาครัฐทั้งในเรื่องของแหล่งทุนและการถ่ายทอดความรู้ และการตลาด ทั้งนี้อาจเริ่มจากการประเมินสถานะเศรษฐกิจสังคมของชุมชนที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อให้เข้าใจสถานะของเกษตรกรและสถานะแวดล้อม รวมทั้งสถานะทางกายภาพของพื้นที่ เครื่องมือที่จะนำมาใช้

ประเมินชุมชน ได้แก่ Context-Input-Process-Product (CIPP) Strength-Weakness-Opportunity-Threat (SWOT) การวิเคราะห์ตลาด และการจัดการโซ่อุปทาน เพื่อนำมาวางแผนพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่ สร้างเสริมความสามารถให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ (Tokrisna 2010)

1.2.4 การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยและการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

หากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยเป็นการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ให้ผลผลิตสูง และเป็นผลผลิตที่มีคุณภาพ การเปิดเสรีการลงทุนในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอาจเป็นผลดีในข้อที่จะช่วยดึงดูดการลงทุนเข้ามาในประเทศ ช่วยพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศ เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอาจมีทางเลือกในการเลือกซื้อปัจจัยการผลิตทั้งพันธุ์และอาหารสัตว์น้ำ รวมทั้งทางเลือกในการขายผลผลิต สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรในประเทศ ดังที่เคยเป็นมาในการพัฒนาการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ซึ่งประเทศไทยมีโอกาสดจากความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติในระยะที่เริ่มการพัฒนา แต่ในขณะเดียวกันหากไม่มีการควบคุมผลกระทบสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่เกิดขึ้นก็อาจนำไปสู่ความสูญเสียดังที่เกิดขึ้นในการล่มสลายของการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ¹ อันเป็นเหตุให้ประเทศไทยต้องหันมาเลี้ยงกุ้งขาวอยู่ในปัจจุบัน

นอกจากในเรื่องของการลงทุนที่อาจเกิดขึ้นจากการเปิดเสรีการลงทุนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ประเทศไทยยังอาจได้รับโอกาสในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีโอกาสการจ้างงานมากขึ้น ตลอดจนอาจมีการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในรูปแบบฟาร์มพันธะสัญญา (Contract farming) ผู้ประกอบธุรกิจก็อาจมีช่องทางการลงทุนในประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น มีโอกาสมากขึ้นในการร่วมมือกันส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจากภูมิภาค (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2555)

แต่ข้อเสียที่อาจเกิดขึ้นจากการเปิดเสรีการลงทุนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ คือ อาจทำให้กิจการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเปลี่ยนไปเป็นของนักลงทุนต่างชาติ หากไม่มีระเบียบการเคลื่อนย้ายเงินทุนที่เหมาะสม นักลงทุนต่างชาติอาจเคลื่อนย้ายผลประโยชน์กลับไปประเทศของตนได้ เกษตรกรรายย่อยอาจแข่งขันไม่ได้ต้องเลิกอาชีพนี้ไป นักลงทุนต่างชาติอาจนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำที่มีราคาถูกเข้ามาตีตลาดสินค้าสัตว์น้ำไทย และหากขาดการควบคุมที่เหมาะสม อาจเกิดผลเสียต่อระบบนิเวศในประเทศ นักลงทุนต่างชาติอาจนำเข้าพันธุ์สัตว์น้ำที่ไม่มีในประเทศไทยและอาจเป็นภัยต่อพันธุ์สัตว์น้ำในประเทศ (Invasive alien species) ตลอดจนอาจนำเข้าพันธุ์สัตว์น้ำที่ควรสงวนไว้ในประเทศไทยไปใช้ในต่างประเทศ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2555)

ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการเปิดเสรีการลงทุนและการค้าสินค้าสัตว์น้ำ คือการที่เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำส่วนใหญ่ของไทยเป็นเกษตรกรรายย่อยที่มีต้นทุนการผลิตสูง อาจไม่สามารถแข่งขันกับการลงทุนของต่างชาติได้ อาจมีปัญหการเข้ามาใช้ทรัพยากรในประเทศโดยนักลงทุน

¹ ดูรายละเอียดใน Tokrisna (2006)

ต่างชาติ ทั้งเกษตรกรไทยอาจยังขาดข่าวสารข้อมูลการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทยเพื่อให้แข่งขันได้ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทั้งในด้านทักษะการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตและการแปรรูป ทักษะทางการตลาด ตลอดจนการรวมกลุ่มการผลิตและการตลาด เพื่อเพิ่มรายได้และความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำรายย่อยของประเทศไทย (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2555)

กรมประมงได้วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยไว้ดังนี้ จุดแข็งของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยอยู่ที่ การมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของประเทศอยู่ในจุดที่เหมาะสม มีองค์ความรู้ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เกษตรกรมีทักษะพร้อมที่จะปรับตัว มีโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้ออำนวยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคเดียวกัน มีอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่เข้มแข็ง ภาครัฐและเอกชนพร้อมที่จะปรับตัวตามมาตรฐานสากล มีเครือข่ายถ่ายทอดองค์ความรู้ และ ควบคุมกำกับดูแล รัฐสนับสนุนการขยายตลาดภายในประเทศและการยกระดับมาตรฐานสินค้า ทั้งยังมีสัตว์น้ำหลายชนิดที่สามารถพัฒนาเป็นสัตว์น้ำเศรษฐกิจได้ แต่ก็มีจุดอ่อน คือ ต้นทุนการผลิตสูงชัน งบประมาณด้านการวิจัยและพัฒนายังไม่เพียงพอ ข้อมูลยังขาดความชัดเจน ยังไม่มีการบูรณาการกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นรายย่อย เข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ยาก ยังไม่สามารถรวมกลุ่มได้อย่างเข้มแข็ง ในส่วนของโอกาสจากปัจจัยภายนอก คือ แนวโน้มความต้องการบริโภคสัตว์น้ำของประชากรโลกที่เพิ่มขึ้น โดยต้องอาศัยผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงเข้ามาทดแทนผลจับตามแหล่งน้ำธรรมชาติที่ลดลง ในส่วนของอุปสรรค ได้แก่ การกีดกันทางการค้าในรูปแบบที่ไม่ใช่ภาษี ผลกระทบเชิงลบที่มีต่อระบบนิเวศที่อาจเกิดขึ้น ความผันผวนของราคาที่เกิดจากปัจจัยภายนอกเช่น ค่าเงินบาทและผลผลิตของประเทศอื่นๆ และภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศที่มีผลต่ออุณหภูมิและความเค็มของน้ำ (กรมประมง 2554) ควรนำปัจจัยเหล่านี้มาประเมินเพื่อประกอบการหาข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาศักยภาพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทย

1.2.5 นโยบายการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศไทย

ในด้านนโยบายการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ กรมประมงได้จัดทำแผนแม่บทการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศไทย ปี พ.ศ.2555 - 2559 โดยกำหนดวิสัยทัศน์ไว้เป็น “เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำยั่งยืน ผลผลิตมั่นคงและปลอดภัย” และกำหนดยุทธศาสตร์ไว้เจ็ดด้าน ประกอบด้วย การเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำ การส่งเสริมและฟื้นฟูแหล่งเลี้ยงสัตว์น้ำ การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี การพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้มีคุณภาพ ปลอดภัย และได้มาตรฐาน การส่งเสริมและพัฒนาการตลาด การสร้างเสริมความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของเกษตรกร/องค์กรเกษตรกรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการพัฒนาศักยภาพขององค์กร/บุคลากรด้านการบริหารจัดการการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ที่ผ่านมามีการจัดทำยุทธศาสตร์กุ้ง (พ.ศ. 2553 – 2556) และยุทธศาสตร์การพัฒนาปลานิล (พ.ศ.

2553 – 2557) ในแผนแม่บทการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและยุทธศาสตร์การพัฒนาปลานิล แม้จะได้รวมเอาการพัฒนาการรวมกลุ่มเพื่อสร้างเสริมความเข้มแข็งของเกษตรกรเข้าไว้ในการกำหนดนโยบาย แต่โดยรวมแล้วนโยบายการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศไทยยังให้ความสำคัญหลักในการพัฒนาเพื่อทำรายได้จากการส่งออก

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อสร้างเสริมความสามารถของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทยให้แข่งขันอยู่ได้ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์สถานภาพและอนาคตของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทยเพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาให้เกษตรกรไทยสามารถแข่งขันได้ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์สภาพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทย
2. ศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศกลุ่มสมาชิกอาเซียนอื่นๆ
3. เสนอแนะนโยบายการพัฒนาความสามารถเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทย โดยเฉพาะผู้เลี้ยงสัตว์น้ำรายย่อยที่ยังมีปัญหาด้านทุนการผลิตสูง มีอุปสรรคด้านการกระจายสินค้า และยังขาดการรวมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

1.4 ระเบียบวิธีวิจัย

1.4.1 การศึกษาและวิเคราะห์สภาพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของไทย

ขอบเขตของข้อมูลที่รวบรวม จะครอบคลุมสัตว์น้ำที่สำคัญในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศไทยสิบสองชนิด ในการเพาะเลี้ยงชายฝั่งได้แก่ กุ้งขาว ปลากะพงขาว ปลากะรัง หอยแครง หอยแมลงภู่ และหอยนางรม ในการเพาะเลี้ยงในน้ำจืด ได้แก่ ปลานิล ปลาดุก ปลาตะเพียน ปลาสลิด ปลาสวาย และ กุ้งก้ามกราม โดยมีขั้นตอนดังนี้

- รวบรวมและวิเคราะห์ผลการศึกษามีผู้ทำไว้แล้ว จากหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมประมง และ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และ รายงานการศึกษา/วิจัยที่จัดทำโดยหน่วยงานวิจัย และสถาบันการศึกษา ประมวลผลที่ได้เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานด้านสถานะการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทย
- สัมภาษณ์เชิงลึก ตัวแทนเกษตรกร ผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

- ลงสังเกตการณ์ในพื้นที่เพาะเลี้ยงหลัก พบเกษตรกร จัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ในพื้นที่ศึกษา เก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ไม่มีรายงานผลการศึกษาจากแหล่งทุติยภูมิ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรเพื่อกรอกแบบสอบถามในพื้นที่เพาะเลี้ยงที่สำคัญ กำหนดจำนวนตัวอย่างเกษตรกรไว้หารายต่อชนิดของสัตว์น้ำที่ศึกษาในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้กำหนดเลือกตัวอย่างเกษตรกรจากจังหวัดที่มีจำนวนผู้เลี้ยงสัตว์น้ำแต่ละชนิดอยู่มากตามสถิติของกรมประมงดังนี้² (ดูรายละเอียดในตารางภาคผนวกที่ 1.1)

- สัตว์น้ำชายฝั่ง: กุ้ง – สุราษฏร์ธานี ปลากระพงขาว – สงขลา ปลากะรัง – กระบี่และสงขลา หอยแครง – สุราษฏร์ธานี หอยแมลงภู่ – สมุทรสงคราม หอยนางรม – สุราษฏร์ธานี

- สัตว์น้ำจืด: ปลานิล – ขอนแก่น ปลาดุก – สุรินทร์ ปลาดูบ – ชัยภูมิ ปลาสลิด – สมุทรปราการ ปลาสวาย – นครสวรรค์ กุ้งก้ามกราม – นครปฐม

1.4.2 การศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ

ขอบเขตของการศึกษาจะยึดสัตว์น้ำที่สำคัญของไทยตามที่ระบุไว้ข้างต้นเป็นหลัก และรวบรวมข้อมูลการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเหล่านี้ในประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับศักยภาพในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำระหว่างประเทศไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ โดยมีขั้นตอนดังนี้

- รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสถานะการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดที่เป็นสัตว์น้ำหลักของการเพาะเลี้ยงในประเทศไทยที่มีการเลี้ยงในประเทศกลุ่มสมาชิกอาเซียน

- รวบรวมข้อมูลการส่งออกสัตว์น้ำที่สำคัญจากประเทศกลุ่มสมาชิกอาเซียน เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพการค้า โดยวิธีของการกำหนด Positioning ของสินค้าสัตว์น้ำที่ส่งออกเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศสมาชิกกลุ่มอาเซียนอื่นๆ พิจารณาจากอัตราเติบโตของการค้า ส่วนแบ่งตลาด และปริมาณการค้า โดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์ BCG แบ่งกลุ่มศักยภาพการค้าออกเป็นสี่กลุ่ม ได้แก่

- กลุ่มดาว เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพสูง มีอัตราการเติบโตของการค้าและส่วนแบ่งตลาดสูงกว่าเฉลี่ย

- กลุ่มวัวเงิน เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพปานกลาง โดยยังมีปริมาณการค้าสูงมีส่วนแบ่งตลาดสูงกว่าเฉลี่ย แต่อัตราเติบโตต่ำกว่าเฉลี่ย เป็นข้อจำกัดในการพัฒนาการค้า มีโอกาสเสียส่วนแบ่งการค้าให้แก่กลุ่มแรก

- กลุ่มคำถาม เป็นกลุ่มที่ยังมีปริมาณการค้าต่ำ ส่วนแบ่งตลาดต่ำกว่าเฉลี่ย แต่อัตราเติบโตสูงกว่าเฉลี่ย ยังมีโอกาสในการหาช่องทางพัฒนาการค้าต่อไป

²ดูรายละเอียดพื้นที่ที่ศึกษาในตารางภาคผนวกที่ 1.1

■ กลุ่มสุนัข เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพต่ำ มีปริมาณการค้าต่ำ ทั้งส่วนแบ่งตลาดและอัตราเติบโตต่ำกว่าเฉลี่ย

● วิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำระหว่างประเทศไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ

1.4.3 การเสนอแนะนโยบายการพัฒนาความสามารถของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทย เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

มีขั้นตอนดังนี้

● ประมวลผลการศึกษาและวิเคราะห์ในสองประเด็นข้างต้น วิเคราะห์อุปสรรคของการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของไทย โดยเฉพาะในกรณีของเกษตรกรรายย่อย ในปัญหาของต้นทุนการผลิต การกระจายสินค้า ช่องทางการรวมกลุ่ม เพื่อพัฒนาศักยภาพความเข้มแข็งของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อรองรับการก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

● เสนอแนวทางการพัฒนาความสามารถของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทยในขั้นต้น

● จัดประชุมระดมความคิดเห็นครั้งที่หนึ่ง จากผู้แทนกลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทย

● จัดประชุมระดมความคิดเห็นครั้งที่สอง จากตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกภาคส่วน ทั้ง ผู้แทนภาครัฐที่เกี่ยวข้องการสร้างเสริมความสามารถของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทย ผู้แทนกลุ่มเกษตรกร ผู้แทนผู้ประกอบการภาคธุรกิจในระดับการค้า การแปรรูป และการส่งออก ผู้แทนสมาคมผู้เลี้ยงปลาไทย และผู้แทนสมาคมผู้เลี้ยงกุ้งไทย และผู้แทนสมาคม/กลุ่มอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

● ประมวลและวิเคราะห์เพื่อเสนอแนวทางประกอบการกำหนดนโยบายการพัฒนาความสามารถของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทย โดยนำผลที่ได้จากการประชุมระดมความคิดเห็นทั้งสองครั้งมาประมวลกำหนดแนวนโยบาย

1.5 ผลการศึกษา

หลังจากบทนำ ในรายงานผลการศึกษาบทที่สองเป็นเรื่องของแนวทางของรัฐในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทย ซึ่งให้ความสำคัญกับบทบาทของภาครัฐในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทย

ตามมาด้วยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแต่ละชนิด แยกออกเป็น กุ้งขาวในบ่อที่สาม ปลากระพงขาวและปลากะรังในบ่อที่สี่ หอยสามชนิด คือ หอยแครง หอยแมลงภู่ และ หอยนางรมในบ่อที่ห้า และสัตว์น้ำจืด ได้แก่ ปลานิล ปลาดุก ปลาสลิด ปลาตะเพียน ปลาสวาย และ กุ้งก้ามกราม ในบ่อที่หก

สำหรับสัตว์น้ำแต่ละชนิดในบทที่สามถึงบทที่หก ได้รายงานข้อมูลเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดนั้นๆในประเทศไทย ประกอบด้วยพัฒนาการการเพาะเลี้ยง รูปแบบการเพาะเลี้ยง ข้อมูลการเพาะเลี้ยงและผลผลิต ต้นทุนและรายได้ ราคาและการตลาด การรวมกลุ่มของเกษตรกร จบลงด้วยปัญหาและอุปสรรคของการเพาะเลี้ยง ซึ่งรวบรวมข้อมูลมาจากการศึกษาที่มีผู้ทำไว้แล้ว และเพิ่มเติมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้แทนเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทย ผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลส่วนหนึ่งที่ได้จากการจัดประชุมกลุ่มย่อยสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่

ตามมาด้วยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแต่ละชนิดในพื้นที่ที่ศึกษา ประกอบด้วย สภาวะเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร การเพาะเลี้ยงในพื้นที่ และความคิดเห็นของเกษตรกรในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ข้อมูลในส่วนนี้ได้มาจากการจัดประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่ที่ศึกษา และสัมภาษณ์ตัวอย่างเกษตรกร โดยเลือกตัวอย่างจากพื้นที่ที่มีรายงานสถิติจากกรมประมงว่าเป็นพื้นที่เพาะเลี้ยงที่สำคัญ และประสานงานกับเจ้าหน้าที่จากกรมประมงในการลงพื้นที่รายละเอียดพื้นที่ที่เลือกศึกษาสำหรับสัตว์น้ำแต่ละชนิดแสดงไว้ในตารางภาคผนวกที่ 1.1

จากนั้นเป็นรายงานการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแต่ละชนิดที่ศึกษาในภูมิภาคอาเซียน เพื่อให้ทราบสถานะของการเพาะเลี้ยงในประเทศไทยเปรียบเทียบกับ การเพาะเลี้ยงในประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ จบลงด้วยการส่งออกและการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำแต่ละชนิดระหว่างประเทศไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ซึ่งใช้ข้อมูลสถิติการค้าจากกระทรวงพาณิชย์มาวิเคราะห์ศักยภาพการค้า ผลการศึกษาในบทที่สามถึงบทที่หกเป็นข้อมูลที่ใช้ประกอบการวิเคราะห์โอกาสการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแต่ละชนิดของประเทศไทยในอนาคต

บทที่เจ็ดเป็นการวิเคราะห์การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน โดยกล่าวถึงความสำคัญของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในภูมิภาคอาเซียน การใช้ผลผลิตจากภาคการประมงของประเทศสมาชิกอาเซียน และการเพาะเลี้ยงในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน ประกอบด้วยการพัฒนาและโครงสร้างการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในแต่ละประเทศ ซึ่งเป็นข้อมูลเปรียบเทียบสถานภาพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน

บทที่แปดเป็นผลการวิเคราะห์ศักยภาพการค้าสินค้าสัตว์น้ำของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในตลาดอาเซียนเพื่อให้ทราบสถานภาพการค้าระหว่างกลุ่มอาเซียน ตามมาด้วยบทที่เก้าเป็นผลการวิเคราะห์ศักยภาพการค้าสินค้าสัตว์น้ำของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในประเทศคู่ค้าหลักนอกภูมิภาคอาเซียน ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป กลุ่มประเทศตะวันออกกลาง ญี่ปุ่น และ จีน การวิเคราะห์ในสองบทนี้ใช้ข้อมูลสถิติการค้าจาก International Trade Centre ซึ่งแบ่งสัตว์น้ำออกเป็นห้ากลุ่ม ได้แก่ กุ้ง ปลา หอยแครง หอยแมลงภู่ และหอยนางรม

บทสุดท้ายเป็นแนวทางการพัฒนาความสามารถของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทย ซึ่งกล่าวถึง โอกาสการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแต่ละชนิด พบว่าประเทศไทยมีความสามารถในการเพาะเลี้ยงกุ้งขาวอย่างชัดเจน มีการพัฒนารุดหน้ากว่าประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ แต่การเพาะเลี้ยงกุ้งได้พัฒนามาใกล้เต็มศักยภาพการผลิต การเป็นประชาคม

เศรษฐกิจอาเซียนจะช่วยให้ประเทศไทยเพิ่มผลผลิตกุ้งได้จากการร่วมลงทุนพัฒนาขยายฐานการผลิตในประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆที่มีพื้นที่เพาะเลี้ยงที่เอื้ออำนวย เช่น ในสหภาพพม่า การพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยที่ผ่านมามีการพัฒนาการเพาะเลี้ยงกุ้งเป็นสำคัญ เกือบครึ่งหนึ่งของผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมาจากกุ้ง ในอนาคตการเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำจากการเพาะเลี้ยงในประเทศไทยจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาเพิ่มผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ นอกไปจากกุ้ง โอกาสการพัฒนาเรียงตามลำดับจะได้แก่ ปลานิล ปลาดุก ปลาตะเพียน กุ้งก้ามกราม ปลาสวาย ปลาสลิด ปลากะพงขาว และ ปลากะรัง การพัฒนาการเพาะเลี้ยงหอยทั้งสามชนิดยังต้องแก้ปัญหาพื้นที่เลี้ยงที่เสื่อมโทรม

แนวทางการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ควรเป็นสำหรับประเทศไทย คือ การเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ การมีการผลิตและผลผลิตที่มีคุณภาพ และการลดต้นทุนการผลิต ซึ่งทำได้โดย 1) การพัฒนาปัจจัยการผลิต ให้มีพันธุ์สัตว์น้ำที่มีคุณภาพและพอเพียง มีต้นทุนอาหารสัตว์น้ำที่ไม่สูงเกินไป และให้ความสนับสนุนการหาแหล่งทุนสำหรับพัฒนาการเพาะเลี้ยง 2) การจัดการการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี 3) การพัฒนาเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ให้มีอัตราการเจริญเติบโตที่ดี อัตรารอดสูง ระยะเวลาเลี้ยงที่เหมาะสม มีอัตราแลกเนื้อสูง ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ โดยต้นทุนไม่สูงเกินไป 4) การรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เพื่อให้มีอำนาจต่อรองกับผู้ค้า มีความเข้มแข็งด้านการตลาด และร่วมกันพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ 5) สร้างความเข้มแข็งด้านการตลาดและราคา ซึ่งนอกจากจะอาศัยการรวมกลุ่มเกษตรกร ยังต้องให้โอกาสเกษตรกรเข้าถึงข้อมูลข่าวสารการตลาดและราคา รวมทั้งการวิจัยตลาดเพื่อพัฒนาผลผลิตสัตว์น้ำให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด 6) ส่งเสริมภาคธุรกิจให้มีบทบาทในการแปรรูปเพิ่มมูลค่าสินค้าสัตว์น้ำ ขยายตลาดส่งออก และร่วมลงทุนในภูมิภาคอาเซียน 7) ส่งเสริมการส่งออกทั้งในภูมิภาคอาเซียนและในประเทศปลายทางนอกภูมิภาคอาเซียน พร้อมทั้งกำหนดมาตรฐานสินค้านำเข้าให้มีคุณภาพไม่น้อยกว่าผลผลิตที่ได้จากการเพาะเลี้ยงในประเทศ 8) กำหนดนโยบายการพัฒนาเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่เป็นรูปธรรม และให้ความสำคัญแก่การรักษาภาวะแวดล้อมเพื่อการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ยั่งยืน

บทที่ 2

แนวทางของรัฐในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทย

บทนี้กล่าวถึงแนวทางและบทบาทของภาครัฐโดยเฉพาะกรมประมงในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของไทย เพื่อให้ภาพพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่เกิดขึ้น เริ่มจากความเป็นมาของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ตามมาด้วยโครงสร้างพื้นฐานของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทย ซึ่งกล่าวถึง การรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การประกันราคาสัตว์น้ำ ตลาดสัตว์น้ำ ปัญหาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศไทย นโยบายรัฐ และแนวทางของรัฐในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทย ประกอบด้วย การเพาะเลี้ยงภายใต้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนแม่บทการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศไทย ตลอดจนยุทธศาสตร์การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำสองชนิดที่ได้ดำเนินการแล้ว คือ ยุทธศาสตร์กุ้งไทย และ ยุทธศาสตร์การพัฒนาปลานิล การดำเนินงานของรัฐเพื่อรองรับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนสำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทย นโยบายและแนวทางของรัฐในการส่งเสริมความสามารถของผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทยให้สามารถแข่งขันได้ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และความร่วมมือด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำระหว่างกรมประมงกับหน่วยงานหรือองค์กรต่างประเทศ

2.1 พัฒนาการการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทย

2.1.1 พัฒนาการการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

ไพโรจน์ (2530) กล่าวถึงความเป็นมาของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งในประเทศไทยไว้ดังนี้ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง หมายถึง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในแหล่งน้ำกร่อย ตามบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเล ปากแม่น้ำ คลอง และทะเลสาบ รวมถึงการให้ประโยชน์พื้นที่ชายทะเลที่น้ำท่วมถึง บริเวณที่ดอนชายน้ำและป่าไม้ชายเลนที่เสื่อมสภาพ ตลอดจนย่นน้ำตื้นชายฝั่งเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ได้แก่ การเลี้ยงกุ้งทะเลหรือการทำนากุ้ง การเลี้ยงปลา การเลี้ยงหอย การเลี้ยงปู และสาหร่ายทะเล เป็นต้น แต่เดิมพื้นที่ชายฝั่งทะเลถูกทอดทิ้งไม่ได้ใช้ให้เกิดประโยชน์เพื่อการนี้กันอย่างจริงจัง แต่อาจกล่าวได้ว่าการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งบางประเภทได้ริเริ่มทำกันมาเป็นเวลานาน จนถึงปัจจุบันไม่น้อยกว่า 100 ปีแล้ว

ลักษณะของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งของประเทศไทยส่วนใหญ่ได้พัฒนาวิธีการ และหลักเกณฑ์โดยการสังเกต การเรียนรู้ และสร้างสมประสบการณ์ในเรื่องความเป็นอยู่ตามธรรมชาติของสัตว์น้ำที่มีแหล่งกำเนิดตามชายฝั่งทะเล ซึ่งเป็นบริเวณที่ชาวประมงจับสัตว์น้ำเพื่อการยังชีพ เป็นพื้นฐานในการริเริ่มทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมาแต่อดีต หรืออาจกล่าวได้ว่าการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งเป็นวิธีการลอกเลียนแบบจากธรรมชาติมาตั้งแต่อดีตริเริ่มประกอบกิจกรรมดังกล่าว เมื่อเวลาล่วงเลยไปความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษตกทอดสืบต่อกัน

มาถึงลูกหลาน ผนวกกับแนวความคิดในการปรับปรุงและสร้างสรรค์ ประสบการณ์ได้เพิ่มพูนขึ้น จนสามารถพัฒนาวิธีการเพาะเลี้ยงให้ได้รับผลดีโดยลำดับ จนเข้าสู่ยุคที่มีความก้าวหน้าทางวิชาการในปัจจุบัน ซึ่งเห็นได้จากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งหลายประเภทเป็นอาชีพหลัก เป็นที่สนใจของเกษตรกรและนักลงทุนเพื่อการผลิตสัตว์น้ำในระดับธุรกิจเพิ่มขึ้น

ในระยะเวลาประมาณห้าสิบปีที่ผ่านมา กรมประมงดำเนินการศึกษาทดลองและวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อยตลอดจนส่งเสริมให้คำแนะนำ สาธิตและฝึกอบรมวิธีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งแก่เกษตรกร ซึ่งได้รับความสนใจและยึดเป็นอาชีพกันทั่วไป เริ่มจากบริเวณชายฝั่งของอ่าวไทยตอนบน ในท้องที่จังหวัด สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร สมุทรสงคราม ชลบุรี และเพชรบุรี เพราะเป็นแหล่งที่เหมาะสมแก่การประกอบกิจกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง การเลี้ยงกุ้งนับเป็นอาชีพที่ทำกันอย่างจริงจัง เพราะได้รับผลตอบแทนคุ้มค่าแก่การลงทุน ส่วนจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกซึ่งได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด เกษตรกรได้ใช้ประโยชน์ที่ดินชายทะเล และแหล่งน้ำตื้นชายฝั่งเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกันมานาน สำหรับในท้องที่จังหวัดทางภาคใต้ เกษตรกรได้เริ่มให้ความสนใจทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งชนิดต่าง ๆ เมื่อประมาณ 40-50 ปีมานี้

ด้วยเหตุผลที่สภาพทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปัจจัยสำคัญอื่นๆ ตามชายฝั่งทะเลของประเทศไทย มีความเหมาะสมในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ กิจกรรมดังกล่าวจึงขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง มีการนำที่ดินชายทะเลทั้งในท้องที่จังหวัดทางภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ มาแปรสภาพใช้ประโยชน์มากขึ้น เพื่อที่จะสนับสนุนให้การพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งของประเทศเจริญรุดหน้าไป และก่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างจริงจัง กรมประมงได้พิจารณาสนับสนุน ทั้งมีการปรับปรุงระบบบริหาร การแบ่งส่วนราชการ และกำหนดหน้าที่รับผิดชอบให้เหมาะสมตามสถานการณ์ รวมทั้งพิจารณาจัดตั้งหน่วยงานต่างๆ เพิ่มขึ้น เพื่อรับผิดชอบในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เสริมสร้างประสิทธิภาพงานมาตามลำดับ

2.1.2 พัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด

ธีรพันธ์ (2530) กล่าวถึงพัฒนาการการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดในประเทศไทยว่า ในช่วงที่เริ่มการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์น้ำจืด กรมประมงมุ่งเน้นในงานบำรุงรักษาพันธุ์ปลาน้ำจืดในแหล่งน้ำทั่วไป โดยการสร้างสถานีบำรุงพันธุ์สัตว์น้ำจืด และสถานีประมงน้ำจืดในหลายจังหวัด โดยมีหน้าที่ “ผลิตพันธุ์สัตว์น้ำ ส่งเสริมและให้บริการด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ปรับปรุงแหล่งน้ำจืด เพื่อเพิ่มผลผลิตด้านการประมง และทำวิจัยด้านการประมงน้ำจืด โดยเน้นหนักเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่รับผิดชอบ” นอกจากนี้กรมประมงมีนโยบายจัดตั้งสำนักงานประมงจังหวัดขึ้นในทุกจังหวัด มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการควบคุมการทำประมงให้เป็นไปตามกฎหมายการประมง การอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ และการส่งเสริมอาชีพการประมงภายในจังหวัดที่ได้รับมอบหมาย

กรมประมงได้ริเริ่มให้มีการเลี้ยงปลาในหนองบึงธรรมชาติ ในปี 2490 เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นมีปลาน้ำจืดบริโภคเพิ่มมากขึ้น ซึ่งโครงการนี้ กรมประมงได้มอบหมายให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำ ชักจูงให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการบูรณะหนองบึง ให้มีสภาพเหมาะสมที่จะเลี้ยงปลาได้ หนองน้ำใดที่มีขนาดเล็กก็ส่งเสริมให้ร่วมกันช่วยบูรณะปรับปรุง ถ้าเป็นหนองน้ำที่มีขนาดใหญ่กรมประมงก็จะให้ความช่วยเหลือ เช่น สร้างทำนบกักเก็บน้ำและกำจัดสิ่งรบกวนในหนองน้ำ

การเลี้ยงปลาในหนองน้ำมุ่งทำเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปลาที่นำไปปล่อยลงเลี้ยงได้แก่ปลาสลิด ตะเพียนขาว และหมอเทศ ปลาที่ปล่อยลงเลี้ยงจะมอบให้ชาวบ้านช่วยกันดูแล ห้ามการจับปลาโดยเด็ดขาด ยกเว้นการจับลูกปลาสลิดไปเพาะเลี้ยง ในปีหนึ่งๆ เปิดให้จับปลาครั้งเดียว ในระหว่างวันขึ้น 9-10 ค่ำ เดือน 3 โดยมีการประกาศให้ทราบทั่วกัน มีการจำหน่ายบัตรอนุญาตจับปลาราคาแตกต่างกันตามชนิดเครื่องมือ รายได้นำไปบำรุงวัดและศาสนา

การเลี้ยงปลาน้ำจืดในพื้นที่ส่วนตัวของเกษตรกรเริ่มขึ้นประมาณปี 2460 ด้วยการเลี้ยงปลาสลิดในบ่อ ต่อมาประมาณปี 2465 ได้มีการส่งลูกปลาจีนเข้ามาเลี้ยงที่บริเวณคลองไผ่สิงโตคลองเตย เป็นการเลี้ยงอย่างง่าย ๆ ส่วนการเลี้ยงปลาอย่างมีหลักเกณฑ์เริ่มขึ้นประมาณปี 2476 แต่การเลี้ยงปลาในสมัยนั้น ยังคงอยู่ในวงแคบและจำกัด ด้วยคนไทยยังไม่สนใจและไม่แน่ใจว่าจะยึดเป็นอาชีพได้

กรมประมงได้เริ่มรณรงค์เพื่อส่งเสริมการเพาะเลี้ยงปลาในบ่อให้ถึงประชาชนเป็นครั้งแรกเมื่อปี 2494 เริ่มจากการเลี้ยงปลาในนาข้าวและต่อมากลายเป็นเลี้ยงปลาในนาปลาขึ้นในปี 2500 ที่จังหวัดสมุทรปราการ และยังมีมีการเลี้ยงปลารวมกับการทำสวน และการเลี้ยงสัตว์ในรูปแบบของไร่นาสวนผสมที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ในช่วงเดียวกันมีการเลี้ยงปลาในร่องสวนเกิดขึ้น ต่อมาได้มีการเลี้ยงปลาดุกในบ่อแบบหนาแน่น โดยใช้ปลาเปิดเป็นอาหารในท้องที่จังหวัดสมุทรปราการ แล้วขยายสู่จังหวัดฉะเชิงเทรา สุพรรณบุรี นครปฐม หลังจากนั้น มีการเลี้ยงปลาช่อนด้วยวิธีการทำนองเดียวกันกับการเลี้ยงปลาดุก ส่วนการเลี้ยงปลาในกระชังซึ่งเดิมนิยมเลี้ยงแต่ปลาสาวยและปลาเทโพ ก็เปลี่ยนมาเลี้ยงปลาบู่และปลาชะโดมากขึ้น ต่อมากุ้งก้ามกรามกลายเป็นสัตว์น้ำที่นิยมเลี้ยงกันมากขึ้นและมีอัตราการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุดังกล่าว ปริมาณผลผลิตสัตว์น้ำจืดที่ได้จากการเพาะเลี้ยงจึงมีแนวโน้มสูงขึ้นเป็นลำดับ แม้ว่าจะยังไม่พอที่จะชดเชยส่วนที่ขาดหายไปของปริมาณที่จับจากธรรมชาติได้ แต่ก็ช่วยแบ่งเบาปัญหาการขาดแคลนปลาน้ำจืดบริโภคได้ในระดับหนึ่ง

การเลี้ยงปลาในหนองน้ำ ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดสร้าง “ทำนบปลา” แพร่หลายไปทั่วภาคอีสาน เป็นแหล่งผลิตปลาประจำหมู่บ้านในชนบท จนในที่สุดรัฐบาลได้เห็นความสำคัญของทำนบปลาที่มีต่อการกินดีอยู่ดีของราษฎรในชนบท จึงได้สนับสนุนให้กรมประมงจัดตั้ง “โครงการประมงหมู่บ้านในเขตพัฒนาชนบทยากจน” บรรจุไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529) โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อจัดตั้งแหล่งปลาประจำหมู่บ้านให้สามารถผลิตอาหารโปรตีนประเภทปลาสำหรับบริโภคในชนบทมากขึ้น

2. เพื่อใช้แหล่งน้ำซึ่งเกิดขึ้นโดยโครงการสร้างงานในชนบท หรือแหล่งน้ำอื่น เป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์น้ำในชนบท ทำให้ใช้ประโยชน์แหล่งน้ำได้เต็มที่ และมีอาหารโปรตีนประเภทสัตว์น้ำบริโภคมากขึ้น

3. เพื่อจัดตั้งประมงโรงเรียนให้สามารถผลิตปลาเพื่อเพิ่มอาหารโปรตีนจำพวกปลาให้แก่นักเรียน ตลอดจนเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแก่ครูและนักเรียน

4. เพื่อจัดซื้อพันธุ์ปลาจากราษฎรที่ได้ลงทะเบียนขายพันธุ์ปลาไว้ล่วงหน้ากับกรมประมง เพื่อใช้ปล่อยในแหล่งน้ำของโครงการฯ ซึ่งนอกจากจะช่วยแบ่งเบาภาระของกรมประมงในการผลิตพันธุ์ปลาแล้ว ยังช่วยเพิ่มรายได้และสนับสนุนอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาอีกด้วย

5. เผยแพร่ความรู้เรื่องการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเสริมสร้างความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง ตลอดจนความรู้ด้านการแปรรูป การถนอมอาหารจำพวกปลา และการบริโภคปลาอย่างถูกสุขลักษณะ และถูกต้องตามหลักโภชนาการ

6. เพื่อให้เกิดรายได้จากการจับปลา เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาหมู่บ้าน และให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้

ตามโครงการนี้ รัฐบาลจัดสรรงบประมาณให้กรมประมงดำเนินการเป็นเงินทั้งสิ้น 466.45 ล้านบาท เมื่อสิ้นสุดโครงการฯ ในปี 2529 กรมประมงได้สร้างแหล่งปลาประจำหมู่บ้าน 451 แห่ง ได้ปรับปรุงแหล่งน้ำที่เกิดจากการสร้างงานในชนบท (กสช.) เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการประมง 1,998 แห่ง และจัดตั้งบ่อปลาประจำโรงเรียน 300 แห่ง จะทำให้ได้ผลผลิตสัตว์น้ำเพิ่มขึ้นประมาณ ปีละ 2,100 ตัน คิดเป็นมูลค่า 42 ล้านบาท

การดำเนินงานตาม “โครงการประมงหมู่บ้านในเขตพัฒนาชนบทยากจน” ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ จึงได้มีการทำ “โครงการประมงหมู่บ้านในเขตพัฒนาชนบทพื้นที่ล้าหลัง” เกิดขึ้นในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-2534) ซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่องจากแผนฯ 5 โดยกำหนดเป้าหมายจัดตั้งทำนบปลาประจำหมู่บ้าน 575 แห่ง ดำเนินการเพิ่มผลผลิตการประมงต่อเนื่องจากแหล่งน้ำ กสช. 650 แห่ง จัดตั้งประมงโรงเรียน 500 แห่ง เพิ่มผลผลิตประมงในแหล่งน้ำอื่น 900 แห่ง และจัดสร้างบ่อปลาประจำหมู่บ้าน 3,525 แห่ง รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณเพื่อการนี้รวมทั้งสิ้น 697.5 ล้านบาท

การเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำจิตด้วยการเพาะเลี้ยงยังอยู่ในวงแคบและจำกัด ด้วยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมีข้อจำกัดอยู่มาก ประกอบกับการกำหนดแผนพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ผ่านมาไม่รัดกุม โดยมุ่งเพิ่มการผลิตสัตว์น้ำด้วยการขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงเป็นหลัก แผนปฏิบัติงานส่วนใหญ่จึงเน้นหนักเรื่องการผลิตพันธุ์สัตว์น้ำและการส่งเสริมเพื่อขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเท่านั้น ส่วนงานด้านเทคนิคการเพาะเลี้ยง การผลิตอาหารของสัตว์น้ำ การป้องกันและควบคุมโรคพยาธิ การแปรรูป การเก็บรักษาและการตลาดได้รับการพัฒนาไม่มาก ดังนั้น เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจึงไม่

สามารถแก้ไขได้ทันที่ ทำให้เกิดความสูญเสียในธุรกิจอุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น ปัญหาเกิดโรคระบาดในบ่อเลี้ยงปลาตก ปลาช่อน ปัญหาปริมาณสัตว์น้ำที่ผลิตได้มากจนล้นตลาด และมีราคาตกต่ำ เช่น ปลาสวาย หรือชนิดของสัตว์น้ำที่เลี้ยงมีตลาดจำกัด เช่น ปลาจีน นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการแย่งแย่งการใช้ประโยชน์ที่ดิน การหาสินเชื่อและแหล่งเงินทุน สนับสนุนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

2.2 โครงสร้างพื้นฐานของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทย

2.2.1 การรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

มีการรวมกลุ่มสองแบบคือการรวมกลุ่มระหว่างผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และการรวมกลุ่มในลักษณะ cluster มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การรวมกลุ่มระหว่างผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

การรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ส่วนใหญ่จะไม่จดทะเบียนเป็นกลุ่มนิติบุคคล หรือสหกรณ์ ทั้งนี้เกษตรกรให้เหตุผลว่ากฎ ระเบียบ มีเงื่อนไขยุ่งยากไม่สามารถปฏิบัติตามได้ ยกเว้นกลุ่มผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดที่มีมูลค่าสูงและต้องการดำเนินธุรกิจในเชิงพาณิชย์ เช่น กุ้ง ต่อมาในระยะหลังกรมส่งเสริมการเกษตรได้เปิดโอกาสให้เกษตรกรรวมตัวกันจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน ซึ่งระเบียบและขั้นตอนไม่ยุ่งยากจนเกินไป จึงมีกลุ่มเกษตรกรประมงหลายกลุ่มจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน เพื่อขอการสนับสนุนจากภาครัฐในการบริหารจัดการกลุ่มและการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีอีกหลายกลุ่มที่รวมตัวกันแบบธรรมชาติเพื่อวัตถุประสงค์ช่วยเหลือกันเองภายในระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม ในการบริหารจัดการธุรกิจการเพาะเลี้ยงของสมาชิกกลุ่ม

จากฐานข้อมูลของกรมประมง เกษตรกรประมงที่รวมกลุ่มกันส่วนใหญ่จะตั้งชื่อกลุ่มในลักษณะกว้างๆครอบคลุมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำหลายชนิด ไม่สามารถแยกการรวมกลุ่มเป็นรายชนิดสัตว์น้ำได้ชัดเจน พอจะแยกได้ตามรูปแบบการรวมกลุ่มเท่านั้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

1. สหกรณ์ เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำรวมตัวกันจดทะเบียนเป็นสหกรณ์รวม 25 สหกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 14.5 ของจำนวนกลุ่มผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทั้งหมด แยกเป็น สหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้ง 8 แห่ง (ร้อยละ 32 ของจำนวนสหกรณ์ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ) และสหกรณ์ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่นๆ (รวมกุ้ง) 17 แห่ง (ร้อยละ 68)³

2. กลุ่มจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำรวมตัวกันจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล รวม 22 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 12.8 ของจำนวนกลุ่มผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทั้งหมด ส่วนใหญ่จดทะเบียนโดยใช้ชื่อกลุ่มผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ไม่สามารถแยกชนิดสัตว์น้ำได้เพียงสามารถแยกพื้นที่เลี้ยงได้ เช่น กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์น้ำกร่อยมีจำนวน 20 แห่ง (ร้อยละ 90.9 ของ

³ ทะเบียนสหกรณ์

กลุ่มจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล) และกลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์น้ำจืดมีจำนวน 2 แห่ง (ร้อยละ 9.1 ของกลุ่มจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล)⁴

3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำรวมตัวกันจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รวม 21 กลุ่ม (ข้อมูลเฉพาะจังหวัดสตูล) คิดเป็นร้อยละ 12.2 ของจำนวนกลุ่มผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทั้งหมด แยกเป็นกลุ่มผู้เลี้ยงปลากะพงขาวจำนวน 11 กลุ่ม (ร้อยละ 52.4 ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน) กลุ่มผู้เลี้ยงปลากะรังจำนวน 5 กลุ่ม (ร้อยละ 23.8) และกลุ่มผู้เลี้ยงปลากะพงขาวและปลากะรังจำนวน 5 กลุ่ม (ร้อยละ 23.8)⁵

4. กลุ่มธรรมชาติ ปัจจุบันเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่รวมตัวกันแบบธรรมชาติไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล มีจำนวน 104 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 60.5 ของจำนวนกลุ่มผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทั้งหมด แยกเป็นกลุ่มหลัก 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดจำนวน 54 กลุ่ม (ร้อยละ 51.9 ของกลุ่มธรรมชาติ) ประกอบด้วย กลุ่มผู้เลี้ยงปลาในกระชัง 36 กลุ่ม กลุ่มผู้เลี้ยงปลาในบ่อ 2 กลุ่ม กลุ่มผู้เลี้ยงปลาแบบผสมผสาน 6 กลุ่ม กลุ่มผู้เลี้ยงปลาทับทิม 3 กลุ่ม กลุ่มผู้เลี้ยงปลานิล 2 กลุ่ม กลุ่มผู้เลี้ยงปลาดุก 2 กลุ่ม กลุ่มผู้เลี้ยงกบ 1 กลุ่ม และกลุ่มผู้ผลิตอาหารสัตว์น้ำจืด (เลี้ยงปลาด้วย) 2 กลุ่ม และ 2) กลุ่มผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งจำนวน 50 กลุ่ม (ร้อยละ 48.1 ของกลุ่มธรรมชาติ) ประกอบด้วย กลุ่มผู้เลี้ยงปลาในกระชัง 23 กลุ่ม กลุ่มผู้เลี้ยงหอยแครง 8 กลุ่ม กลุ่มผู้เลี้ยงหอยนางรม 4 กลุ่ม กลุ่มผู้เลี้ยงหอยแมลงภู่ 10 กลุ่ม กลุ่มผู้เลี้ยงหอย 4 กลุ่ม และกลุ่มอบรมและส่งเสริมเลี้ยงปลา 1 กลุ่ม⁶

2) การรวมกลุ่มในลักษณะ Cluster

การส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มผู้ประกอบการเป็นเครือข่ายผู้ประกอบการอุตสาหกรรมสัตว์น้ำ ในรูปแบบ Cluster แต่ละชนิดสัตว์น้ำ ยังไม่เป็นรูปธรรมเท่าใดนัก ที่จะพอเห็นเป็นแนวคิดสำหรับอุตสาหกรรมกุ้ง ซึ่งมีการนำเสนอแนวทางไว้ เมื่อครั้งการสัมมนา “การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมกุ้งไทยภายใต้สถานการณ์ความท้าทายด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม” เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2554 ณ โรงแรม โซฟีเทล เซ็นทารา ลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร (กรมประมง 2554) ได้เสนอแนวทางการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันอุตสาหกรรมกุ้งไทยในเวทีโลก และหนึ่งในข้อเสนอ คือ การเสริมสร้างเครือข่ายอุตสาหกรรมกุ้งระดับภูมิภาค (Regional Clustering) ให้เป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมกุ้งไทย โดยในที่สัมมนาได้นำเสนอขั้นตอนการเสริมสร้างเครือข่ายอุตสาหกรรมกุ้งระดับภูมิภาค (Regional Clustering) ไว้ดังนี้

1. รวมกลุ่มเกษตรกร/ชาวประมง เพื่อกำหนดความต้องการที่แท้จริงในการดำเนินการด้านการผลิตและการตลาด

⁴ ทะเบียนนิติบุคคล

⁵ ทะเบียนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสตูล

⁶ ทะเบียนกลุ่มธรรมชาติ

2. ประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับ (กลุ่มเกษตรกร – เอกชน – ภาครัฐ – สถาบันการศึกษา – ภาคประชาสังคม) ทั้งส่วนกลาง-ส่วนภูมิภาค และระดับพื้นที่ เพื่อร่วมกันเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์

3. จัดตั้งคณะทำงานด้านยุทธศาสตร์เพื่อทำหน้าที่นำเสนอรูปแบบและการดำเนินงานขององค์กรเครือข่ายต่อคณะรัฐมนตรี และผลักดันการรับรององค์กรให้เป็นรูปธรรม

4. จัดตั้งองค์กรเครือข่ายอุตสาหกรรมกุ้งไทยระดับภูมิภาค ประกอบด้วยสองเครือข่ายอุตสาหกรรมหลัก คือ เครือข่ายอุตสาหกรรมภาคใต้ และเครือข่ายอุตสาหกรรมภาคตะวันออก

5. แนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายอุตสาหกรรมกุ้งไทย พิจารณาจากองค์ประกอบหลัก 5 ประการ ได้แก่

- *โครงสร้างองค์กร* กำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน และมีระเบียบมาตรการ กฎกระทรวง หรือกฎหมายรองรับการดำเนินงาน

- *งบประมาณ* เครือข่ายอุตสาหกรรมดำเนินการด้วยงบประมาณ ในรูปแบบกองทุนประกันความเสี่ยง ด้วยการให้กลุ่มเกษตรกร / ภาครัฐ / เอกชน มีส่วนร่วมในลักษณะหุ้นส่วนทางธุรกิจ

- *องค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการผลิต-การตลาด และการค้าระหว่างประเทศ* ที่มีการจัดระบบเป็นระบบฐานข้อมูลที่เป็นเอกภาพ (Single Window) มีประสิทธิภาพ ผู้ที่เกี่ยวข้องตลอดสายการผลิตตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำสามารถเข้าถึงข้อมูลได้เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจวางแผนด้านการผลิต การตลาด และการค้าระหว่างประเทศ

- *กลไกการบริหารจัดการ* ซึ่งต้องกำหนดทั้งกลไกทางด้านกฎหมายเพื่อการบังคับใช้หรือ กลไกทางด้านเศรษฐศาสตร์ เช่น พันธะเกษตรกรสัญญา (Contract Farming) เพื่อการสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องตลอดสายการผลิตของห่วงโซ่อุตสาหกรรมกุ้ง

- *โครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์* เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีที่เหมาะสมในการลงทุนของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมกุ้ง และเป็นสภาพแวดล้อมการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับระบบมาตรฐานควบคุมคุณภาพและความปลอดภัยของอาหาร

อย่างไรก็ตามการทำ Cluster กุ้ง ดำเนินการให้เป็นผลได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากระบบ ยังไม่สามารถเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานได้ ห้องเย็น โรงงานแปรรูป ได้ตั้งที่ทำการไว้แล้วยากต่อการเคลื่อนย้ายให้มาอยู่ในพื้นที่เดียวกัน แต่การประชุมระดมความคิดเห็นระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชนได้รับการร่วมมือเป็นอย่างดี มีการประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นทุกเดือนเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมกุ้งทุกเดือน⁷

⁷ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สำนักวิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่ง

2.2.2 การประกันราคาสัตว์น้ำ

เพื่อแก้ไขปัญหาการตกต่ำในช่วงต้นปี 2555 กรมประมงได้เสนอโครงการรักษาเสถียรภาพราคากุ้งขาว โดยระบบตลาดเครือข่ายแบบกลุ่ม (Shrimp Cluster) ปี 2555 เสนอคณะกรรมการนโยบายและมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร (คชก.) ขอสนับสนุนงบประมาณจ่ายในวงเงิน 562.38 ล้านบาท เพื่อยกระดับราคากุ้งให้ได้ราคาที่สอดคล้องกับต้นทุนในการเลี้ยงกุ้งที่สูงขึ้น โดยใช้กลไกการตลาดเครือข่ายแบบกลุ่มเป็นตัวกำหนด และเพื่อพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งให้เข้มแข็ง สามารถดำเนินธุรกิจทางด้านการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เข้าร่วมโครงการประกอบด้วย 1) สหกรณ์/ชมรม/สมาคม/เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งที่ขึ้นทะเบียนกับกรมประมง และผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติตามข้อกำหนด เพื่อให้ได้เกษตรกรที่แท้จริง 2) ห้องเย็นแปรรูปเพื่อการส่งออกและการบริโภคภายในประเทศ ระยะเวลาโครงการ 6 เดือน (มิถุนายน – ธันวาคม 2555) ระยะเวลาในการดำเนินการซื้อขาย 3 เดือน (มิถุนายน – กันยายน 2555) เป้าหมายในการซื้อขายกุ้งในระบบตลาดเครือข่ายแบบกลุ่ม รวม 30,000 ตัน แบ่งเป็นรายเดือนๆ ละ 10,000 ตัน ส่วนต่างของราคาเป้าหมายนำตลาดที่เกษตรกรจะได้รับและราคาตลาดที่ห้องเย็นรับซื้อ สำหรับกุ้งขนาด > 40 – 80 ตัวต่อกก. มีส่วนต่างราคา 20 บาทต่อกก. ส่วนกุ้งขนาด 90 – 100 ตัวต่อกก. มีส่วนต่างของราคา 10 บาทต่อกก.

ผลการดำเนินการ เป็นดังนี้

1. *ระยะที่ 1 (19 มิถุนายน – 18 กรกฎาคม 2555)* จำนวนเกษตรกรที่สมัครเข้าร่วมโครงการ 1,158 ราย มีเกษตรกรที่สามารถทำสัญญาซื้อขายได้จำนวน 866 ราย ครอบคลุม 18 จังหวัด ห้องเย็น 23 แห่ง ปริมาณกุ้งที่ทำสัญญาซื้อขาย 9,571.235 ตัน มีการซื้อขายและส่งมอบสินค้า 7,725.391 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 81 ของปริมาณกุ้งที่ทำสัญญา (ข้อมูล ณ วันที่ 20 สิงหาคม 2555)

2. *ระยะที่ 2 (19 กรกฎาคม – 18 สิงหาคม 2555)* จำนวนเกษตรกรที่สมัครเข้าร่วมโครงการ 1,061 ราย มีเกษตรกรที่สามารถทำสัญญาซื้อขายได้จำนวน 1,045 ราย ครอบคลุม 20 จังหวัด ปริมาณกุ้งที่ทำสัญญาซื้อขาย 9,672.650 ตัน มีการซื้อขายและส่งมอบสินค้า 2,322.862 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 24 ของปริมาณกุ้งที่ทำสัญญา (ข้อมูล ณ วันที่ 18 สิงหาคม 2555)

3. *ระยะที่ 3* สถานการณ์ด้านราคามีแนวโน้มปรับตัวเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปลายเดือนกรกฎาคม ใกล้เคียงราคากุ้งในโครงการฯ แต่ต้องดำเนินต่อไป หากยกเลิกโครงการในขณะนี้อาจทำให้ระดับราคาปรับตัวลงได้ ทั้งนี้เพราะราคาเป้าหมายนำตลาดในโครงการฯ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ใช้อ้างอิงในการกำหนดราคากุ้งในตลาดกลางกุ้งสมุทรสาคร

ผลประโยชน์ในภาพรวมที่เกิดขึ้นคือ

1. เกษตรกรขายกุ้งขาวได้ในราคาที่สูงขึ้นซึ่งครอบคลุมต้นทุนการผลิตและมีกำไรระดับหนึ่งเพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินการเลี้ยงกุ้งต่อไป

2. เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม โดยการสร้างระบบเครือข่ายแบบกลุ่ม (Shrimp Cluster) ให้มีความเข้มแข็งในการดำเนินการด้านการตลาดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเป็นการสร้างระบบการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการตลาด

2.2.3 ตลาดสัตว์น้ำ

ตลาดสัตว์น้ำเค็มที่สำคัญ ได้แก่ สะพานปลากรุงเทพฯ ตลาดกลางกุ้งและสัตว์น้ำอื่นที่มหาชัย และสะพานปลาจังหวัดอื่นๆ (องค์การสะพานปลา) ตลาดทะเลไทย และ ตลาดไท

ตลาดปลาน้ำจืดที่สำคัญในประเทศไทย ได้แก่ สะพานปลากรุงเทพฯ ตลาดไท ตลาดคลองสาม ที่ปทุมธานี ตลาดคอมเพล็กซ์ ที่ฉะเชิงเทรา ตลาดเกษตรสุพรรณบุรีที่อ่างทองและ ตลาดบางเลน ที่นครปฐม

1) ตลาดไท

ตลาดไทตั้งอยู่ที่อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เป็นตลาดค้าส่งขนาดใหญ่รวบรวมสินค้าจากหลายจังหวัดก่อนที่จะส่งไปยังกรุงเทพฯ และกระจายไปยังพื้นที่อื่นๆ ที่ตลาดไทมีตลาดสินค้าสัตว์น้ำทะเล เป็นแหล่งรวบรวมสัตว์น้ำเค็ม เช่น ปลากะพง ปลาจาระเม็ด ปูม้า ปูทะเล กุ้งแชบ๊วย กุ้งก้ามกราม หมึก ปลาซาบะ ปลาเก๋า หอยแครง หอยแมลงภู่ หอยลาย เป็นต้น รูปแบบการค้าในอาคารอาหารทะเลเป็นลักษณะกึ่งค้าปลีกกึ่งค้าส่ง แผงค้าทั้งหมดเป็นแผงค้าประจำรายปี เปิดทำการค้าทุกวันตลอด 24 ชั่วโมง และมีตลาดสินค้าสัตว์น้ำจืด ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมปลาน้ำจืดหลายชนิดจากฟาร์มผู้บริโภคร เช่น ปลาดุก ปลาช่อน ปลานิล ปลาตะเพียน ปลาหมอ ปลาหางนกยูง ปลากลาย กบ เป็นต้น ปลานิลเป็นปลาที่นิยมซื้อขายกันมากที่สุด

นอกจากนี้ที่ตลาดไท ยังมีตลาดขายส่งปลาน้ำจืดในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การค้าปลาน้ำจืดที่ตลาดไทเป็นลักษณะค้าส่ง แผงค้าทั้งหมดเป็นแผงค้าประจำรายปี จัดแบ่งเป็นซอยเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ซื้อ เปิดทำการค้าทุกวันตั้งแต่เวลา 08.30 – 21.00 น. ในทางปฏิบัติ ตลาดจะเริ่มการซื้อขายตั้งแต่ 20.00 น. โดยมีสัญญาณเปิดตลาดผู้ค้าต้องเตรียมปลาให้เต็มตะกร้าเพื่อส่งขึ้นรถให้ทันเวลา

ตัวตลาดมีโครงสร้างอาคารเป็นโครงหลังคาถาวร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการขาย รูปแบบการค้า ตลอดจนการรักษาความสดและคุณภาพของสินค้าก่อนถึงมือผู้บริโภค

2) ตลาดเกษตรสุพรรณบุรี (อ่างทอง)⁸

ตลาดเกษตรสุพรรณบุรีจัดเป็นศูนย์กลางการตลาดที่สำคัญของจังหวัดอ่างทอง เป็นตลาดค้าส่งผัก ผลไม้ และปลา อยู่บริเวณตำบลตลาดหลวง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง ประกอบด้วย ตลาดสดเทศบาล ตลาดสดเอกชน และร้านค้าเอกชน ซึ่งเป็นแหล่งซื้อขายสินค้าทั้งค้าส่ง-ค้าปลีก มีผู้ซื้อผู้ขายที่มาจากอำเภอต่างๆ และจังหวัดใกล้เคียง และนำไปจำหน่ายในตลาดขายปลีกและชุมชนทั่วไป

⁸ ส่วนเศรษฐกิจการประมง http://fishco.fisheries.go.th/fisheconomic/fish_News91.html

เป็นแหล่งซื้อขายปลาน้ำจืดขนาดใหญ่ในประเทศไทย ตั้งอยู่บนเนื้อที่ 17 ไร่ ในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ลูกค้าสามารถเลือกซื้อปลาน้ำจืดได้หลายชนิด มีตั้งแต่ปลานิล ปลาอีสง ปลานวลจันทร์ ปลาสวาย ปลาบึก และปลาน้ำจืดอื่น ๆ อีกหลายชนิด สดใหม่แบบวันต่อวัน เปิดทำการทุกวันตั้งแต่ 8.00 น. เป็นต้นไป

การบริการของตลาดปลาบางเลนธานี มีการจัดการที่เป็นระบบและได้มาตรฐาน ทำการแบ่งเนื้อที่ให้ผู้ประกอบการกว่า 100 ราย มีจำนวน 200 ล็อค ซึ่งผู้ประกอบการจะได้รับการอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภค บริการด้านไฟฟ้า น้ำประปา ที่จอดรถ พร้อมการทำความสะอาด รวมถึงการจัดรถเข็นปลาไว้ให้บริการกับรถทุกคันที่มาเลือกซื้อปลาที่นี่

ตลาดปลาบางเลนธานี เป็นตลาดค้าขายปลาแบบขายส่ง เริ่มดำเนินการในปี 2535 จากอาคารพาณิชย์ให้เช่า ปรับเปลี่ยนเป็นที่ให้เช่าเพื่อขายปลา เป็นแหล่งกระจายปลาน้ำจืดไปทั่วประเทศไทย อาทิเช่น เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา แพร่ ร้อยเอ็ด เพชรบูรณ์ สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต ชุมพร ระยอง จันทบุรี ปลาน้ำจืดที่ส่งมาที่นี่มาจากหลายจังหวัดในภาคกลาง คือ อ่างทอง สุพรรณบุรี สมุทรปราการ ราชบุรี นครปฐม และกาญจนบุรี

2.3 ปัญหาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศไทย

กรมประมงระบุปัญหาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแยกออกเป็นสี่กลุ่มตามชนิดสัตว์น้ำที่สำคัญ คือ กุ้งขาว ปลากะพงขาวและปลากะรัง หอย และสัตว์น้ำจืด และแยกประเด็นปัญหาแรงงาน ซึ่งมีผลกระทบต่อทุกชนิดสัตว์น้ำ และได้กำหนดแนวทางแก้ปัญหาในแต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

2.3.1 ปัญหาการเพาะเลี้ยงกุ้งขาว

ยังคงเป็นปัญหาเช่นเดียวกับที่พบตั้งแต่ปี 2542 จนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ปัญหาการเกิดโรคระบาด ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญและก่อความเสียหายอย่างรุนแรงต่ออุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลของไทย ปัญหาด้านความเสื่อมโทรมของสภาวะแวดล้อม ปัญหาการใช้ยาและสารเคมีทำให้เกิดการตกค้างของยาและสารเคมีในสินค้าและผลิตภัณฑ์กุ้งทะเลส่งออก

2.3.2 ปัญหาการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวและปลากะรัง

มีปัญหาราคาลูกปลากะพงขาวตกต่ำในช่วงกลางและปลายฤดูเพาะเลี้ยง และ พันธุ์ปลากะรังที่จะใช้ในการเลี้ยงยังมีไม่เพียงพอ ซึ่งแนวทางแก้ไขได้แก่ 1) การรวมกลุ่มผู้ผลิตลูกปลากะพงขาวเพื่อรักษาระดับราคาลูกปลาในการส่งออก 2) พัฒนาเทคนิคการเพาะพันธุ์ปลากะรัง 3) กำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่ง เพื่อป้องกันปัญหามลภาวะที่จะมีต่อแหล่งการเพาะเลี้ยงปลา 4) หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องควรประสานงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลภาวะของน้ำที่จะมีผลกระทบต่อแหล่งเพาะเลี้ยงปลา

อย่างไรก็ตามการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวและปลากะรังยังมีข้อจำกัดที่ต้นทุนค่าอาหารสูง ทั้งเศษปลาที่ใช้เป็นอาหารที่เรียกกันว่าปลาเหยื่อ และ ค่าอาหารสำเร็จรูป ที่มีราคาสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว

2.3.3 ปัญหาการเพาะเลี้ยงหอย

มีปัญหา ดังนี้ 1) เกษตรกรขาดแหล่งทุนและแหล่งสินเชื่อซึ่งเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบันให้วงเงินกู้ยืมไม่พอเพียงสำหรับการลงทุน 2) ขาดแคลนพันธุ์หอยแครง ปัจจุบันยังต้องนำเข้า แหล่งลูกพันธุ์จากธรรมชาติในประเทศมีปริมาณลดน้อยลง อันเนื่องมาจาก การคราดหอยขนาดเล็กมาใช้ประโยชน์ก่อนที่จะมีการขยายพันธุ์ และการลดลงของพื้นที่ป่าชายเลนซึ่งเป็นแหล่งเกิดของลูกพันธุ์ตามธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านการลดลงของพื้นที่เลี้ยงที่เหมาะสม เพราะสภาพน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติเสื่อมโทรม ซึ่งมีสาเหตุจากการปล่อยมลพิษทางน้ำทั้งจากโรงงานอุตสาหกรรม และจากแหล่งชุมชนที่มีมากขึ้น จึงทำให้ผลผลิตหอยแครงต่อหน่วยพื้นที่ที่มีปริมาณลดลง 3) ผู้เลี้ยงหอยแมลงภู่ มีปัญหาคุณภาพของน้ำทะเล ได้แก่ มีแพลงก์ตอนมากเกินไป และน้ำหลากช่วงฤดูฝน ซึ่งเป็นปัญหาหลักของการเลี้ยง เกิดจากน้ำจืดลงทะเลมากเกินไปจนจืดเกินไป ทำให้ผลผลิตเสียหาย ส่วนใหญ่เกิดในช่วงเดือน ก.ย. ถึง ต.ค. ซึ่งเป็นระยะเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิต ชาวประมงเรียกช่วงนี้ว่า “ช่วงวิกฤตทางทะเล” หากผ่านช่วงนี้ไปได้ก็จะมีปัญหา สำหรับหอยแมลงภู่ค่อนข้างอ่อนแอที่สุด เมื่อเทียบกับหอยชนิดอื่นๆ หากเกิดการเปลี่ยนแปลงทางทะเล หอยแมลงภู่ก็ตายก่อนเสมอ

ในส่วนของการเลี้ยงหอย ดังได้กล่าวแล้วว่ายังต้องอาศัยลูกพันธุ์จากธรรมชาติเป็นสำคัญ และในการเลี้ยงยังขึ้นอยู่กับสภาวะแวดล้อมตามพื้นที่ชายฝั่ง ซึ่งในบางพื้นที่มีปัญหาเสียหายจากการอุตสาหกรรมและชุมชนชายฝั่ง ปัญหาน้ำจืดที่เกิดจากการระบายน้ำจากพื้นที่ตอนบนที่ไม่ได้ประสานงานกับผู้เลี้ยงตามชายฝั่ง ทำให้การเลี้ยงไม่ได้ผล อัตราผลตอบแทน มีความเสี่ยงสูง

แนวทางแก้ปัญหาได้แก่ 1) ควรกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาผลผลิตจากการเลี้ยงหอยเพื่อการขยายตลาดทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ โดยปรับปรุงทางด้านคุณภาพผลผลิตและการแปรรูป 2) จัดหาแหล่งสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ เพื่อการลงทุนและเพิ่มวงเงินสินเชื่อ ให้เพียงพอแก่การลงทุนเพาะเลี้ยงหอย 3) อนุรักษ์แหล่งพันธุ์หอยแครงและดำเนินการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3.4 ปัญหาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด

มีปัญหา ดังนี้ 1) ไม่มีการกำหนดเขตส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ 2) ขาดการศึกษาติดตามปัญหาด้านการตลาด 3) ยังมีแพปลาหรือตลาดกลางโดยเฉพาะสำหรับปลาน้ำจืดไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ยังไม่มีตลาดกลางสัตว์น้ำที่เข้มแข็ง เฉพาะปลานิลยังมีปัญหาเฉพาะปลานิลดังนี้ 1) ฟาร์มเพาะเลี้ยงพันธุ์ปลาขนาดกลางและเล็ก มักไม่มีการพัฒนาสายพันธุ์ เกษตรกรผู้เลี้ยงที่ซื้อพันธุ์จากฟาร์มเอกชนขนาดกลางและเล็ก หรือรถเร่ มักจะประสบปัญหาปลาไม่โต อัตราการรอดต่ำ 2) ปัญหาต้นทุนสูงโดยเฉพาะราคาอาหารปลา

แนวทางแก้ปัญหาได้แก่ 1) เร่งรัดดำเนินการศึกษาหาข้อมูลเพื่อบ่งชี้ความเหมาะสมของพื้นที่ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และดำเนินการกำหนดเขตอย่างเป็นรูปธรรม 2) จัดบริการแพปลา ในแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดให้ทั่วถึง และควรมีการเก็บข้อมูลการตลาดอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงการตลาดสัตว์น้ำจืด

2.3.5 ปัญหาแรงงานในภาคอุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง

ต้นทุนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำส่วนใหญ่เป็นต้นทุนค่าอาหาร ยกเว้นการเลี้ยงหอยชนิดต่างๆ ซึ่งไม่มีการให้อาหาร สำหรับสัดส่วนต้นทุนค่าแรงงานจะมากขึ้นกับวิธีการเลี้ยงแบบเชิงพาณิชย์หรือแบบยังชีพ อาทิเช่น การเลี้ยงกุ้งขาว สัดส่วนต้นทุนค่าแรงงานเป็นประมาณร้อยละ 3 ของต้นทุนการเลี้ยงทั้งหมด ซึ่งค่าแรงแยกเป็นแรงงานในครัวเรือน และแรงงานจ้าง ร้อยละ 95 และ 5 ของต้นทุนค่าแรงงาน ตามลำดับ การเลี้ยงหอยทะเลชนิดต่างๆ สัดส่วนต้นทุนค่าแรงงานร้อยละ 44 - 47 ของต้นทุนการเลี้ยงทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นแรงงานจ้าง การเลี้ยงปลาน้ำจืด สัดส่วนต้นทุนค่าแรงงานร้อยละ 10 - 48 ของต้นทุนการเลี้ยงทั้งหมด ซึ่งเป็นแรงงานจ้างทั้งหมด การเลี้ยงปลาน้ำจืด สัดส่วนต้นทุนค่าแรงงานร้อยละ 6 - 54 ของต้นทุนการเลี้ยงทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นแรงงานในครัวเรือน ยกเว้นการเลี้ยงปลานิล จะเป็นแรงงานจ้างถึงร้อยละ 74 รายละเอียดเรื่องต้นทุนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจะปรากฏในรายงานบทที่ 3 - 6

การที่รัฐบาลมีนโยบายปรับอัตราค่าแรงงานขั้นต่ำ 300 บาท ในทุกพื้นที่ นอกจากจะมีผลกระทบต่อต้นทุนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่เพิ่มขึ้นแล้วยังมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อภาคอุตสาหกรรมต่อเนื่องเช่นอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำโดยเฉพาะอุตสาหกรรมในระดับ SMEs

อย่างไรก็ตาม งานในภาคประมงทะเล อุตสาหกรรมกุ้ง และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เป็นงานที่แรงงานไทยไม่นิยมทำ เป็นเหตุให้นายจ้างจำนวนมากต้องนำเข้าแรงงานต่างด้าวมาใช้ ส่งผลต่อประเทศไทยทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และสาธารณสุข นอกจากนี้ ยังอาจทำให้ประเทศไทยถูกจับตามองจากประชาคมโลก ในเรื่องการละเมิดสิทธิแรงงาน/สิทธิมนุษยชน/การใช้แรงงานเด็ก ซึ่งจะเป็นประเด็นที่อาจจะถูกหยิบยกเป็นประเด็นกีดกันทางการค้าของสินค้าเกษตรดังกล่าว ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยอยู่กลุ่มประเทศที่มีการค้ามนุษย์แต่ยังไม่มีกฎหมายพยายามแก้ไขอย่างจริงจัง และต้องจัดอยู่ในกลุ่มที่ต้องจับตามองเป็นพิเศษ ตามที่กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการจัดทำรายงานการค้ามนุษย์ของประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวม 177 ประเทศเผยแพร่สู่สาธารณชนทุกปี

กรณีประเด็นปัญหาแรงงานเด็กและแรงงานบังคับในอุตสาหกรรมสินค้ากุ้งและอาหารทะเลไทย ได้มีการหยิบยกเผยแพร่จากหลายสื่อ อาทิเช่น

1. สหรัฐอเมริกาได้เผยแพร่รายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ของกระทรวงการต่างประเทศ (Trafficking in Persons Report หรือ TIP Report) ประจำปี 2553 และ 2554 จัดลำดับประเทศไทยอยู่ในกลุ่มที่ 2 บัญชีรายชื่อประเทศที่ต้องจับตามอง (Tier 2 Watch List) ในรายงานดังกล่าวมีประเด็นกระทบต่อไทย 25 ประเด็น หนึ่งในนั้นมีเรื่อง รัฐบาลยังไม่ได้พิจารณาคดีเดียวกับการบังคับใช้แรงงานพม่าในโรงงานแปรรูปกุ้ง เมื่อปี พ.ศ. 2549

2. กระทรวงแรงงานสหรัฐฯได้เผยแพร่รายงาน Findings on the Worst Forms of Child Labour โดยระบุว่าไทยมีการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดในภาคการผลิตต่างๆ

รวมถึงอุตสาหกรรมกุ้งและสินค้าทะเลแปรรูป อีกทั้งยังได้เผยแพร่รายงานเบื้องต้นเกี่ยวกับสินค้าที่ผลิตจากแรงงานเด็กหรือแรงงานบังคับ (TVPRA List) ซึ่งสินค้ากุ้งถูกจัดอยู่ในรายการดังกล่าวด้วย

3. กระทรวงแรงงานสหรัฐฯได้เผยแพร่รายการสินค้าที่ผลิตจากแรงงานบังคับ (Executive Order 1312 List) โดยระบุให้บริษัทต่างชาติที่เป็น Federal contractors ของสหรัฐฯที่จัดส่งสินค้าให้กับหน่วยงานรัฐบาลสหรัฐฯ จะต้องรับรองว่าสินค้าไม่ได้มาจากแรงงานเด็กและแรงงานบังคับ ซึ่งกุ้งเป็นสินค้าของไทยที่ถูกจัดให้อยู่ในรายการนี้

4. สื่อเว็บไซต์ www.irrawaddy.org ได้รายงานข่าวการช่วยเหลือคนงานพม่าที่ถูกกักขังให้ทำงานอย่างทาสในโรงงานแปรรูปกุ้งในจังหวัดสมุทรสาคร โดยในรายงานระบุว่าสมาคมชาวพม่าแห่งประเทศไทย (Burmese Association in Thailand) ได้พบคนงานพม่าซึ่งหลบหนีมาจากโรงงานแปรรูปกุ้งแห่งหนึ่ง โดยมีคนงานอีก 146 คน ยังถูกกักขังอยู่ใต้โรงงานและถูกบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส ไม่ได้รับการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย และยังคงถูกบังคับให้ทำงานประมาณ 20 ชั่วโมงต่อวัน โดยไม่มีวันหยุด อีกทั้งยังได้รับการปฏิบัติอย่างทาส และมีการทำร้ายร่างกายด้วย ประเด็นแรงงานในอุตสาหกรรมกุ้งและอาหารทะเลของไทยมีรายงานข่าวว่ามีการใช้แรงงานผิดกฎหมาย ซึ่งได้รับความสนใจจากสหรัฐฯเป็นอย่างมาก โดยมีหน่วยงานของสหรัฐฯ ดำเนินการในประเด็นแรงงาน อีกทั้งยังได้หยิบยกประเด็นที่สื่อต่างๆ ของสหรัฐฯได้เผยแพร่บทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นแรงงานในช่วง 2 - 3 ปีที่ผ่านมา ทั้งในอุตสาหกรรมประมงและอุตสาหกรรมการผลิตกุ้งไทย ว่ามีการใช้แรงงานเด็ก แรงงานบังคับ มีการใช้แรงงานต่างด้าว มีการทารุณกรรมแรงงาน สภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมและไม่ปลอดภัย ได้แก่ National Public Radio, Bloomberg Business Week, NBC News, Apple plants in China (raises issues), CNN Freedom Project (ongoing profile), Deutsche Press-Agent, Global Post และ Journalist freelances ต่างๆ

กลุ่มผู้ซื้ออาหารทะเลของสหรัฐฯ เริ่มให้ความสนใจให้มีการจัดทำ Third Party Audits เพื่อตรวจสอบในประเด็นด้านแรงงานในสินค้าประมงที่มาจากการทำประมงตามแหล่งน้ำธรรมชาติรวมทั้งจากเพาะเลี้ยง และจากโรงงานแปรรูปอาหารทะเล โดยมอบให้ supplier ที่เป็น retailer/supermarket ขนาดใหญ่ เป็นผู้ตรวจสอบ เช่น Walmart, Sam's Club, Kroger, Safeway และ Super Value เป็นต้น

ภาคเอกชนและ NGOs ระหว่างประเทศ อาทิ Walmart และ Human Right Watch ได้แสดงความกังวลเป็นอย่างยิ่งเกี่ยวกับปัญหาแรงงานต่างด้าวในอุตสาหกรรมการผลิตกุ้งและอาหารทะเลของไทย โดยเฉพาะในโรงงานแปรรูปเบื้องต้น หรือล้งขนาดเล็ก ที่ไม่ได้มีการจดทะเบียนสถานประกอบการ ซึ่งเป็น sub-contractor จากโรงงานแปรรูปขนาดใหญ่ และนายหน้าจัดหาแรงงาน (Labour brokers) ที่แสวงหาผลประโยชน์จากแรงงานข้ามชาติ ซึ่งเป็นต้นเหตุของปัญหาการใช้แรงงานบังคับในอุตสาหกรรมกุ้งและอาหารทะเลของไทย โดยเฉพาะ Walmart ซึ่งเป็น retailer/supermarket ขนาดใหญ่ของสหรัฐฯ และเป็นตลาดนำเข้าสินค้ากุ้งและอาหารทะเล

ของไทยที่ใหญ่ที่สุด มีนโยบายที่ให้ความสำคัญกับการใช้แรงงานบังคับเป็นอย่างยิ่ง ได้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการให้ supplier ต่างๆของไทยที่ขายสินค้าให้กับ Walmart จะต้องดำเนินการพิสูจน์ว่าการผลิตสินค้ากึ่งและอาหารทะเลตลอดสายการผลิต ไม่ได้มาจากการใช้แรงงานบังคับ และจะต้องมีมาตรฐานด้านการผลิตสินค้าตามที่ Walmart กำหนด

แนวทางแก้ปัญหา

การดำเนินการแก้ไขปัญหาประเด็นแรงงานในอุตสาหกรรมประมงของไทยกรณี อุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ได้มีการเสนอโครงการภายใต้แผนปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ประจำปี 2555-2556 สรุปดังนี้

1. การจัดทำแนวทางปฏิบัติการใช้แรงงานที่ดี (Good Labour Practices : GLP) ในอุตสาหกรรมกึ่งและอาหารทะเล และอุตสาหกรรมเรือประมง โดยกำหนดดำเนินการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติแรงงานที่ดี (Good Labour Practice : GLP) ซึ่งเป็นการแก้ไขที่ฐานราก หรือแก้ที่ต้นของปัญหา โดยมีการจัดทำ GLP สำหรับ 2 กลุ่มอุตสาหกรรม คือ กลุ่มอุตสาหกรรมกึ่งและอาหารทะเล และกลุ่มอุตสาหกรรมประมงหรือเรือประมงทะเลของไทย ซึ่งการจัดทำ GLP ทั้ง 2 กลุ่มอุตสาหกรรม เป็นความร่วมมือดำเนินการระหว่าง กรมประมงร่วมกับกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน และองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization หรือ ILO) ร่วมด้วยสมาคมภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดย GLP สำหรับอุตสาหกรรมกึ่งและอาหารทะเล กำหนดจัดทำ 3 ฉบับ คือ 1) GLP สำหรับสถานประกอบการแปรรูปเบื้องต้น หรือล้างกึ่งและอาหารทะเล 2) GLP สำหรับโรงงานแปรรูปกึ่งและอาหารทะเล และ 3) GLP สำหรับฟาร์มเพาะเลี้ยงกึ่งทะเล

2. การพัฒนาสถานประกอบการแปรรูปเบื้องต้นกึ่งและอาหารทะเลนำร่องตามแนวทางปฏิบัติการใช้แรงงานที่ดีสำหรับอุตสาหกรรมกึ่งและอาหารทะเลภายใต้ความรับผิดชอบของกรมประมง

3. การขึ้นทะเบียนสถานประกอบการแปรรูปเบื้องต้นกึ่งและอาหารทะเล (ล้าง) ในจังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดอื่นๆ ภายใต้ความรับผิดชอบของกรมประมง โดยมีแผนเร่งรัดการขึ้นทะเบียนเพื่อให้ครอบคลุมทั่วทุกจังหวัดที่มีการแปรรูปกึ่งและอาหารทะเลเบื้องต้น ผลการดำเนินการเร่งรัดการขึ้นทะเบียนถึง ณ เดือนเมษายน 2556 มีจำนวน 408 ล้าง ในจังหวัดสมุทรสาคร และ 4 จังหวัดภาคใต้ คือ นครศรีธรรมราช ระนอง สุราษฎร์ธานี และสงขลา

2.4 นโยบายรัฐและแนวทางของรัฐในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทย

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงแผนการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศไทยตามที่ปรากฏในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-10 ปัจจุบันกรมประมงกำลังดำเนินการ

จัดทำแผนแม่บทการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และได้จัดทำ ยุทธศาสตร์การเพาะเลี้ยงกุ้ง และยุทธศาสตร์การเพาะเลี้ยงปลานิล ซึ่งสัตว์น้ำทั้งสองชนิดนี้กรมประมงให้ความสำคัญในการเป็นสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่มีศักยภาพในการส่งออกทำรายได้ให้แก่ประเทศ

2.4.1 แนวทางการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำภายใต้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต้นๆ ยังไม่มีการแยกนโยบายพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำออกมาโดยเฉพาะจากการพัฒนาการประมง แต่จะปรากฏรวมอยู่ในแผนพัฒนา โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 เน้นการพัฒนาการจับจากธรรมชาติในประเทศ เริ่มให้ความสำคัญในการทำประมงน้ำลึกและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ผลการดำเนินงานมีการพัฒนามากในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 และ 2 ผลผลิตการประมงสูงกว่าเป้าหมายที่กำหนดมาก แต่อย่างไรก็ตาม ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ผลผลิตการประมงต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนด โดยผลจากการจับจากธรรมชาติติดลบ เนื่องจากการทำประมงเกินกำลังการผลิต

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 ได้มีการเปลี่ยนแปลงตัวชี้วัดจากการตั้งเป้าปริมาณผลผลิตเป็นมูลค่าผลผลิต ทำให้ผลการดำเนินงานมูลค่าผลผลิตการประมงได้สูงกว่าเป้าหมายที่กำหนด ในขณะที่ปริมาณผลผลิตติดลบ ทั้งนี้เป็นเพราะมูลค่าผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง โดยเฉพาะกุ้ง ซึ่งเป็นสัตว์น้ำที่มีราคาสูง แต่อย่างไรก็ตาม ผลการดำเนินงานในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ต่ำกว่าเป้าหมายเล็กน้อย สาเหตุเนื่องจาก เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำขึ้นทั่วโลกในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 มีการแข่งขันและกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศอย่างรุนแรงขึ้น ส่งผลต่อการส่งออกสินค้าเกษตรของไทย และส่งผลต่อความต้องการวัตถุดิบลดลง เกิดการชะลอตัวในภาคการผลิต

นับตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 จนถึง ฉบับที่ 10 การกำหนดเป้าหมายตัวชี้วัดการพัฒนาไม่ได้แยกด้านการประมงออกมาอย่างชัดเจน โดยกำหนดรวมในด้านการเกษตร อย่างไรก็ตาม อัตราการเติบโตภาคการประมงเริ่มลดลง โดยเฉพาะในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ที่มีนโยบายเด่นในเรื่องการปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อเพิ่มผลิตภาพ และคุณค่าของสินค้า แต่ผลผลิตด้านการประมงมีอัตราการเติบโตด้านปริมาณลดลงเฉลี่ยต่อปีร้อยละ -4.49 มูลค่าเพิ่มเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 1.14 สาเหตุเพราะทรัพยากรธรรมชาติน้อยลง ต้นทุนโดยเฉพาะราคาน้ำมันสูง การเพาะเลี้ยงประสบปัญหาโรคระบาด และภัยพิบัติน้ำท่วม โดยเฉพาะปี 2554 เกิดมหาหิมะน้ำท่วมอย่างรุนแรง

รายละเอียดแนวทางการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำภายใต้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแสดงในภาคผนวก 2.1

2.4.2 แผนแม่บทการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศไทย

กรมประมงอยู่ระหว่างการดำเนินการจัดทำแผนแม่บทการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยแผนแม่บทฉบับนี้จะครอบคลุมระยะปี 2555-2559 ตามแผนแม่บทที่อยู่ระหว่างการร่างนี้ กรมประมงได้กำหนดวิสัยทัศน์การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศไทยว่า “เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำยั่งยืน ผลผลิตมั่นคงและปลอดภัย”

กรมประมงมีแนวคิดการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำโดยต้องการให้มีแนวทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ยั่งยืนด้วยการรักษาระบบนิเวศบนพื้นฐานของความสมดุลที่สำคัญต่อการดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทั้งระบบ และ ให้เกษตรกรมีความมั่นคงในอาชีพ ผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมีความมั่นคง พัฒนาคุณภาพผลผลิตสัตว์น้ำให้มีคุณภาพ มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค และได้มาตรฐาน โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมบริหารจัดการ

ทั้งนี้กรมประมงได้กำหนดพันธกิจในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้มีคุณภาพ ปลอดภัยและเพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศและการส่งออก
2. ส่งเสริมและฟื้นฟูแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
3. วิจัยและพัฒนากระบวนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่มีคุณภาพและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สอดคล้องตามมาตรฐานสากล
4. ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการตลาดสินค้าสัตว์น้ำ
5. พัฒนาองค์กรและบุคลากรให้มีศักยภาพ ความรู้ และความเชี่ยวชาญด้านเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่มีความก้าวหน้าทันสมัย สามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีและสร้างเครือข่ายความร่วมมือในทุกภาคส่วน

ในส่วนของวัตถุประสงค์ของการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกำหนดไว้ดังนี้

1. ระบบการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศไทยพัฒนาสู่ความมั่นคงและยั่งยืน
2. ผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมีคุณภาพ ปลอดภัย และเพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศและการส่งออก

3. เสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรและบุคลากรด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และได้วางเป้าหมายการพัฒนาไว้ดังนี้

1. พัฒนาแหล่งผลิตสัตว์น้ำอย่างมีระบบและยั่งยืน ไม่น้อยกว่า 50 แห่ง
2. พัฒนาแหล่งขยายพันธุ์สัตว์น้ำตามธรรมชาติ ไม่น้อยกว่า 15 แห่ง
3. มีผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 2 ต่อปี
4. มีฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่เข้าสู่ระบบการประเมินเพื่อเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานแห่งชาติไม่ต่ำกว่า 20,000 ฟาร์ม
5. มีองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ไม่น้อยกว่า 15 เรื่อง

6. ส่งเสริมและสนับสนุนการจำหน่ายสินค้าสัตว์น้ำที่ได้จากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอย่างน้อยสองชนิดเข้าสู่ระบบตลาดที่มีประสิทธิภาพอย่างน้อย 1 ระบบ

7. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไม่น้อยกว่า 30 กลุ่ม

เพื่อดำเนินการให้ได้ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายภายใต้วิสัยทัศน์และพันธกิจ ที่กำหนดไว้ข้างต้น กรมประมงกำหนดยุทธศาสตร์การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไว้เจ็ดยุทธศาสตร์ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1	เพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำจากการเพาะเลี้ยงในทุกแหล่งผลิต
ยุทธศาสตร์ที่ 2	ส่งเสริมและฟื้นฟูแหล่งเลี้ยงสัตว์น้ำ
ยุทธศาสตร์ที่ 3	วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และการตลาด
ยุทธศาสตร์ที่ 4	พัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้มีคุณภาพปลอดภัยได้มาตรฐาน
ยุทธศาสตร์ที่ 5	ส่งเสริมและพัฒนาระบบการตลาดสินค้าสัตว์น้ำ
ยุทธศาสตร์ที่ 6	สร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
ยุทธศาสตร์ที่ 7	พัฒนาศักยภาพองค์กร / บุคลากรด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

2.4.3 ยุทธศาสตร์กึ่งไทย

ดังได้กล่าวมาแล้วว่ากรมประมงให้ความสนใจจัดทำยุทธศาสตร์การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำสองชนิดคือกุ้งและปลานิล สำหรับกุ้งได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ฉบับที่ 1 ครอบคลุม ปี 2549-2552 ปัจจุบันอยู่ในช่วงของยุทธศาสตร์กึ่งไทยฉบับที่ 2 ครอบคลุมปี 2553-2556 ยุทธศาสตร์กึ่งไทยฉบับที่ 2 ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาในเชิงรุกและความเป็นเอกภาพ โดยกรมประมงเป็นแกนกลางประสานภารกิจกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐและเอกชน ยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้มีห้าประเด็นดังนี้

ยุทธศาสตร์ประเด็นที่ 1 เพิ่มศักยภาพพื้นที่การเลี้ยงและสายพันธุ์

ด้วยความจำกัดของพื้นที่เลี้ยง ยุทธศาสตร์กึ่งไทยให้ความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและยกระดับมาตรฐานการผลิต พัฒนาคุณภาพสายพันธุ์ให้เหมาะสมกับพื้นที่เลี้ยง โดยกำหนดสามกลยุทธ์และกิจกรรมไว้ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาพื้นที่และจัดเขตส่งเสริมการเพาะเลี้ยงกุ้ง โดยมีสามกิจกรรม คือ 1) ใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ (Geographic Information System, GIS) ในการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลการเพาะเลี้ยงเป็นรายฟาร์ม 2) ประเมินและกำหนดเขตพื้นที่เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงกุ้ง 3) ส่งเสริมและดำเนินการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตของพื้นที่

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการเพาะเลี้ยงกุ้ง มีสองกิจกรรมคือ 1) ประสานงานสนับสนุน/ขยายเขต/ส่งเสริมการไฟฟ้าแทนน้ำมัน 2) ส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนการใช้น้ำมันฟอสซิล

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาพ่อ-แม่พันธุ์ โดย 1) พัฒนาสายพันธุ์ให้ได้พ่อ-แม่พันธุ์คุณภาพปลอดเชื้อและต้านทานโรค ทั้งกุ้งขาว กุ้งกุลาดำ และกุ้งแชบ๊วย 2) จัดตั้งศูนย์บำรุงพันธุ์ และศูนย์ปรับปรุงพันธุ์ 3) ขึ้นทะเบียนและรับรองมาตรฐานฟาร์มพ่อ-แม่พันธุ์กุ้ง 4) ตรวจสอบคุณภาพพ่อ-แม่พันธุ์จากฟาร์มที่รับรอง 5) ตรวจรับรองการนำเข้าพ่อ-แม่พันธุ์ 6) สนับสนุนการส่งออกพันธุ์กุ้ง

ยุทธศาสตร์ประเด็นที่ 2 เพิ่มศักยภาพการผลิตตามมาตรฐานสากล

เพื่อให้ผลผลิตได้มาตรฐานมีความปลอดภัยเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคต่างประเทศและในประเทศ มีห้ากลยุทธ์และการดำเนินงานดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 เฝ้าระวังคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยมีสามกิจกรรมดังนี้ 1) ตรวจสอบเฝ้าระวังคุณภาพแหล่งน้ำสาธารณะอย่างต่อเนื่อง 2) ฟื้นฟูบำรุงรักษาสีสิ่งแวดล้อมบริเวณแหล่งเพาะเลี้ยงกุ้ง ด้วย การจัดตั้งศูนย์ผลิตจุลินทรีย์เพื่อเพาะเลี้ยงกุ้ง ผลิตจุลินทรีย์กับแหล่งน้ำ/แจกจ่ายเกษตรกร ปลุกป่าชายเลน ส่งเสริมการปลูกสาหร่ายและการเลี้ยงปลิงทะเลในแหล่งรองรับน้ำเพื่อบำบัดคุณภาพน้ำก่อนทิ้ง 3) จัดทำระบบแจ้งเตือนภัยธรรมชาติที่ทันสมัย

กลยุทธ์ที่ 2 เฝ้าระวังการเกิดโรคระบาด มี 4 กิจกรรมดังนี้ 1) ตรวจสอบและรายงานสถานการณ์โรคกุ้งทะเล 2) เพิ่มศักยภาพระบบเฝ้าระวังการระบาดของโรคกุ้งทะเลให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ที่เลี้ยงกุ้ง 3) พัฒนาพื้นที่ปลอดโรคเพื่อการส่งออก 4) เพิ่มศักยภาพบุคลากรเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยการอบรมด้านโรคกุ้งและการเฝ้าระวังโรค

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาระบบการเลี้ยงให้ได้มาตรฐาน ประกอบด้วยเก้ากิจกรรม คือ 1) พัฒนาระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานสากลสอดคล้องความต้องการของประเทศคู่ค้า 2) เผยแพร่มาตรฐานการผลิต ได้แก่ มาตรฐานฟาร์ม การจัดการฟาร์ม การจัดการโรค และข้อกำหนดในการส่งออกเกี่ยวกับ การใช้ยา/สารเคมี/วัตถุอันตราย ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบ 3) ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ของรัฐและภาคเอกชนรวมทั้งอาสาสมัครเกี่ยวกับมาตรฐานการจัดการฟาร์มที่ดี (GAP) 4) ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมาตรฐานฟาร์ม 5) พัฒนาระบบคอมพิวเตอร์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการตรวจประเมิน 6) พัฒนาหน่วยงานเพื่อรับรองมาตรฐานฟาร์ม 7) พัฒนาศักยภาพบุคลากรทั้งภาครัฐ-เกษตรกร ในด้านมาตรฐานฟาร์ม การจัดการฟาร์ม การใช้ยา/สารเคมี/วัตถุอันตรายและการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด 8) พัฒนาสายการผลิตและการรับรองมาตรฐานฟาร์มสำหรับกุ้งอินทรีย์ กุ้งไบโอ และกุ้ง CoC 9) จัดทำระบบฟาร์มและเทคโนโลยีที่เหมาะสมเกี่ยวกับ ปัจจัยในฟาร์มและปัจจัยเกี่ยวข้องที่ควบคุมได้ ทำเขตกันชน (buffer zone) ชายฝั่งในรูปป่าชายเลน ทำ zoning เพื่อลดต้นทุนและสะดวกแก่การจัดการ และจัดการมลพิษที่มีผลจากภายนอกและที่เกิดจากฟาร์มกุ้ง

กลยุทธ์ที่ 4 เพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน มีสามกิจกรรม คือ 1) ให้ความรู้ในการจัดการพลังงาน 2) จัดทำฟาร์มตัวอย่างที่มีการบริหารจัดการด้านพลังงานและใช้เทคโนโลยีพลังงานที่มีประสิทธิภาพสูง 3) สนับสนุนการใช้อุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพในการเพาะเลี้ยงกุ้ง โดยการทำโครงการนำร่องและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน

กลยุทธ์ที่ 5 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุตสาหกรรมกุ้ง มีสามกิจกรรม คือ 1) ส่งเสริมระบบกลุ่ม/สหกรณ์/เครือข่ายผู้ผลิต ให้เข้มแข็งในการผลิตและการตลาด 2) จัดระบบ contract farming เชื่อมโยงผู้ผลิต-โรงงาน-ตลาดให้มีระบบแผนการผลิตที่เหมาะสม 3) จัดระบบ clustering ระดับภูมิภาค (ภาคตะวันออกและภาคใต้) ใช้เชื่อมโยงเกื้อกูลกัน

ยุทธศาสตร์ประเด็นที่ 3 เพิ่มมูลค่ากุ้งหลังการเก็บเกี่ยว ประกอบด้วยสี่กลยุทธ์ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาปรับปรุงกระบวนการเก็บเกี่ยวและขนส่ง โดย 1) ขึ้นทะเบียนผู้ประกอบการหลังการเก็บเกี่ยว 2) กำหนดแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานในการเก็บรักษาและขนส่ง 3) อบรมให้ความรู้การเก็บรักษาและขนส่งแก่ผู้ประกอบการ 4) ดำเนินการเพื่อรับรองมาตรฐานสุขลักษณะตลาดกลางกุ้ง

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาและควบคุมการแปรรูปให้ได้มาตรฐาน มีสามกิจกรรมคือ 1) ดำเนินการยกระดับสถานที่แปรรูปเบื้องต้นเข้าสู่มาตรฐานสากล 2) พัฒนاتรวจรับรองและรักษามาตรฐานของโรงงานและสถานที่แปรรูปให้เป็นไปตามระบบสากล มีการประเมิน GMP HACCP 3) อบรมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการ

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาและควบคุมผลิตภัณฑ์ มีสามกิจกรรม คือ 1) พัฒนามาตรฐานห้องปฏิบัติการตรวจสอบ 2) พัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการตรวจสอบ 3) รับรองผลิตภัณฑ์ตามมาตรฐาน Q-mark

กลยุทธ์ที่ 4 สร้างมูลค่าเพิ่ม มีสองกิจกรรมคือ 1) ส่งเสริมการค้ากุ้งมีชีวิต ผลิตภัณฑ์กุ้งแช่เย็นและกุ้งต้มปอกพอ ด้วยการออกแบบประดิษฐ์เครื่องมืออุปกรณ์เพื่อลดต้นทุนการแปรรูป และกำหนดวิธีตรวจสอบที่เอื้อต่อการส่งออกและสอดคล้องความต้องการของลูกค้า 2) อบรมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการ

ยุทธศาสตร์ประเด็นที่ 4 เพิ่มศักยภาพการตลาดทุกระดับ

ยุทธศาสตร์กุ้งไทยฉบับแรกให้ความสำคัญแก่ตลาดส่งออกเนื่องจากมีสัดส่วนการส่งออกสูง ในฉบับที่สองนี้กำหนดให้กรมประมงร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งจากกระทรวงเดียวกันและกระทรวงพาณิชย์ ตลอดจนเกษตรกรและผู้ประกอบการ ร่วมกันส่งเสริมตลาดในประเทศ ในส่วนตลาดต่างประเทศจะให้มีการกระจายตลาดไม่ให้พึ่งพิงตลาดใดตลาดหนึ่งมากกว่าร้อยละ 45 ประชาสัมพันธ์ และสร้างภาพลักษณ์กุ้งไทยเป็น Thai Shrimp: Tasty Food from Quality Farm ดำเนินการเจาะตลาดต่างประเทศเชิงรุกในตลาดเป้าหมายและสร้างตลาดใหม่ที่มีศักยภาพ ยุทธศาสตร์ประเด็นนี้ประกอบด้วยสี่กลยุทธ์ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาระบบองค์กร มีสิบเอ็ดกิจกรรม คือ 1) จัดตั้งองค์กรดูแลสินค้ากุ้งแบบเบ็ดเสร็จ 2) บริหารองค์กรกุ้งเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมกุ้งไทย 3) สนับสนุนให้ชมรม/สมาคม

ที่เกี่ยวข้องจัดองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพการบริหารองค์กร 4) รวมมือกับภาคเอกชนเผยแพร่องค์ความรู้พื้นฐานให้แก่เกษตรกร 5) สร้างกลไกการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด 6) สร้างระบบราคาวัตถุดิบกุ้งโดยความร่วมมือระหว่างผู้ผลิตและผู้ส่งออก 7) จัดทำระบบเตือนภัยเศรษฐกิจโดยการคาดการณ์อุปสงค์อุปทาน 8) จัดทำระบบประกันภัยกุ้งเพื่อลดความเสี่ยงให้แก่เกษตรกร 9) สนับสนุนให้ผู้ผลิตเข้าร่วมงานแสดงสินค้ากุ้งในตลาดต่างประเทศ 10) ส่งเสริมให้ผู้ผลิตที่มีศักยภาพส่งออกกุ้งมีชีวิตและกุ้งแช่เย็น 11) ส่งเสริมมาตรการการเงินเพื่อสนับสนุนเกษตรกรในระบบ

กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมการตลาด มีเจ็ดกิจกรรม คือ 1) จัดตั้งคณะกรรมการบูรณาการเพื่อเพิ่มการบริโภคกุ้งในประเทศ 2) จัดเทศกาลกุ้งอนามัยในทุกภูมิภาค 3) ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อในประเทศเกี่ยวกับกระบวนการผลิต คุณภาพ โภชนาการ ฯลฯ เพื่อกระตุ้นการบริโภคในประเทศ 4) วิเคราะห์สถานการณ์กุ้งในประเทศคู่ค้าและประเมินตลาดใหม่ที่มีศักยภาพ 5) ขยายตลาดกุ้งมีชีวิตและกุ้งแช่เย็นในระบบ Food service ในเอเชียและภูมิภาคใกล้เคียง 6) บูรณาการการเข้าร่วม Seafood Road Show ร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง 7) ประชาสัมพันธ์กุ้งไทยผ่านสื่อต่างประเทศ

กลยุทธ์ที่ 3 จัดทำ Value Creation โดย 1) ขยายผลการตรวจสอบย้อนกลับด้วยระบบคอมพิวเตอร์ตลอดสายการผลิต 2) ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความมั่นใจในกุ้งไทย 3) สร้าง Thailand Brand

กลยุทธ์ที่ 4 แก้ปัญหาการถูกกีดกันทางการค้า มีสิบกิจกรรม คือ 1) จัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจเพื่อการเจรจาการค้าแบบบูรณาการ 2) นำคณะผู้ส่งออกไทยไปเจรจาในประเทศคู่ค้า 3) เฝ้าระวังและตรวจสอบความเคลื่อนไหวของสินค้ากุ้งในประเทศคู่ค้าที่สำคัญ 4) เชิญเจ้าหน้าที่จากประเทศคู่ค้ามาดูการผลิตและระบบมาตรฐานในประเทศไทย 5) จัดตั้ง ASEAN Shrimp Alliance (ASA) โดยมีฐานในประเทศไทย 6) จัดตั้งคณะทำงานเพื่อประชาสัมพันธ์ ASA 7) ประชาสัมพันธ์ ASA ในทุกภูมิภาค 8) จัดทำมาตรฐานการผลิตกลางของ ASEAN 9) ปรับปรุง website ASA 10) จัดตั้ง ASEAN Seafood Federation

ยุทธศาสตร์ประเด็นที่ 5 ผลักดันการวิจัยเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมกุ้ง

ประเด็นนี้มุ่งไปทำงานวิจัยเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันในตลาดต่างประเทศ ประกอบด้วยห้า กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาศักยภาพพ่อแม่พันธุ์กุ้ง มีสี่กิจกรรม คือ 1) วิจัยการใช้พ่อแม่พันธุ์อย่างมีประสิทธิภาพ 2) วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีอาหารสำหรับพ่อแม่พันธุ์ 3) วิจัยการพัฒนาคุณภาพพ่อแม่พันธุ์ 4) วิจัยและพัฒนากุ้งกุลาดำให้เป็นสัตว์เลี้ยงและปรับปรุงสายพันธุ์ให้ตรงกับความต้องการของตลาด

กลยุทธ์ที่ 2 เพิ่มศักยภาพการผลิตกุ้ง ได้แก่ 1) วิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเลี้ยงกุ้ง โดยการใช้การปรับปรุงประสิทธิภาพของอาหารกุ้ง Pro-biotics และ Nutrigenomics 2) วิจัยอาหารกุ้งเพื่อลดต้นทุนการผลิต 3) วิจัยหาแหล่งทดแทนโปรตีนสัตว์

อาหารกุ้ง 4) วิจัยและพัฒนาอาหารกุ้งอินทรีย์ และ Bio Shrimps 5) วิจัยและพัฒนาสายพันธุ์ จุลินทรีย์เพื่อบำบัดสิ่งแวดล้อมในการเลี้ยงกุ้ง 6) วิจัยและพัฒนาปลิงทะเลเพื่อบำบัดสิ่งแวดล้อม ในการเลี้ยงกุ้ง 7) วิจัยและพัฒนาการใช้สาหร่ายเพื่อบำบัดสิ่งแวดล้อมในการเลี้ยงกุ้ง 8) วิจัยและ พัฒนาการจัดการอาหารธรรมชาติในบ่อเพื่อลดต้นทุนและผลกระทบสิ่งแวดล้อมในการเลี้ยงกุ้ง แบบพัฒนา 9) วิจัยการใช้พลังงานทดแทนในอุตสาหกรรมกุ้ง 10) พัฒนาหลักสูตรเฉพาะด้าน เกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้งสำหรับเกษตรกร 11) สนับสนุนงานวิจัยที่อยู่ในพื้นฐาน เงื่อนไข และ สถานการณ์จริง

กลยุทธ์ที่ 3 เพิ่มมูลค่าสินค้ากุ้ง ได้แก่ 1) สร้างมูลค่าเพิ่มและคุณภาพของ ผลิตภัณฑ์ร่วมกับระบบตรวจสอบย้อนกลับ 2) วิจัยและพัฒนา Reference materials ที่แม่นยำใน การตรวจสอบสารในวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้นำเข้า 3) วิจัยและ พัฒนาการสร้างมูลค่าเพิ่มในวัตถุดิบกุ้งสด 4) วิจัยและพัฒนาการใช้ประโยชน์จากเศษเหลือใช้ใน อุตสาหกรรมกุ้ง 5) วิจัยและพัฒนาเพื่อลดการสูญเสียน้ำหนักกุ้งในกระบวนการผลิต 6) ศึกษา เศรษฐกิจการผลิตและการตลาดกุ้ง 7) ศึกษาการผลิตกุ้งทางเลือก

กลยุทธ์ที่ 4 เพิ่มศักยภาพการตลาด ได้แก่ 1) ศึกษาวิจัยพฤติกรรมผู้บริโภคทั้งใน ประเทศและต่างประเทศ 2) วิเคราะห์สถานการณ์การผลิตการตลาดสินค้ากุ้งของโลก 3) ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การค้ากุ้งในประเทศและในประเทศคู่ค้า 4) ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มี ผลต่ออุตสาหกรรมกุ้งไทย 5) วิเคราะห์ขีดความสามารถของอุตสาหกรรมกุ้งไทยและผลักดันใน การทำงานในลักษณะของ cluster อย่างแท้จริง

กลยุทธ์ที่ 5 สร้างเครือข่ายความร่วมมือเชื่อมโยงดำเนินงานวิจัย ได้แก่ 1) สร้าง เครือข่ายเชื่อมโยงงานวิจัยสู่อุตสาหกรรมกุ้ง 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษาเพื่อ สร้างองค์ความรู้ที่จำเป็นในการพัฒนา

ในการจัดทำยุทธศาสตร์กุ้งไทยส่วนใหญ่ผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกุ้งจะเป็น ผู้ประกอบการรายใหญ่ ที่มีเงินทุนสูง มีความรู้ มีความพร้อม ส่วนเกษตรกรรายย่อยไม่ค่อยมีส่วน ร่วม ควรผลักดันส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยเข้ามาเป็นสมาชิกในสมาคมหรือชมรมให้มีส่วนร่วม ให้มากที่สุด เพื่อที่จะได้รับรู้ข่าวสารอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงกุ้ง ยังมี ปัญหาเกี่ยวกับการรวมกลุ่มของเกษตรกรรายย่อย ที่ต้องการผู้นำที่เข้มแข็ง มีความสามารถในการ บริหารจัดการ เพื่อความเข้มแข็งของกลุ่ม⁹

2.4.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาปลานิล

กรมประมงมุ่งที่จะเป็นผู้นำในการผลิตสินค้าปลานิลที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน โดยที่ ปลานิลเป็นสัตว์น้ำที่มีศักยภาพในการส่งออก ทั้งยังได้รับการส่งเสริมพัฒนาจนเป็นสัตว์น้ำหลัก ชนิดหนึ่งที่ใช้บริโภคในประเทศ มีการส่งเสริมการเลี้ยงปลานิลในหลายประเทศทั่วโลก เพื่อ พัฒนาขึ้นมาทดแทนผลจับการการทำประมงที่ลดลงตามสภาวะทรัพยากรที่เสื่อมโทรม กรม

⁹ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สำนักวิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่ง

ประมงได้จัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาลานิล ครอบคลุมปี 2553-2557 โดยกำหนดพันธกิจไว้ห้า ด้านดังนี้

1. ส่งเสริมและสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
2. ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร
3. พัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน
4. เพิ่มอุปทานอาหารประเภทสัตว์น้ำในประเทศ
5. สร้างรายได้จากการส่งออกปลานิล

และกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาลานิลไว้ดังนี้

1. เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตปลานิล
2. ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกรในรูปสหกรณ์/วิสาหกิจชุมชน/

ชมรม

3. ส่งเสริมและพัฒนามาตรฐานการผลิตและการตรวจสอบสินค้าปลานิล
4. สนับสนุนการขยายตลาดในประเทศ
5. เพิ่มศักยภาพและเสริมสร้างขีดความสามารถในการขยายตลาดต่างประเทศ

ทั้งนี้ได้วางกลยุทธ์การพัฒนาลานิลไว้ดังนี้

1. การเพิ่มผลผลิตโดยการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยง การปรับปรุง พันธุ์ การส่งเสริมการเลี้ยงให้ได้ผลผลิตสูง โดยใช้ต้นทุนต่ำ พร้อมทั้งสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่ม และเข้าถึงแหล่งทุน

2. การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตให้ได้มาตรฐาน โดยการพัฒนาศักยภาพของ

เกษตรกร

3. การสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยการพัฒนาการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และการแปรรูป
4. การเพิ่มศักยภาพการตลาดในประเทศ โดยการส่งเสริมการบริโภคในประเทศ
5. การเพิ่มศักยภาพการตลาดในต่างประเทศ โดยการส่งเสริมการตลาดใน

ต่างประเทศ

6. การพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร โดยการจัดทำข้อมูล และ การจัดตั้งศูนย์ข้อมูล

พร้อมเครือข่าย

2.5 นโยบายและแนวทางของรัฐในการสร้างเสริมความสามารถของผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ไทยให้สามารถแข่งขันได้ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

2.5.1 การดำเนินงานโดยกรมประมง

ปัจจุบันความร่วมมือด้านการต่างประเทศของกรมประมงได้ขยายขอบเขต และเพิ่ม บทบาทความสำคัญมากขึ้นในทุกๆด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกาศเป้าหมายร่วมกันของ ประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อมุ่งสู่การเป็นประชาคมอาเซียนภายใน ปี 2558 ซึ่งจะมีผลกระทบต่อ

สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความมั่นคง และวัฒนธรรมของประเทศ กรมประมงได้ปรับโครงสร้างภายใน ด้วยการจัดตั้งกลุ่มอาเซียน อยู่ภายใต้กองประมงต่างประเทศ เมื่อ 30 พฤศจิกายน 2555 มีหน้าที่ความรับผิดชอบ ศึกษา วิจัย บริหาร และดำเนินงานความร่วมมือด้านการประมงอาเซียน และความร่วมมือของอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาอื่นๆ รวมถึงกรอบความตกลงทางการค้าของอาเซียน และความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา ดำเนินงาน และบริหารความร่วมมือทวิภาคี ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียนอีก 9 ประเทศ รวมทั้งดำเนินงานและบริหารความร่วมมือด้านการประมงภายใต้กรอบ อนุภูมิภาคอาเซียน เช่น GMS ACMECS และ IMT-GT วิเคราะห์วิจัยความร่วมมือประมงอาเซียน และอนุภูมิภาค เพื่อสนับสนุนการกำหนดนโยบายและทำที่ในการดำเนินงานความร่วมมือ

ผลการดำเนินงานเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน ปีงบประมาณ 2555 มีดังนี้

1. การสร้างความตื่นตัวความรู้และความเข้าใจรวมทั้งการรับฟังความคิดเห็น ดำเนินการจัดสัมมนาประชาคมอาเซียนกับการประมงไทย ศึกษาโอกาสและสู่ทางการลงทุนธุรกิจประมงในประเทศสมาชิกอาเซียน และจัดตั้งคณะกรรมการเตรียมการภาคการประมงสู่การเป็นประชาคมอาเซียนซึ่งมีภาคเอกชนและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นคณะกรรมการฯ

2. การพัฒนาโลจิสติกส์และการอำนวยความสะดวกการค้า ดำเนินการจัดสร้างระบบ Fisheries National Single Window ซึ่งระบบสามารถเชื่อมโยงกับ NSW กรมศุลกากร และออกไปรับรองการนำเข้า-ส่งออกได้ตั้งแต่ มกราคม 2555

3. การพัฒนามาตรฐานและบริการ ด้วยการจัดทำมาตรฐานการเพาะเลี้ยงกุ้งอาเซียน โดยที่ประชุมรัฐมนตรีเกษตรและป่าไม้อาเซียน เห็นชอบเมื่อเดือนตุลาคม 2555 ขณะนี้ ได้มีการพัฒนามาตรฐานกุ้งอาเซียน ASEAN Shrimp Good Aquaculture (ASEAN shrimp GAP) ซึ่งมาตรฐานนี้จะสูงกว่า GAP ทั่วไป มาตรฐานกุ้งอาเซียนจัดทำตาม FAO guide line โดยมีมาตรฐานขั้นต่ำ 4 ด้านคือ Food Safety and Quality, Animal Health and Welfare, Environment Integrity และ Socio-economic Aspects ซึ่งแต่ละประเทศได้รับรู้ถึงมาตรฐานดังกล่าวแล้ว จากการกำหนดมาตรฐานกุ้งอาเซียน พบว่าแต่ละประเทศให้การตอบรับที่ดีเนื่องจากมีการใช้มาตรฐานในระดับหนึ่งอยู่แล้ว เช่น ประเทศสิงคโปร์มีมาตรฐานที่พร้อมอยู่แล้วสำหรับการใช้มาตรฐานเดียวกับผลไม้ ประเทศฟิลิปปินส์ใช้มาตรฐาน GAP ภาคการประมง อินโดนีเซียมีความเป็นไปได้ที่จะทำตามมาตรฐาน ประเทศมาเลเซียจะมีมาตรฐานของประเทศเอง ประเทศกัมพูชา เห็นด้วยในการจัดทำมาตรฐาน และประเทศเวียดนาม รัฐมนตรีของประเทศเห็นด้วยที่จะประชาสัมพันธ์การใช้มาตรฐานและจะนำไปปฏิบัติต่อไป แต่บางประเทศจะประสบปัญหาบางด้าน เช่น ประเทศพม่า มีปัญหาในการเข้าร่วมประชุมเนื่องจากต้องทำเรื่องเดินทางต่างประเทศทำให้ไม่สามารถเข้าประชุมได้ทุกครั้ง ซึ่งจะมีการจัดประชุมกับสมาชิกในเดือนเมษายน ปี 2556 เพื่อหารือว่ามาตรฐานดังกล่าวสามารถปฏิบัติได้หรือไม่ หากมีอุปสรรคจะได้หาทางแก้ไข เพื่อจัดระบบการรับรองและหากทำได้จะเกิดประโยชน์อย่างไร รวมทั้งการผลักดันในการจัดทำนโยบายกับรัฐบาล ซึ่งหากจัดทำได้เสร็จภายในปี 2556 จะมีระบบการรับรองและใช้เป็น ASEAN

STRANDARD LOGO หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะมีสำนักวิจัยเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลดูแลเรื่องการพัฒนาเทคนิคด้านต่าง ๆ ของการเพาะเลี้ยงกุ้ง กองต่างประเทศ ติดตามด้านการเจรจากับประเทศอาเซียน และ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ดูแลเรื่องมาตรฐานกุ้ง¹⁰ การพัฒนาเกษตรกร ผู้ประกอบการ ธุรกิจ โดยการจัดฝึกอบรมเกษตรกรด้านมาตรฐาน มกอช. กุ้งทะเล และเพื่อการส่งเสริมอาชีพด้านการประมง

4. การจัดตั้ง *ASEAN Fisheries Network on Climate Change* ซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาขอบเขตหน้าที่

5. การเป็นเจ้าภาพจัดประชุมศูนย์ประสานงานเพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล และการส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุม

6. การส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุม *ASEAN Maritime Forum*

7. การตั้งศูนย์เครือข่ายสถาบันสุขภาพสัตว์น้ำอาเซียน (*ASEAN Network on Aquatic Animal Health Center: ANAAC*) ได้จัดตั้งขึ้นในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกับ ASA ทั้งนี้ เพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของโรคสัตว์น้ำ ติดตามการเคลื่อนไหวของโรคสัตว์น้ำ นอกจากนี้ เราจะมี (World Organization for Animal Health: OIE) ซึ่งมีประเทศอาเซียนเป็นสมาชิกอยู่แล้ว กรมประมงต้องการให้มีศูนย์เครือข่ายสถาบันสุขภาพสัตว์น้ำอาเซียน เพื่อเป็นเครือข่ายในเรื่องของการอบรม (training) และการเตือนภัย (warning) เรื่องโรคระบาดต่างๆ และต้องการเงินทุนเข้ามาช่วยสนับสนุน มีการพัฒนาบุคลากรของกรมประมงในเรื่องของโรคสัตว์น้ำ สำหรับการประสานงานกับหน่วยงานในประเทศอาเซียนยังขาดความร่วมมือในด้านการให้ข้อมูลต่างๆ อย่างไรก็ตามทางกรมประมงก็พยายามผลักดัน เช่น เมื่อเกิดโรค IVM กองประมงต่างประเทศของงบประมาณจากองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติมาวิเคราะห์โรค ซึ่งต่อไป ANAAC จะมีแผนงานที่ชัดเจนมากขึ้น ดูแลด้านโรคสัตว์น้ำทั้งหมด ปัจจุบันจะมุ่งเน้นไปที่การแก้ปัญหากุ้งตายในระยะต้น (Early Mortal Syndrome, EMS)¹¹

8. การจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการเตรียมความพร้อมการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยมีทั้งภาครัฐ (กรมเจรจา สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร BOI และภาคเอกชน (การประมงนอกน่านน้ำ สมาคมแซ่เยือกแข็ง) เพื่อประชุมร่วมกัน ซึ่งวาระการประชุมจะขึ้นอยู่กับโอกาสเรื่องที่เกี่ยวข้อง¹²

ในปีงบประมาณ 2556 แผนการดำเนินงานภายใต้โครงการพัฒนาภาคการประมงสู่ประชาคมอาเซียนมีดังนี้

1. โครงการธนาคารพ่อแม่พันธุ์สัตว์น้ำ (*Fish Bloodstock Bank Project*) กำหนดกิจกรรม จัดตั้งธนาคารพ่อแม่พันธุ์สัตว์น้ำ 1 แห่ง และรวบรวมพันธุ์ปลาและกุ้งก้ามกรามจากแหล่งต่างๆ บันทึกประวัติ ติดเครื่องหมาย และเลี้ยงจนเป็นพ่อแม่พันธุ์

¹⁰ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ กลุ่มอาเซียน กองประมงต่างประเทศ

¹¹ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ กลุ่มอาเซียน กองประมงต่างประเทศ

¹² ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ กลุ่มอาเซียน กองประมงต่างประเทศ

2. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตปลานิลและปลาสวายในระบบ
ปิดเชิงพาณิชย์ กำหนดกิจกรรม จัดทำศูนย์สาธิตการเลี้ยงปลานิลและปลาสวายแบบหนาแน่นใน
ระบบน้ำหมุนเวียน โดยปี 2556 ดำเนินการเฉพาะปลานิล

3. โครงการเพิ่มศักยภาพความเข้มแข็งกลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งทะเลเพื่อเข้าสู่
ประชาคมอาเซียน กำหนดกิจกรรม 3 กิจกรรม ประกอบด้วย

3.1 กิจกรรมเพิ่มความเข้มแข็ง และส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อ
พัฒนาให้เข้าสู่มาตรฐานฟาร์ม ส่งเสริมและฝึกอบรมเทคนิคการรวมกลุ่มและการตรวจรับรอง
ฟาร์ม มกษ.แบบกลุ่มให้เกษตรกร

3.2 บริหารจัดการอุตสาหกรรมกุ้งระบบเครือข่ายแบบกลุ่ม (Shrimp
Cluster) จัดทำกิจกรรมเชื่อมโยงแผนการผลิต-ส่งออก และจัดการให้มีตลาดรองรับ ผลผลิตกุ้งที่
ได้มาตรฐาน มกษ. และพัฒนารูปแบบนาร่อง Shrimp Cluster 4 แห่ง

3.3 กิจกรรมลดต้นทุนการผลิตกุ้งขาว โดยศึกษาต้นแบบการเลี้ยงกุ้งขาว
โดยลดการใช้พลังงานและการบริหารจัดการฟาร์มที่ดี

4. โครงการใช้ประโยชน์จากปลาเบญจพรรณ เพื่อเป็นวัตถุดิบสำหรับผลิตภัณฑ์
ประมง กำหนดกิจกรรมรักษาคุณภาพปลาเบญจพรรณเพื่อนำเข้ามาเป็นวัตถุดิบในการแปรรูป
ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพื่อลดต้นทุน และทำตลาดในประเทศอาเซียน โดยมีเป้าหมายผลิตภัณฑ์ประมง
ใหม่ 1 ชนิด

5. โครงการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับ SMEs ด้านการปรับปรุง
ผลิตภัณฑ์ คัดเลือกกลุ่มเกษตรกรผลิตสินค้าประมงพื้นบ้านที่มีความสนใจในการปรับปรุง
ผลิตภัณฑ์ ให้มีคุณภาพ จัดอบรม/ส่งเสริมการผลิตสินค้าประมงพื้นบ้านให้มีคุณภาพ และ
สนับสนุนอุปกรณ์ วัสดุให้กลุ่ม ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และพัฒนาแหล่งรวบรวม และจำหน่าย
วัตถุดิบสัตว์น้ำให้ถูกสุขลักษณะ โดยมีเป้าหมาย 3 กลุ่มแม่บ้าน

6. โครงการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันผู้เลี้ยงปลาน้ำจืด กำหนดจัดจ้างที่ปรึกษา
ศึกษาข้อมูลการผลิต การตลาดปลาน้ำจืดของไทย เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการบริหารจัดการ
ผลผลิตและการตลาดปลาน้ำจืดพร้อมจัดสัมมนา และเจรจาธุรกิจในประเทศ 3 ครั้ง และจ้าง
เจ้าหน้าที่ประสานงานกิจกรรม

7. โครงการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรประมงเพื่อสร้างความเข้มแข็ง เพิ่มอำนาจต่อรอง
ทางการตลาดรองรับภาคการประมงสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร
โดยคัดเลือกจากจังหวัด/กลุ่มที่มีศักยภาพทั่วประเทศ และสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่ม 10 กลุ่ม อบรม
เกษตรกร 150 ราย

8. โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งหน่วยรับรองของกรมประมงและภาคเอกชน
เพื่อสนับสนุนระบบการรับรองมาตรฐานฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ กำหนดกิจกรรมย่อย 6 กิจกรรม

8.1 จัดฝึกอบรมหัวหน้าผู้ตรวจประเมิน สำหรับการตรวจประเมินฟาร์ม
ตามมาตรฐาน GAP/CoC (กรมประมง) และ GAP มกษ.

8.2 จัดฝึกอบรม Trainer การรับรองมาตรฐานฟาร์มเพาะเลี้ยงน้ำแบบ
กลุ่ม

8.3 จัดการสัมมนาเจ้าหน้าที่ประจำห้องปฏิบัติการของกรมประมงสำหรับการ
ทดสอบเพื่อรองรับระบบการรับรองมาตรฐานฟาร์มตามมาตรฐานสากล ISO/IEC Guide

8.4 ฝึกอบรมผู้ตรวจประเมินมาตรฐานฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้กับ
ภาคเอกชน

8.5 จัดสัมมนาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อกำหนดแนวทางการถ่ายโอน
ภารกิจการรับรองฟาร์ม

8.6 ศึกษาแนวทางการถ่ายโอนภารกิจและการลดผลกระทบการถ่ายโอน
ภารกิจการตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์ม

9. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการควบคุมตรวจสอบการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำ และ
ปัจจัยการผลิตให้ได้คุณภาพมาตรฐาน กำหนดกิจกรรมเพิ่มประสิทธิภาพการควบคุมและป้องกันการ
ลักลอบนำเข้า และกิจกรรมพัฒนาบุคลากรในเรื่องการตรวจรับรองมาตรฐานสถานกักกันและ
ที่พักซากสัตว์น้ำ

10. โครงการจัดตั้งท่าเรือรับรองตามมาตรการรัฐเจ้าของท่าเรือ (Port State
Measures) โดยกำหนด 3 กิจกรรม คือ

10.1 ศึกษาและกำหนดท่าเรือรับรอง เรื่องสถานการณ์นำเข้า-ส่งออก
และความพร้อมด้านต่างๆ และกำหนดให้เป็น Designated Port นำร่องของไทย

10.2 จัดสัมมนาระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดแนวทาง
รูปแบบการปฏิบัติตามมาตรฐานสากล และแนวทางการปรับปรุงกฎระเบียบ/ข้อกฎหมาย เพื่อให้
เกิดการปฏิบัติได้ และจัดทำเอกสารเผยแพร่

10.3 การปฏิบัติตามมาตรการรัฐเจ้าท่าตามแนวทางและรูปแบบที่
กำหนด การสัมมนา เพื่อชี้แจงความรู้แก่ผู้ประกอบการ/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ใช้บริการท่าเรือ
ประมงนำร่อง

11. โครงการเพิ่มการป้องกันเฝ้าระวังการทำผิดกฎหมายประมงในเขตเศรษฐกิจ
จำเพาะ โดยความร่วมมือกับศูนย์ประสานงานเพื่อการศึกษาผลประโยชน์ทางทะเล

12. โครงการถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกรเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่
ประชาคมอาเซียน ดำเนินการจัดฝึกอบรมการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน แทรกใน
หลักสูตรการฝึกอบรมของศูนย์เรียนรู้ด้านการประมง

13. โครงการเผยแพร่ความรู้สู่ประชาคมอาเซียนให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภาคการ
ประมง ดำเนินการ 2 กิจกรรม ดังนี้

13.1 จัดสัมมนา “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประมงไทยควรปรับตัว
อย่างไร” โดยกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ประกอบการ เกษตรกร ผู้เกี่ยวข้อง และข้าราชการกรมประมง

13.2 การสัมมนาเรื่อง “โอกาสและผลกระทบของการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อภาคการประมง” โดยกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ประกอบการการผลิตและส่งออกสินค้าประมง

13.3 ฝึกอบรมข้าราชการกรมประมงให้สามารถเผยแพร่ความรู้เรื่องอาเซียนให้แก่เกษตรกร ชาวประมง และผู้มีส่วนได้เสียในภาคการประมงได้ (Training the Trainers)

14. โครงการศูนย์ข้อมูลประชาคมอาเซียนด้านการประมง ดำเนินการวิเคราะห์สถานการณ์การผลิตและการตลาดสินค้าประมงของประเทศสมาชิกอาเซียน จัดทำเว็บไซต์ประชาคมอาเซียนกับการประมงไทย

15. การจัดประชุม the 4th ASEAN National Focal Point of Tuna Working Group Meeting ณ ประเทศไทย

16. จัดประชุมจัดทำแผนการดำเนินงานภายใต้ ASEAN Network of Aquatic Animal Health Centers (ANAAHC)

17. จัดประชุมผู้ประกอบการและการแสดงสินค้าและผลิตภัณฑ์ประมงของอาเซียนภายใต้งาน ASEAN Seafood Show

2.5.2 การดำเนินงานโดยหน่วยงานรัฐที่ไม่อยู่ในสังกัดกรมประมง

มีการดำเนินงานดังนี้

1. การจัดตั้งศูนย์ AEC Information Center ของกระทรวงพาณิชย์ โดยทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ ภายในกระทรวงและหน่วยงานอื่นๆ เพื่อการเผยแพร่ข้อมูล

2. กองทุนของสำนักงานเศรษฐกิจเกษตร การปรับโครงสร้างสินค้าเกษตร กองทุน FTA เน้นการช่วยเหลือสินค้าที่ได้รับผลกระทบหรือคาดว่าจะได้รับผลกระทบ ในรูปการรวมกลุ่ม มีสมาคมผู้เพาะเลี้ยงปลาไทย ขอความสนับสนุนด้านปรับปรุงคุณภาพสินค้า การตลาด

3. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจัดทำ AEC แผนประเทศไทย ทำ 8 ยุทธศาสตร์ ส่งให้กระทรวงต่างๆ ทำเป็นแผนปฏิบัติงาน ส่งงบประมาณเป็นแผนปฏิบัติการของแต่ละกระทรวง¹³

4. สำนักเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ ภายใต้สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร จัดตั้งส่วนอาเซียน ทำหน้าที่ดูแลติดตามข้อมูลของประเทศไทยและประเทศอาเซียน เรื่องความมั่นคงทางอาหาร กรอบ WTO และพหุภาคีต่างๆ¹⁴

¹³ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ

¹⁴ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สำนักเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ

2.6 ความร่วมมือด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำระหว่างกรมประมงกับหน่วยงานหรือองค์กรต่างประเทศ

2.6.1 องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations: FAO)

FAO เป็นองค์การชำนาญพิเศษที่ใหญ่ที่สุดองค์กรหนึ่งในกรอบสหประชาชาติ จัดตั้งขึ้นตามมติของสหประชาชาติในปี พ.ศ. 2488 เพื่อเป็นองค์กรที่มีบทบาทนำในด้านการเกษตร ป่าไม้ การประมง และพัฒนาชนบท ปัจจุบัน FAO มีสมาชิกทั้งสิ้น 187 ประเทศ กับหนึ่งองค์กร (ประชาคมยุโรป) ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกลำดับที่ 49 ของ FAO เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2490

การพัฒนาและการดำเนินงานความร่วมมือด้านการประมงของประเทศสมาชิกอยู่ภายใต้ คณะกรรมการการประมง Committee on Fisheries ซึ่งจะมีการประชุมคณะกรรมการ ทุก 2 ปี เพื่อหารือกรอบความร่วมมือ แผนงาน และงบประมาณที่ประเทศสมาชิกมีความสนใจร่วมกัน และเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการเพื่อการพัฒนาการประมงที่ยั่งยืนของโลก ทั้งนี้ ภายใต้คณะกรรมการการประมง ยังมีคณะทำงานย่อย 2 คณะทำงาน คือ คณะทำงานด้านการค้าสินค้าประมง และคณะทำงานด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งกรมประมงจะเป็นผู้แทนหลักในการเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการการประมงและคณะทำงานย่อยทั้ง 2 คณะทำงาน

ประโยชน์ที่ประเทศไทยได้รับจากการเป็นสมาชิก FAO มีดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานด้านการพัฒนาการประมงของโลก ตลอดจนสะท้อนความต้องการ ความร่วมมือทางด้านวิชาการของประเทศไทยหรือภูมิภาคอาเซียนให้ได้รับการสนองตอบ
2. ได้รับการสนับสนุนทางวิชาการ และงบประมาณ เพื่อนำมาช่วยสนับสนุนการบริหารจัดการการประมงและการพัฒนาการประมงของประเทศไทย
3. ปกป้องผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาคการประมงของไทย โดยนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงในการประชุมคณะทำงานย่อยด้านการค้าสินค้าประมง และคณะทำงานย่อยด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
4. ได้รับทราบความเคลื่อนไหว สถานการณ์ แนวโน้มการพัฒนา ปัญหาด้านการประมงของโลก และข้อมูลอื่นๆ ซึ่งจะสามารถนำมาเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณากำหนดทิศทางการพัฒนาการประมงของประเทศไทยให้ทันต่อสถานการณ์

2.6.2 องค์การข่ายงานศูนย์เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแห่งเอเชียและแปซิฟิก (Network of Aquaculture Centers in Asia-Pacific : NACA)

รัฐบาลไทยโดยกรมประมงเป็นที่ตั้งของสำนักงานใหญ่ของเครือข่ายงานศูนย์เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแห่งชาติและแปซิฟิก (NACA) ซึ่งเริ่มดำเนินโครงการตั้งแต่เดือน สิงหาคม 2523 และมีการลงนามข้อตกลงจัดตั้งสำนักงานใหญ่เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2537 โดยประเทศไทยเป็นหนึ่งใน

ประเทศสมาชิกของ NACA ซึ่ง NACA มีสมาชิกทั้งสิ้น 15 ประเทศ คือ ออสเตรเลีย บังกลาเทศ กัมพูชา สาธารณรัฐประชาชนจีน ฮังการี อินเดีย เกาหลี มาเลเซีย สหภาพพม่า เนปาล ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ ศรีลังกา ไทย เวียดนาม และประเทศที่เข้าร่วมแต่ไม่ได้เป็นสมาชิก 4 ประเทศ คือ อินโดนีเซีย อิหร่าน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สิงคโปร์

คณะมนตรี หรือ Governing Council ซึ่งเป็นผู้บริหารระดับสูงของกรมประมงหรือผู้แทนรัฐบาลที่รับผิดชอบงานด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศสมาชิกจะเข้าร่วมประชุม Governing Council เป็นประจำทุกปี โดย Governing Council จะเป็นผู้กำหนดนโยบายของ NACA และตั้งเป็นโครงการต่างๆให้ประเทศสมาชิกเข้าร่วมโครงการและปฏิบัติตามนโยบายที่กำหนดขึ้น

NACA แต่งตั้งหน่วยงานใน 4 ประเทศ คือ จีน อินเดีย ฟิลิปปินส์ และไทย (สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด สำนักวิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด กรมประมง) เป็น Regional Lead Center (RLC) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่หลักในการทำวิจัย แลกเปลี่ยนข้อมูล และฝึกอบรมวิชาการประมง และกำหนดให้ประเทศสมาชิกแต่งตั้งผู้แทนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาด้านวิชาการ (Technical Advisory Committee – TAC)

หลักการดำเนินงานของ NACA อย่างหนึ่ง คือ ประเทศที่พัฒนาแล้วต้องให้ความช่วยเหลือประเทศที่พัฒนาน้อยกว่า เช่น การให้ทุนการพัฒนาโครงการพื้นฐาน การเสริมสร้างศักยภาพ การเพิ่มทักษะความชำนาญ และการช่วยเหลือในรูปแบบอื่น เพื่อการพัฒนาประเทศและสถาบัน ซึ่งประเทศไทยจะได้ประโยชน์ในการเพิ่มโอกาสทางการค้า การร่วมทุน และการพัฒนาเทคโนโลยี

NACA มีความเห็นว่าไทยเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าทางด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมาก จึงขอให้กรมประมงพิจารณาให้หน่วยงานและนักวิชาการในกรมประมงทำหน้าที่เป็น Focal Centers และ Focal Persons

ประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นสมาชิก NACA มีดังนี้

- 1) NACA ได้จัดการประชุม สัมมนา ฝึกอบรมและดูงานให้ประเทศสมาชิกขึ้นในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก เป็นโอกาสที่ดีสำหรับนักวิจัยของไทยในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ทั้งทางด้านวิชาการและภาษาสากล อันเป็นการช่วยพัฒนาบุคลากรทางหนึ่ง
- 2) NACA เปิดให้บริการให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ สมาคมผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและนักวิชาการหรือผู้สนใจทั่วไป โดยไม่คิดมูลค่า
- 3) NACA จัดให้มีการประชุม สัมมนา ฝึกอบรม และดูงานในประเทศต่างๆ โดยสนับสนุนงบประมาณให้กับนักวิชาการของไทยเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ
- 4) NACA สนับสนุนและช่วยผลักดันให้กรมประมงได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินโครงการต่างๆ อาทิโครงการ Import Risk Analysis (IRA) for Aquatic Animals โดยได้รับเงินสนับสนุนจาก APEC

2.6.3 องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development: OECD)

OECD จัดตั้งขึ้นโดยพัฒนามาจาก Organization for European Economic Co-operation หรือ OEEC เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการเงินช่วยเหลือจากสหรัฐฯและแคนาดา ภายใต้แผนการมาร์แชล (Marshall Plan) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการบูรณะฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจและสังคมของยุโรป ซึ่งกำลังประสบความเสียหายอย่างหนักภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ปัจจุบัน OECD มีสมาชิกรวม 30 ประเทศ ประเทศไทยมีนโยบายเข้าร่วมเป็นสมาชิกของ OECD โดยมีเหตุผลว่า ประเทศไทยต้องการปรับตัวและปรับนโยบายด้านการพัฒนาต่างๆ โดยมุ่งมั่นจะพัฒนาประเทศในทุกสาขา

บทบาทหน้าที่และความสำคัญของ OECD เป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างประเทศสมาชิกเกี่ยวกับการจัดการปัญหาต่างๆในยุคโลกาภิวัตน์ บนพื้นฐานของการศึกษา วิจัยอย่างรอบคอบ และเป็นกลาง เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปประมวลระดับนโยบายในลักษณะ guidelines for best practices และการปรับเปลี่ยนนโยบายภายในประเทศสมาชิกให้สอดคล้องกับ guidelines

จุดประสงค์สำคัญของ OECD ประกอบด้วย

- 1) เพื่อให้ประเทศสมาชิกมีความเติบโตทางเศรษฐกิจมีแรงงาน อาชีพและมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้นโดยยังสามารถรักษาเสถียรภาพทางการคลังไว้เพื่อเป็นการเกื้อกูลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของโลก
- 2) เพื่อให้ประเทศสมาชิกมีโอกาสขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมั่นคงในระหว่างการค้าและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้รวมถึงในประเทศที่มีได้เป็นสมาชิกด้วย
- 3) เพื่อให้ประเทศสมาชิกมีส่วนร่วมเกื้อกูลต่อการขยายตัวทางการค้าในรูปพหุภาคีและปราศจากการกีดกันใดๆ

กรมประมงเริ่มมีความสัมพันธ์กับ OECD ในปี 2548 ในฐานะผู้สังเกตการณ์ประจำ (regular observer) ในคณะกรรมการประมง (OECE COFI) โดยกรมประมงให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ของ OECD ดังนี้

- 1) จัดส่งเอกสารสรุปสถานการณ์การประมงของประเทศไทย (Fisheries review) และจัดส่งข้อมูลเกี่ยวกับ fisheries statistic ของประเทศไทยเพื่อลงเผยแพร่ใน web site ของ OECD

- 2) จัดส่งข้อมูลเกี่ยวกับ fisheries service ของไทย และข้อมูล port and port service ของไทยให้กับ OECD-COFI

ประโยชน์ที่ประเทศไทยได้รับจากการเป็นผู้สังเกตการณ์ในคณะกรรมการประมงของ OECD มีดังนี้

- 1) OECD เป็นองค์กรที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายของประเทศที่พัฒนาแล้ว การเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการประมงของ OECD อย่างต่อเนื่องจะทำให้ทราบประเด็นด้านการประมงที่กำลังมีบทบาทสำคัญในเวทีโลก ทราบเท่าที่ แนวความคิดในการกำหนดนโยบายของ

ประเทศที่กำลังพัฒนาเกี่ยวกับประเด็นเหล่านั้น ซึ่งการรับทราบ เข้าถึงและมีส่วนร่วมในกระบวนการเหล่านี้จะทำให้ประเทศไทยสามารถนำมาวิเคราะห์ และกำหนดทำที่ด้านการประมงที่เหมาะสมต่อสถานการณ์ปัจจุบันได้

2) การมีสถานะเป็นผู้สังเกตการณ์ จะทำให้ประเทศไทยได้รับเชิญเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการในประเด็นด้านการประมงที่จะจัดขึ้นตามวาระต่าง ๆ อันเป็นโอกาสที่ดีของประเทศไทยที่จะมีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการประมงของไทยในเวลาที่เหมาะสม

3) ประเทศที่สังเกตการณ์จะต้องให้ความร่วมมือในการจัดทำข้อมูลต่าง ๆ ให้กับ OECD อย่างสม่ำเสมอ ถือเป็นการเตรียมความพร้อมในการศึกษาและจัดเตรียมข้อมูลให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา อันจะสามารถหยิบยกมาใช้ได้ในเวลาที่เหมาะสม ทั้งนี้ ข้อมูลใดที่ยังไม่เคยมีมาก่อนก็จะสามารถเตรียมการศึกษาวิเคราะห์ไว้ให้พร้อมใช้ต่อไป โดยข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับจาก OECD จะมีผลทำให้สามารถนำมาใช้กำหนดนโยบายด้านประมงของประเทศ ซึ่งจะสร้างผลดีต่อการค้าระหว่างประเทศต่อไปได้

4) บทบาทการแสดงการมีส่วนร่วมของผู้แทนไทยในระหว่างการประชุมต่างๆ ของ OECD จะมีส่วนทำให้ประเทศสมาชิก OECD เห็นถึงความตั้งใจของประเทศไทยในอันที่จะมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายด้านประมงให้สอดคล้องกับประเทศสมาชิก OECD ซึ่งจะมีผลช่วยให้ประเทศไทยเป็นที่ยอมรับ และได้รับการสนับสนุนจากประเทศสมาชิก OECD ในเวทีระหว่างประเทศอื่นๆ ทั้งนี้ยังเป็นโอกาสที่ดีของประเทศไทยที่จะมีเวทีที่จะได้แสดงออกถึงข้อคิดเห็นข้อโต้แย้ง ในประเด็นต่างๆ ให้กับกลุ่มประเทศสมาชิก OECD ซึ่งถือเป็นประเทศในกลุ่มประเทศร่ำรวย หรือกลุ่มประเทศที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศโดยตรง

5) ผลการศึกษานโยบาย ตลอดจนบทความ หรือบทวิเคราะห์ต่างๆ ของ OECD จะนำลงเผยแพร่ใน website ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ จัดว่าเป็นแหล่งความรู้ที่น่าสนใจที่จะมาใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาการประมงของประเทศไทยได้

อย่างไรก็ตาม การที่กำหนดจะเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จาก OECD ใน website ยังมีจุดอ่อน ในการประชาสัมพันธ์ website และการปรับปรุง website ให้เป็นปัจจุบันทันเหตุการณ์

2.6.4 ศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asian Fisheries Development Center: SEAFDEC)

SEAFDEC ก่อตั้งขึ้นในปี 2510 ประกอบด้วย 5 สำนักงานคือ 1) สำนักงานเลขาธิการ (ASEAN Secretariat : SEAFDEC/SEC) อยู่ที่อาคารสุรัสวดี กรมประมง 2) สำนักงานฝ่ายฝึกอบรม (Training Department : SEAFDEC/TD) อยู่ที่จังหวัดสมุทรปราการ 3) สำนักงานฝ่ายวิจัยประมงทะเล (Marine Fisheries Research Department : SEAFDEC/MFRD) อยู่ที่ประเทศสิงคโปร์ 4) สำนักงานฝ่ายเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (Aquaculture Department: SEAFDEC/AQD) อยู่ที่ประเทศฟิลิปปินส์ และ 5) สำนักงานฝ่ายพัฒนาและจัดการประมงทะเล (Marine Fishery

Resources Development and Management Department: SEAFDEC/MFRDMD) อยู่ที่ประเทศมาเลเซีย

สมาชิกของ SEAFDEC ประกอบด้วยประเทศ 11 ประเทศ คือ บรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย พม่า ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เวียดนาม ญี่ปุ่น และไทย

SEAFDEC เป็นองค์กรระหว่างประเทศที่มีหน้าที่หลักในด้านฝึกอบรม ศึกษาวิธีการประมง ซึ่งเหมาะแก่การประมงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดำเนินการพัฒนาพื้นที่ประมง และทำการสำรวจแหล่งทำการประมง และค้นคว้าสมุทรศาสตร์การประมงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตลอดจนรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประมงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และจัดส่งผลการศึกษาวิจัยโดยศูนย์ และข้อเสนออื่นๆให้แก่สมาชิก

ประโยชน์ที่ประเทศไทยได้รับจาก SEAFDEC จากการเข้าร่วมโครงการต่างๆ อาทิเช่น

1. โครงการรวบรวมข้อมูลสำหรับการทำประมงน้ำลึกอย่างยั่งยืนในทะเลจีนใต้
2. โครงการสำรวจทรัพยากรทูน่า และ by-catch จากการทำประมงทูน่าในมหาสมุทรอินเดีย
3. โครงการสารสนเทศและเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร
4. โครงการจัดการประมงชายฝั่ง
5. โครงการเทคโนโลยีการทำประมงอย่างรับผิดชอบ
6. โครงการเพิ่มพูนทรัพยากร
7. โครงการเก็บเกี่ยวทรัพยากรที่ยังไม่ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่า ประเทศไทยได้รับประโยชน์จาก SEAFDEC ส่วนใหญ่ในด้านการทำประมง สำหรับด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ไม่ได้ใช้โอกาสอย่างเต็มที่ ทั้งๆที่ SEAFDEC มีสำนักงานฝ่ายเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งสำนักงานตั้งอยู่ที่ประเทศฟิลิปปินส์

2.6.5 องค์กรความช่วยเหลือทางวิชาการของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (German Technical Cooperation; GTZ)

กรมประมงได้ทำความร่วมมือกับ GTZ ตั้งแต่ปี 2549 จัดทำโครงการ Promotion for Aquaculture Sector – Marine Shrimp ระยะเวลาดำเนินการโครงการ 2 ปี และขยายต่อในระยะที่ 2 อีก 2 ปี (สิ้นสุดเมษายน 2554) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมกุ้ง ทั้งขนาดกลางและขนาดย่อม ผลการดำเนินงานมีดังนี้

1. การขยายระบบตรวจสอบย้อนกลับแบบคอมพิวเตอร์ (Computerized Traceability)
2. การอำนวยความสะดวกและการเจรจาธุรกิจระหว่างผู้ส่งออกและนำเข้าสินค้ากุ้ง ได้ประชาสัมพันธ์ระบบการผลิตกุ้งคุณภาพในงานแสดงสินค้าระดับโลก ได้แก่งาน Fish International 2006 ณ ประเทศเยอรมนี การประชาสัมพันธ์คุณภาพการผลิตกุ้งของไทยให้ด่านตรวจสินค้าเมืองเบอร์เมน ประเทศเยอรมนี เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของด่านเข้าใจในคุณภาพการผลิต จน

นำไปสู่การลงนามในข้อตกลงระหว่างกรมประมงและด่านตรวจสินค้าเบรเมน ในการคุ้มครองสินค้ากุ้งจากไทยในอัตราต่ำสุดตามที่กฎหมาย EU กำหนด

3. การวิจัยแนวโน้มการตลาดและความต้องการของผู้บริโภค โดยในปี 2549 GTZ ได้จัดส่งผู้เชี่ยวชาญทำการวิจัยตลาดสินค้ากุ้งในสหภาพยุโรป และแนะนำด้านกลยุทธ์การตลาดให้กับผู้ผลิตกุ้งในเมืองไทยจนผู้ประกอบการไทยสามารถขยายผลการส่งออก นอกจากนี้ได้มีการวิจัยความต้องการของตลาดยุโรปต่อผลิตภัณฑ์อินทรีย์ ซึ่งมีความต้องการสูง GTZ จึงสนับสนุนให้เกษตรกรไทยผลิตกุ้งอินทรีย์ โดยคัดเลือกสุรรัตน์ฟาร์ม และช่วยวางแผนธุรกิจ ซึ่งฟาร์มดังกล่าวสามารถได้รับการรับรองฟาร์มกุ้งอินทรีย์จาก Nederland เป็นฟาร์มแรกของไทย นอกจากนี้ ยังประสบความสำเร็จในการเจรจาธุรกิจ จนสามารถส่งออกไปยังตลาดที่สำคัญของยุโรปได้

4. การลดต้นทุนการผลิตกุ้ง GTZ ร่วมกับกรมประมงศึกษาวิจัยการลดต้นทุนการผลิตกุ้ง โดยกิจกรรม 2 วิธี คือ 1) การศึกษาปรับเปลี่ยนระบบการจัดการภายในฟาร์มเพื่อเพิ่มผลผลิต โดยเน้นเรื่องคุณภาพของดินในบ่อกุ้งเป็นหลัก และ 2) โดยวิธีประหยัดพลังงานในฟาร์มกุ้ง โดยเน้นการปรับปรุงศักยภาพและประสิทธิภาพของเครื่องเติมอากาศ

5. ส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งเชิงเศรษฐกิจในเขตด้านพลังงาน

6. การส่งเสริมการผลิตกุ้งตามมาตรฐานระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม ลักษณะการร่วมมือกับ GTZ เป็นการให้ความร่วมมือที่มีระยะเวลาสิ้นสุด การจะให้ผลการดำเนินงานมีความต่อเนื่องและยั่งยืน ภาครัฐของไทยจะต้องสนับสนุน และมีการติดตามหลังโครงการสิ้นสุด เนื่องจากอาจมีปัจจัยซึ่งอาจทำให้การดำเนินงานอาจไม่ต่อเนื่องหรือต้องยุติไป